N i M B P
Opole
1316 st.

WBP
Opole

K-40/171

DE VITA ET MORIB. IGNATII LOIOLAE,

QVI SOCIETATEM IESV FVNDAVIT, LIBRI III.

Auctore Ioanne Petro Maffeio, presbytero Societatis eiusdem.

EX AVCTORITATE SVPERIORVM

ROMAE,
Apud Franciscum Zannettum.
M.D.LXXXV.

WBP
Opole

CLAVDIO AQVAVIVAE,
PRAEPOSITO GENERALI SOCIETATIS IESV.

Joannes Petrus Maffeius S. D.

QVAE parens & conditor noſtræ Societatis Jgnatius, auctore ac duce Deo geſsit in terris ea profecto digna ſunt, in quibus commendandis immortalitati, ſcriptorum omnium certet induſtria. Jd ſcilicet fuit cauſæ, cum in eo munere alij non ſine pietatis & ingenij laude verſati ſint, cur ego quoque, delatam olim ad me à Patre noſtro Euerardo nonnullam huiuſce prouinciæ partem, neq. ita grauate receperim; & receptam, ſi minus cum apparatu & copia, certe cum fide curaque, Deo adiuuante confecerim. Nec ſane dubium, quin, qui talem mihi laborem iniunxerat, huic potiſsimũ laboris eius & operæ fructus ac prima libamina deberentur. Nunc,

quando, priusquam in vulgus exirent lucubrationes meæ, ad beatos ipsius Ignatij complexus, vti speramus, ille decesſit; ei nempe qui in vtriusq. Præpoſiti locum & curas nutu diuino ſucceſſit, optimo iure dicandæ fuerunt. Ac tibi quidem, Pater humaniſsime & optime, in præclarum illud exemplar dies noctesque intuenti, minime dubito quin opus hoc qualecunque, gratum acceptumq. futurum ſit. Ceteris vt perinde iucundum ac fructuoſum accidat; nimirum, ab IESV, tuis incenſis officio & caritate precibus & ſacrificijs impetrabis. Vale. Romæ. Kal. Ianuarys. M. D. LXXXV.

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS, LIBER PRIMVS.

Ortus eius, & educatio. Cap. I.

IN ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominatur, in primis clara eſt Loiolea familia. Eius familiæ princeps Bertramus, Ognis & Loiolæ dominus, quæ loca ſunt in finibus vrbis Aſpeithiæ, in matrimoniũ ducta Marina Sone, æque clari generis femina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu fuit Ignatius is, quẽ Societas IESV parentem agnoſcit; cuius de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in vnius Dei gratiam gloriamque litteris mandare decreuimus. Hiſce ergo parentibus natus Ignatius eſt anno poſt Virginis partum M. CDXCI. regnantibus in Hiſpania Ferdinando & Eliſabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id vnum cõſtat, haud ita ſeuera diſciplina educatum à ſuis fuiſſe; atq. ab ipſis incunabulis, vt in opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus: deinde litteris vixdum a limine ſalutatis, cum eſſet eximia & animi & corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam à patre miſſum, veteri Hiſpaniæ more, quo in regno principum liberi ea fere conditione ac iure naſcuntur, vt maximus ætate dumtaxat in patrimo

nio,imperioq. ſuccedat;reliqui,ſiue ad acuendam gentis induſtriam,ſiue ad familiæ ſplendorem in vno capite retinendum, portiuncula quadam hereditatis aſperſi, quæ tenuẽ in victum cultumq. ſit ſatis,vel ſtudijs doctrinæ,militiæve dant operam, vel aulæ, regumq. præſidio ad opes,gloriamq. nituntur. Hic ille cum in ephebis honorarijs Regi aliquandiu miniſtraſſet, aulicis imbutus moribus ad Antonium Manricũ ſeſe contulit Naiarenſium ducem ex ijs, quos in Hiſpania magnates appellant;quo cum Loioleiæ genti neceſſitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi forisq. in honore habitus,rei militaris tyrocinia poſuit: & quod ijs ferme vſu venit,qui nondum cæleſtes delicias deguſtarunt, id ipſum Ignatio contigit,vt ardenti laudis humanæ ſtudio, & communis conſuetudinis impetu abreptus, cum eſſet in corporis ornatu elegantiſſimus,equorumq. & armorum vſu præcelleret; quod ſibi datum fuerat temporis ad negotiationem ſalutis æternæ,id ille miſerabiliter,vt plerique mortalium, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria væſania, & cetera ſæculi vanitate conſumeret. Verumtamen inter eiuſmodi vitia,& cæcos errores,præclara quædam emicabant bonæ ac religioſæ mentis indicia.Primum enim in tanta licẽtia militari,tamq. corruptis hominum moribus, quamuis animo conſternatus eſſet interdum,& multis vndiq. cinctus anguſtijs; nulla tamen ipſius atrocior vmquam audita vox eſt, quales multæ à nefarijs hominibus in Deum,ac Dei prouidentiam vulgo iactantur. Nec ſolũ ab omni verborũ impietate ſemper abhorruit, ſed etiã ſacra omnia, ſacrorumque antiſtites naturæ perpetuo inſtinctu admodũ religioſe reueritus eſt. Erat præterea intactus ab auaritiæ ſordibus,& à lucri cupiditate vehementer alienus;quod cum aliàs, tum vero in expugnatione vrbis Naiaræ,quæ in Cantabriæ finibus eſt,perſpici po-

ci potuit: quam cum ob defectionis crimen dux militi diripiendam dediſſet;Ignatius,quamuis ad ipſum victoriæ pars non exigua pertineret,tamẽ nec præſentis prædæ dulcedine, nec ceterorum exemplo adduci potuit, vt ſeſe alienæ rei contactu pollueret;non Chriſtiano ſolum,ſed etiam ingenuo homine id indignum exiſtimãs. Quæ ipſius altitudo animi in priuatis quoq. diſſidijs ac ſimultatibus eminebat; vt ſi quãdo ex certamine dignitatis (vt fit) ad manus pugnamque veniſſet, ſi locus reconciliationi daretur, illico vna cum armis odium omne deponeret, & cum inimicis in gratiam plane bona re diret fide. Neq. vero eidem in magnis arduiſque negotijs vel capeſſendis alacritas, vel gerendis conſilium & cautio deerat.quocirca inter quoſdam Cantabriæ populos graui orta ſeditione, legatus ad eos à duce Naiaræ, breui controuerſias omnes magno partis vtriuſque conſenſu & approbatione diremit: ac licet iuuenis admodum eſſet ætate,in agendo tamen, tractandiſque hominum ingenijs iam tum ſenilis quædam in eo maturitas apparebat;prorſus,vt negotium nullum ferme ſuſceperit,quod non ad optatum exitum ſua lenitate ac virtute perduxerit.quamquam ob imperitiam rerum diuinarũ hæc tam egregia animi bona,& quaſi talenta non optime collocabat interdum:ad hominum videlicet gratiã, ac ſui ipſius incrementa ijs artibus vtens,quas ad vnius Dei honorem & gloriam omnino referri oportuerat.

Conuerſio eius ad Chriſtum.
Cap. II.

HVnc maxime in modum adoleſcentia, atque ipſo ætatis flore conſumpto: cum annum ageret iam nonum circiter & vigeſimum, à miſerabili errore, cer-

toque æternæ vitæ periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio reuocatus est. Tota autem eius conuersionis ratio fuit eiusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliæ Rex, Nauarræ Vasconum, quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato suo recuperandæ, cuius pater ex eo regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu iussit in eas regiones impetum facere. qui celeritate vsus, cũ aliquot loca improuiso aduentu cepisset; cumq. nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adiungeret; Naiaræ dux, qui Nauarræ summo cum imperio præerat, eius rei fama commotus, in vlteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, pauciſque præterea Pompelone custodiæ causa relictis. Ac ceteri quidẽ appropinquante Gallorũ exercitu, magnitudine pedestrium & equestrium copiarum exterriti, & simul diffisi oppidanorum animis, tempori cedere, & vrbem relinquere omnino decreuerant: Ignatius vero multis verbis homines ab eo consilio reuocare conatus, vbi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignauiam perfidiamque, spectantibus omnibus in arcem solus introijt, paratus illam cum aliquot in eo præsidio relictis omni ope tueri. quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatij in studio bellicæ laudis æmulus, eamdem aleam subijt: reliquis vero salus, quam aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hostium copias negarent plerique locum obtineri posse diutius, ac seniorum præsertim sententiæ ad profectionem inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, quàm acerrime sese rursus oppositit, remq. disiecit. Interea

terea Galli, resistente nemine, propius ad vrbem accedunt, & magna ciuium voluntate admissi, castris ad arcem positis, præfectum præsidij ad colloquium euocant. Ille accepta fide, cũ tribus dũtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cum ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset, exarsit nimirũ, easq. conditiones tam acri ac vehementi oratione commilitonibus diffuasit, vt ad extrema omnia perpetienda potius, quàm arcem deferendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acrius instare, tormentis mœnia quatere atque diruere; vndiq. ascensum tentare: Hispani contra, Ignatij præsertim exemplo atq. adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladijs, telis, contis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis, læuam haud ita grauiter læsit tibiam; globus vero ipse quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo labefactauit atq. confregit, vt e vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum vero debilitati animis ceteri, & deditio facta. Ignatiũ porro stratũ, vel ad colligendã clementiæ famã, vel etiã virtutẽ in hoste admirati Galli benigne suscipiunt, & in vrbem ex arce translatũ, in pristino hospitio collocant, medicisq. adhibitis, & rebus omnibus necessarijs diligenter curãt. Huic Gallorũ benignitati, pro sua animi magnitudine egregie respondit Ignatius. quippe tantũ aberat vt eos odisset, à quibus in illam calamitatem, vitæq. discrimen erat adductus, vt cum in lecto decumberet, singulos blande comiterque compellans, omnia fere sua in eos amoris causa diuiserit; atq. hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interiectis deinde aliquot diebus, cum grauius laboraret, quàm vt breui tempore sanari posse videretur; ad ceteram humanitatem illud etiam additum à Gallis, vt Ignatium lectica Loiolam vsque (neque enim longe aberat) deportandum curarent.

qui

qui peramanter à ſuis acceptus, cum ingraueſcente in dies morbo periculoſius ægrotaret, accerſiti confeſtim vndiq. medici, crure inſpecto, ſeuere pronuntiant, oſſa illa, ſiue id prioris chirurgi vitio, ſiue itineris agitatione cõtigerit, nequaquam eſſe bene locata: neq. vero, niſi ea coagmentatione denuo reſoluta, fruſtisq. ſuo loco repoſitis, poſſe vllo modo fieri vt coaleſcant. Qua tam acerba denuntiatione Ignatius minime exterritus, non modo ſtatim æquo animo ſeſe paratum oſtendit ad omnia ſubeunda, ſed etiam inter ipſam curationem, quamuis eſſet aſperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, niſi vt coactos in pugnum digitos valde conſtringeret. Ex eo die morbus maiorem in modum eſt auctus; cumq. iam Ignatius omnes fere cibos hauſtuſque ſtomacho faſtidiente reſpueret, aliaq. in eo cernerentur letalia ſigna, ſuorum admonitu, ſacris, quæ ad expiandum animum pertinent, rite procuratis, ipſo B. Petri Apoſtoli peruigilio, cunctis mærentibus, eo deductus eſt, vt medici prorſus actum affirmarent, niſi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur iamdudũ Ignatius præcipuo quodam cultu principem Apoſtolorum: quin etiã eius laudes militariter olim carmine Hiſpanico celebrauerat: cuius profecto pietatis fructum non exiguum tulit. ſiquidem illa ipſa decretoria nocte per quietem videre ſibi viſus eſt eumdem Apoſtolum, optatam ſibi valetudinem diuinitus afferentem. nec ſane in irritum ea viſio recidit: quippe continuo leuari doloribus, ciboque reſici eſt cœptus. Iamque Dei beneficio periculum mortis euaſerat, magnaque ſuorum gratulatione melius habebat in dies: cum repente animaduertit os quoddam genu ſub ipſo fœdius prominere: quod quoniam præter cetera incommoda impedimento etiam ſibi videbat fore, quo minus graphice quàm ſoleret ac vellet, ocreatus incederet; vt erat idẽ & patientiæ militari, & vrbanæ munditiæ,

ditiæ, & elegantiæ apprime deditus, percontatus eſt medicos, poſſet ne vllo pacto deformitas tolli. qui cum reſpondiſſent poſſe vtique, ſed dolore omnium, quos ad eã diem ſenſiſſet, maximo & acerbiſſimo; propterea quòd in eam ſedem fragmenta iam firmiter coaluerant: non dubitauit Ignatius ingenti omnium vel admiratione, vel metu, concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifeſto vitæ diſcrimini, ſecarique de ſententia medicorum os iuſſit, clariore etiam, quàm antea, fortitudinis ac patientiæ documento: quandoquidẽ in ea carnificina (quæ quo lentior, eo fuit horribilior) non modo ligari tenerive ſe non eſt paſſus, verum etiam ijs qui aderant, pauore propemodum exſanguibus, ab omni prorſus querimonia gemituque ſe ipſe continuit. Poſt hæc doloribus magna iam ex parte mitigatis, nondum tamen greſſu recuperato, nec pedibus ad inſiſtendum idoneis, interea dũ iacẽtis corpus terreſtres medici perſanare conantur, eiuſdem animi vulnera curare medicus cæleſtis aggreditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis cauſa prophanum quempiam librum poposciſſet ex ijs, quos antea per otium lectitare conſueuerat; diuino plane conſilio factum eſt, nullus vt eo tempore domi liber eſſet eiuſmodi: at vero longe meliores alij duo reperti ſunt, Hiſpanico ſermone conſcripti; quorũ alterius, Vita Chriſti, alterius (quo ſelecta virtutum exẽpla continebantur) Sanctorum flores, erat inſcriptio. Ea videlicet lectio ſalutis initium attulit homini. Dũ enim oblatos ſibi libros, varijs locis quaſi aliud agens delibat, ſenſim capi cœptus eſt pulchritudine eorũ quæ ſcripta reperiebat; atque adeo inter ipſam lectionem vbi quidpiam inſigne cognouerat, ſubſiſtere, ſecum ipſe deliberans: Quid ſi præclarum hoc ſancti Dominici facinus, quid ſi hoc ſancti Franciſci Deo fretus aggrediar? Neq. vero, cum hæc & alia ſibi multa proponeret, res occurrebat

bat vlla tam ardua,tamque difficilis,quam non perficere ſeſe poſſe generoſa quadam alacritate confideret. Quæ cum apud ſe diutius agitaſſet,emergebant rurſus rerum inanium voluntates,& ſęcularia deſideria,quorũ ſeſe nonnullis adeo manciparat,vt dum eorum vel adipiſcendi rationem exquirit, vel potiundi ſpem animo concipit,plures interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Iamque priora illa propemodum exciderant,accenſoſque nuper igniculos pietatis,voluptatum illecebræ, & pernicioſa rerum fluxarum blandimenta reſtinxerant; cum periclitanti ſeruulo diuina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione quæ legerat, meliorem ei mentem, & conſilia ſaniora ſubmittens.atq.in hac item commentatione tamdiu morabatur,donec interuentu cuiuſpiam, alio mentem animumq. conuerteret.Hac ille viciſſitudine,& quaſi conflictu dies aliquot mirũ in modũexagitatus,cũ in eius pectore voluptas & virtus pæne ex æquo certarent; cõtrarias in partes magna ſua perturbatione diſtrahebatur, incertus animi,hanccine viam,an illã,cũ primum poſſet, inſiſteret. Verumtamen inter alternas fluctuãtis animi propenſiones illud intererat, quòd blãdis illis rerum fluxarum imaginibus,quamdiu prẹſentes obuerſabantur, tamdiu titillabatur Ignatij mens: abeuntibus vero, ſuccedebat illico amarus quidam torpor,& ægritudo,& ſibimet diſplicentis animi tædium. At contra,præclari illi ad Chriſtianã laudem impetus, cogitationesq. de adæquanda vigilantia & ſobrietate Sanctorum,de votiuis peregrinationibus,de victu cultuque in primis horrido & aſpero;non modo cum aderant,animũ inſolita quadam iucunditate mulcebant, ſed in receſſu quoq. triſtitia ſubeunte nulla, ſecurum hilaremq. præſtabant.Sed enim tantum hoc ille diſcrimen,ſæculi tenebris occæcatus adhuc,hebesq. ad ſubtiliora hominis in-

terni

terni iudicia, quaſi ignotum quidpiam præteribat, quoad clariore demum oborta ſibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem cœpit intendere;ac deniq.non ſine admiratione quadam animaduertit, ab illis cogitationibus,vt erant inanes ipſæ, ſic ſe ieiunum & aridum; ab his autẽ velut à pabulo ſalutari,lętum vegetumq. diſcedere:liquidoq. perſpexit,fucata & inſidioſa voluptas quantum à vero & ſolido gaudio ac ſuauitate diſtaret. Atq. hanc primam de intimis animi ſenſibus motibuſq. ratiocinationem habuiſſe fertur Ignatius: ad quam vbi maior deinde rerum diuinarum vſus acceſſit, tantam in ſpirituum diſcretione (quæ conſummatæ ſapientiæ virtus eſt)ſollertiam atq. peritiam eſt conſecutus,vt egregia etiam illius generis præcepta in eo libro, qui Exercitiorum appellatur,poſteritati reliquerit. His ergo obſeruationibus, & aſſiduis librorum monitis è letali animæ veterno excitatus,anteactæ vitæ peccata,& infinitam in ſe Dei clementiam aliquando cœpit agnoſcere; nec ſolum de mutandis in poſterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis,placandoq. numine, ſerio cogitare.Atq. in hanc deliberationem ingreſſus, denuo ſeſe ad Chriſti domini,Sanctorumq. ſectãda veſtigia occulto quodam inſtinctu acriter ſentiebat impelli, & eorum præcipue, qui in ſe ipſi quàmmaxime duri ac ſeueri exſtitiſſent. artium quippe ſpiritualium, & Chriſtianæ philoſophiæ rudis & ignarus adhuc, omnem fere ſanctitatis & officij perfectionem in aſperitate vitæ,& in voluntaria corporis afflictatione ſtatuerat. quocirca iam tum agitabat animo,ſimul atq. per valetudinem liceret, nudis pedibus Hieroſolymam petere, ac frequenti verberatione,longoq.ieiunio tantas peccatorum pœnas vltro ſuſcipere,quantas videlicet ab excelſo magnoq. animo, ſalutare odium ſui, & ardens diuinæ gratiæ promerendæ ſtudium exigebat. Iamq. rectis euntem ſenſibus,

& optima quæq. expetentem, longe vehemẽtius incitauit diuina visio. Etenim nocte quadam vigilanti, augustissima specie, ac beatissimo lumine fulgẽs MARIA virgo vna cum paruulo IESV, non modo sese palam ostendit, verum etiam incredibili benignitate spectandam aliquamdiu præbuit: quo viso mirifice recreatus Ignatius, tantum repente odium fastidiumq. concepit eorum quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præsertim quæ cũ inhonesta voluptate coniuncta sunt, vt omnes rerum illarum, quamuis diuturno vsu ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad hæc illud quoq. non leue Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium ac stabile mansit: vt quotiescumq. sublatis in cælum oculis astra suspiceret (quod sane sæpe faciebat, ac diu) mortalia cuncta illi repente sordescerent; & miro quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

Ad Montem serratum religionis causa proficiscitur.
Cap. III.

INterea simul & animo & corpore conualescens, è lectulo surgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atq. ingredi cœperat; nihilq. longius ei videbatur, quàm vt de cognatione sua, & de domo patris exire, & præteritæ vitæ peccata quàm acerrime vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciẽdum idoneus, constituit interim præclarissimas quasq. Christi Domini, Sanctorumq. res gestas memoriæ causa describere: atq. ad id ipsum exquisiti cuiusdam nitoris & elegantiæ codice comparato, quæ de virtutũ exemplis præcipue admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere quàm

re quàm compositissimis & quàm clarissimis litteris ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentius, quamquam sua de instituendo nouo genere vitæ consilia mortalium nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, cõtemptus corporis, frugalitatis amor & parsimoniæ, sermo quotidianus non ad vrbanitatem, vel ad ambitionem, vt antea, sed ad modestiam, pietatemq. compositus; hæc igitur, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderunt. In ijs Martinus Garzia frater natu maximus, qui demortuo iam pridem Bertramo in dominatu, reiq. familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quæ legerat admonitione compunctum, ac pertæsum vitæ prioris, nouum aliquid ac magnum moliri, atq. etiam fortasse nuntium rebus humanis velle remittere; commotus animo vehemẽter, hominem seuocat, varijsq. interrogationibus blande pertentans, ad extremum per communes parentes, perq. fortunas omnes obtestatur & obsecrat, videat etiam atq. etiam quid agat, quo progrediatur, neu quid noui consilij capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter impediat, vel sempiternam Loioleiæ familiæ dedecoris notã inurat. Ad quæ Ignatius breuiter, quo se quàm primum à fratre expediret, satis memorem fore sese respondit officij: & simul, quoniam de recuperata propemodum eius valetudine ad Naiaræ ducem nuntij venerant, in oppido finitimo, cui Nauarreto nomen est, eo tempore commorantem; veniã à fratre petijt ducis pro amicitia reuisendi; ac per eam causam, duobus dũtaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac breui Nauarretum peruenit incolumis. Ibi duce amicisq. ita salutatis, vt arcana cõsiliorum suorũ quàm accuratissime tegeret, simul etiã certa pecuniæ summa in vsus pios insumpta, Barcino-

nẽ petere, vt Hierosolymas inde contenderet, famulosq. dimittere statuit, quo liberius remotis arbitris in suum sæuire corpus, & debita vitæ licentius actæ supplicia à semetipso posset exigere. Solus ergo per summam dissimulationem Nauarreto profectus, primum omnium religionis causa celeberrimam beatæ Virginis ædem adire decreuit, quæ in Monte serrato à monachis Benedictinis incolitur, estq. Barcinonem è Nauarra petẽtibus minime deuia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum & graue bellum, quod sibi rursum à carnis illecebris, atq. ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die Loiola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, vt singulis noctibus pœnæ nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentiæ præsidium posse firmius inueniri, quàm Dei matris, eiusdemq. Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præsertim illius in se clementia ac benignitate inuitatus; in eius maxime clientelam fidemq. confugit, ac studio virtutis incensus, illico fecit vt eidem Virgini sacratissimæ sese irreuocabili voto castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequium & sacrificium pro sua infinita bonitate ratum & gratum Deus ipse videtur habuisse: quandoquidem beatissima Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum vsq. diem Ignatius plane omni sensu libidinis caruit. Ceterum quo facilius omnes intelligant, quàm sit periculosum & anceps, in Christianæ philosophiæ curriculo sine rectore ac magistro versari; nõ omittam hoc loco quod ambulãti in feruore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hispaniæ finibus, Maurorum multæ reliquiæ: quos nefariæ superstitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus

tus haud ita pridem è suo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce quidam insidens mulo, Ignatium forte assecutus, comitem sese illi adiunxit; ac nonnulla primum (vt fit) de itinere sciscitantur, varijs deinde sermonibus eo deuentum est, vt de singulari Mariæ virginitate differerent. quam cum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamq. fuisse fateretur, a partu vero nequaquã; contra Ignatius ab eiusmodi errore quibuscumq. poterat rationibus hominem reuocare contenderet; post multam altercationem magis magisq. obstinatus impius ille, cum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus anteceſſit, seq. celeriter ex Ignatij cõspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parũ abfuit quin citato gressu persequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignũ existimans non tam contemptum relictumq. superbe se, quàm de summa castimonia & sanctitate Reginę Angelorũ ausum fuisse vilissimũ caput ore polluto detrahere: cumq. militari etiã tum spiritu religionis officijque momenta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias pateretur inultas, neq. ab impuro dæmonis mancipio pœnas petulantis linguæ reposceret. Verumtamen incitatum iam generosi pectoris impetum retardabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metusq. probabilis, ne per hanc animaduersionem, & cæleste numen, & eam ipsam quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cum igitur multa secũ agitasset, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sane quàm præcipiti consilio statuit ad biuium vsq. procedere, vnde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum nouerat diuertisse. in eo biuio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, vt si bestia ipsa per se Mauri vestigijs insisteret, non

non dubitaret quin accepta futura esset vltio Maiestati diuinæ: sin minus, pro certo putaret nequaquam id à se officij Deum, beatamq. Virginem postulare. Hac ille mente processit ad biuium: cumq. pagus ille, quem diximus, abesset diuerticulo passuum non amplius XL. via facili ac spatiosa, plane diuinitus factum est, vt sponte sua iumentum angustiore via Barcinonẽ versus iter arriperet. Atq. hunc in modum Ignatius in re tam graui, nullo pia ipsius studia regente periclitatus, letalis noxæ crimen felicius effugit, quàm sapiẽtius. Inde progressus ad vicum à Monte serrato haud longe distantem, de peregrinatione Hierosolymitana, deq. asperiore vita quã primum ineunda mire solicitus, viatorium ibi coemit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem è sacco tunicam, funemq. pro balteo, tornatilem baculum, & in vsum aquæ cucurbitam. Quæ omnia, vt Christi paupertatem non erubescere, & peruersam recti verecundiam deponere paulatim assuesceret, suspensa propalam ex ephippijs ad montem vsq. lætus aduexit.

Acta eius in Monte serrato.
Cap. IV.

QVo simul atq. peruenit, templũ ingressus, ac numine salutato, nihil antiquius habuit, quàm vt per sacram totius anteactæ vitæ confessionem, contractas animi sordes elueret. qua confessione in primis fideliter atq. accurate de scripto peracta per triduum, summa deinde cum veneratione ad sacramentũ altaris accessit. Contulit etiam cum eodem patre, qui sibi confitenti aures dederat, omnia sua consilia cogitationesq. de imitatione Sanctorum, quæ ad eam vsq. diem prorsus nemini patefecerat. præterea quidquid habuit pecuniæ; totum id in Christi Domini gratiam pauperibus benigne diuisit. Dein silentio noctis eius, cui dies festus Angelicæ salutationis illuxit, pretiosa vestimẽta quibus erat ornatus, quàm occultissime potuit, pannoso cuidam ex infima plebe largitus, confestim optato illo sacco sese alacer induit, ac fune præcinxit; dextro pedi, quòd ex reliquijs morbi singulis etiam tum noctibus intumesceret, calceum induxit è sparto; sinistrum vtiq. nudum relinquere, & capite item nudo prorsus decreuit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos pallio tenus esse philosophos, vestemque facilius multo mutari quàm mentem; omni ope sibi enitendum existimauit, vt illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingerent. cumq. accepisset in more positum olim fuisse, vt nobiles equites antequam in ordines referrentur, in sacris ædibus noctẽ vnam armati excubarent (quod in Hispania peruigiliũ armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimẽta Christianæ perfectionis in semetipso transferre constituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mundo meruerat, è tholo suspensis, nouo instructus armorũ genere, totam eam noctẽ peruigil ante arã sanctissimæ Virginis, modo stans, modo nixus genibus, præteritorum veniam demisse precari, diuino cultui deuouere sese, ac beatam præcipue Dei matrem intẽta supplicatione propitiare non destitit. Atq. hunc in modũ Christianæ militiæ nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christũ natum M. DXXII. quo ferme ipso tempore, vt à multis non sine admiratione quidem animaduersum est, Martinus Luther infamis hæresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, iussus à Carolo quinto Imperatore adesse Vormatiæ, male pressum ad eam diem virus opinionum suarum effudit in illo conuentu palam, sediq.

Apo-

Apoſtolicæ & catholicæ veritati nefariũ atq. impiũ bellũ temulentus indixit: vt ſatis appareat, cum maxime furiam illã contra omnia diuina & humana iura, legeſq. ſacratas obarmaret ſatanas; tum ex altera parte, præter alia militantis Eccleſiæ robora, nouum etiam hunc ducẽ excitatum diuinæ prouidentiæ nutu, quem Chriſtus imperator, & ipſum, & ſectatores ipſius, obligatos religionis arctiſſimæ ſacramẽto, adactoſq. nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hæreticæ prauitatis opponeret.

Ardores eiuſdem in ſtudio pœnitentiæ. Cap. V.

SAcra igitur vigilia, quemadmodũ dicebamus, exacta, quo celebritatẽ hominũ, famamq. ſanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis iumento, pedes ipſe, obuoluto etiam tum faſcijs altero crure claudicans, per ſummum laborem à Monte ſerrato diſceſſit, & è via militari paulo poſt deflexit primũ ad deſerta in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonenſis agri Minoreſſam (hodie Manreſam vulgus appellat) nouẽ fere millibus paſſuum à Monte ſerrato: vbi antequam longinquæ & periculoſæ peregrinationi Hieroſolymitanæ ſeſe cõmitteret, ſæuiente præſertim Barcinone per id tẽpus peſtilentia, deuio & obſcuro loco aliquãdiu deliteſcere, & humilitatis Chriſtianę, quæ ceterarũ eſt parẽs cuſtoſq. virtutum, ſolida iacere fundamenta decreuerat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie ſuis veſtimentis induerat, cum ex inſolito ornatu in furti ſuſpicionem veniſſet, illico à loci magiſtratibus comprehenditur, & diuinam humanamq. fruſtra implorans fidem in vincla conijcitur. Cumq. inter quæſtionem ea ſibi à viro quodã nobi-

nobili clam donata iureiurando affirmaret, notasq. corporis, ignarus nominis, ederet; conquiritur extemplo diligenter Ignatius. cum nuſquam appareret, mittitur ad eum inſequendum feſtine viator; qui ægre procedentem facile conſecutus, quærit ex eo num cui quidpiam in Monte ſerrato donauerit. Ad eam vocem, id quod erat ſuſpicatus Ignatius, ſubſtitit; coactusq. innocentis periculo, pauperi cuidam veſtimenta ſe ſe pridie largitũ eſſe confeſſus eſt: cumq. viator porro inſtaret, quis tu, aut cuias? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit. ſed itinere cœpto perrexit tacitus, caſum inſontis apud ſe miſerans, ac ſemetipſum incuſans, qui ne benefacere quidem ſine ipſius cui beneſaceret damno, vel certe diſcrimine, didiciſſet. Vt igitur Minoreſſam acceſſit, oppidum ingreſſus quo dicebamus amictu, ad publicum infimæ plebis hoſpitium precario ſe ſe cõtulit, ibiq. ſanctæ paupertatis ac pœnitentiæ ſtudio, inter egentes ac ſordidos quam exſequemur vitã exorſus eſt. Victum oſtiatim precibus infimis emendicare quotidie; totã hebdomadam, excepto die Dominico, ieiunare; in ipſo cibatu ſimplici pane cõtentus, atq. vbi ſitis vrgeret, aqua profluẽte; ſomni parciſſimus humo nuda cubare, auctoq. ſupplicio, ſingulis diebus ter ſe ſe flagellis quàm acerrime cædere. Ad hæc horas quotidie ſeptenas genibus nixus in oratione vocali perſiſtere; nam eius quæ mentalis dicitur, vſum & cõſuetudinẽ adhuc ignorabat. Præterea ſacrificio matutino; Veſperarũ & Completorij officijs attentiſſima cura ſemper intererat. obibat etiam octauo quoq. die ſacra confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria. Et quoniam ſuperioribus annis (vt diximus) & humanæ laudis famæq. appetentior, & munditiarum, ornatusq. fuerat ſtudioſior; vt vitium vtriuſq. diligentiæ pari neglectu rependeret, natalium ſuorum generisq.

splendorem, ne quis illi honos haberetur, studiose cęlare; & capillum, quem pro eius sæculi more promissum impensius comere curareq. consueuerat, relinquere cœpit impexum & squalidum: quinetiam vngues ipsos excrescere per diuturnam incuriam pati: atq. in hoc tam aspero, tamq. horrido vitæ instituto, constanter id omne refugere, quod vllam posset afflictæ carni delectationem aut leuamen afferre. Itaq. cum esset decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis iuuentæ prorsus elanguit.

Molestiæ scrupulorum, & tentationes eiusdem. Cap. VI.

Eiusmodi vitæ cursum aliquandiu securus Ignatius magno animi fructu sine vlla offensione tenuerat, nondum grauiora prælia & occultas dæmonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidāt, facile in fraudem inducitur; cum repente quædam illi obijcitur species, cuius, quamuis identidem apparentis, formam & figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splēdore collucens, quod spectrum diabolicum postea, vt dicemus, agnouit; ijsdemq. fere diebus cum se illuuie & squalore obsitum animaduerteret, atrox illa cogitatio nec opinantem inuasit: Quæ, malum, ratio te, miser, impulit, vt relicta patria, cognatis, amicisq. potentibus, pedore ac dira macie deformatus, tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuijs corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquilias lateres inglorius? non ne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosq. æqualium conuictus

uictus, & pristinę fortunæ cultum, victumq. maiore cum tua tuiq. sanguinis dignitate repeteres? Hæc, & alia id genus vbi animo vehementer obiecta; auctorem sensit Ignatius illico: & quamuis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen vt se collegit, illam ita constāter ab se reiecit ac repulit, vt vltro etiam familiarius quàm antea, se se cœtibus atq. colloquijs egentium & mendicorum insereret. qua submissione victus princeps auctorq. superbiæ, rursus Ignatio templum ingredienti ad officia diuina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseuerantia quotidie dabat operam, vt diximus; incœpti operis molem ac difficultatem ita repræsentauit, quasi eius ærumnas & incōmoda miserans diceret: Hem infelix Ignati, annis vtiq. septuaginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ asperitate degendum est: quos tu, præsertim vrgente senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi vero, inquit, mihi tu vel vnius diei spatium præstare possis. Hæc duo prima post conuersionem Ignatius de summa rerum certamina subijt: quorum vtroq. turpiter superatus humani generis hostis, vbi se irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longe diuersa bellandi ratione, dolo, cuniculisq. grassari constituit. Neq. abnuit Christus, pugnarum eiusmodi iustissimus arbiter: qui vt neminē supra id quod potest, oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ diuinæ præsidio, & liberæ voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercet, ne parta semel victoria per otium torpeant, nouam in dies glorioſi triumphi materiam deesse non patitur. Est igitur in dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem assidue meditatur, illa vel pessima; vt quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, vt inde terrestrium vel honorum spe, vel commodorum & voluptatum illecebris auelli uon possint; hos per speciem ipsiusmet ho-

nesti quod adamarunt, ad immoderatam inediam & carnis macerationem acrioribus incitamētis impellat, eosdemq. præteriti temporis piacula reputātes, ac cælestis iræ seruili metu perculsos, in singula momenta misero quodam angore solicitet. id autem eo cōsilio, vt vel plane defecti viribus, per causam recuperandæ valetudinis paulatim ad socordiam atq. ad ignauiam delabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestia, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minus inertia, certe defatigatione ac lassitudine ab incœpto desistāt. cuius vtriusq. cladis vtinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoq. in discrimen adduxit. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo se se ad Christum adiunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatem atq. lætitiam: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolentiam adscriberet; ab ijs quas diximus, tētationibus cœpit illi pater cælestis vniuersam repēte subtrahere, sic, vt interdum cum maxime gaudēs exultaret in Domino, tūc subito nulla præcedēte significatione, prorsus exui nudariq. se omni gaudio & iucunditate sentiret: nec iā in precibus, neq. in psalmis, neq. in ceteris, quibus assueuerat, pietatis officijs vllam inueniret omnino delectationē aut requiē. idq. cum ei frequēter accideret, attonitus rei nouitate, animo suspēso, ac mire solicito, causas eius varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud se, recte ne cōfessionem in Monte serrato, quam diximus, peregisset? quidquam ne omisisset, quod ad integram criminum accusationem attineret? ac proinde num idcirco fortasse Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, deq. suo statu deijciendi, hanc ipsam suspicionem atq. formidinē institit illi vehementer etiā atq. etiā incutere: Ex eo tempore

pore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesq. fletibus iungere, nullam capere partem quietis. Itaq. dum amissam recuperare conscientiæ pacem, & hęrentem visceribus pestem omni ratione conatur euellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambigebat, iterum, iterumq. apud sacerdotem exponere; sed etiam cuiusdam concionatoris monitu, qui Minoressæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot reuocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Mōtem serratum antea fecerat, quam accuratissime rursus explicuit. Sed (quod sæpe contingit) quod sibi adiumento fore putabat, id erat ei contrarium maxime. si quidem ipsa commemoratione rerum, quas aliquando obliuisci oportuerat, fiebat vt etiam si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec iam tantummodo superiorum annorum delicta occupatum animum amarissima superstitione torquebant, sed etiam præsentis temporis cura pauorque, ne inuisa Christo sua essent studia, neu Dominum suis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis iam rebus frustra tētatis, vnum dumtaxat occurrebat illi remedium, nec sane spernendū; vt sacerdos pro potestate omnino sibi posthac eiusmodi suspicionibus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipsum consilij ad eum deferre non audebat, peruersa videlicet ratiocinatione delusus, ac veritus ne sibi minus ea medicina prodesset, cuius auctor ipsemet extitisset. Inter has ergo curas, graui pressus mæstitia cum ita iaceret, vt nulla iam res mitigare dolorem posse videretur; inuasit hominem atrox & sæua cogitatio, vti ad luctus miseriasq. finiendas, è fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum forte vtebatur) semetipse præcipitem daret. Quam ille cogitationem, ope diuina cum acerrime repulisset, subijt animum firmitas & constantia cuiusdam anachoritæ, quem in Patrum historia legerat,

gerat, impetrandi gratia neſcio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abſtinuiſſe, quoad per eam abſtinentiam propitiato numine voti compos exiſteret. & quamquam periculoſa admodum ea ratio videbatur, metusq. ſuberat, ne tam audaci incœpto Deum irritaret potius, quàm reconciliaret ſibi; tamen tota re apud ſe diu multumq. agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipſum rigorem perſeuerantis inediæ ſine vlla dubitatione experiri conſtituit, atq. ita experiri, vt nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cetera corporis maceratione remitteret. Dies igitur vnus, duo, tres, quatuor, nec tamen aut linqui animo, aut moleſtia liberari. itaq. ad ſeptimum vſque diem obfirmata mente ieiunium extendit, extendiſſetq. porro, ni ſacerdos idem, cui ſua non modo vitia, ſed etiam bona, & intimos omnes animi receſſus ac latebras diuino quodam inſtinctu nudas & apertas habebat, pro imperio vetuiſſet eum longius progredi, minis inſuper additis, ni paruiſſet, illum à ſacra corporis Chriſti communione prohibendi. Hac igitur tam ſeuera denuntiatione deterritus, cibum ſumpſit Ignatius, & illo quidem, ac poſtero die fuit illi quies: tertio vero eadem illa peccata rurſum occurſare memoriæ. quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac ſpecies (vt fit) ſpeciem adducit, ſenſim in priſtinos fluctus, æſtusq. ſolicitudinũ reuolutus; cum ex vna parte prorſus inſtaurandum cõfeſſionis myſterium iudicaret, ex altera vero id ſibi non modo non profuiſſe, verum etiam nocuiſſe antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam graue tædium præſentis miſeriæ mentem eius inuaſit, non quidem vt de morte oppetenda, ſed vt de abijcienda ſeueriore diſciplina, & ſæculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitauerit. Verum in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, peropportune

tunc radius diuinæ bonitatis affulſit, cuius beneficio diabolica diſcuſſa caligine, totius tentationis exordia progreſſusq. attente conſiderans, liquido comperit, omnes illos cõſcientiæ ſtimulos, vanasq. ſuſpiciones à malo ſpiritu fraudulenter immiſſas, ac proinde ſine vlla dubitatione conſtituit, præteritæ vitæ labes, quod ad confeſsionẽ attineret, perpetua obliuione conterere. Atq. in hunc modum ſingulari Dei beneficio, non modo infelicem illam ſui calumniandi miſeriam ac pœnam euaſit ipſe, verum etiam alios curandi, qui eadem ægritudine laborarent, miram à patre luminum facultatem & ſcientiam eſt conſecutus.

Ignatij profectus in ſpiritu.
Cap. VII.

HIſce igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti auulſus ab vbere; maiores quotidie efficiebat in ſolida virtute proceſſus. & quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus euaſit ad noua omnipotẽtis Dei chariſmata capienda: in quibus fuit illud eximiũ. Cum enim religionis cauſa ædem Pauli Apoſtoli extra oppidũ peteret, & in ipſo itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoreſſam interfluit, conſtitiſſet; nec opinãti repente diuina quædam oborta lux eſt tanta, tamq. mirifica, vt momẽto pæne temporis nullo magiſtro quàmpluriima clare perſpexerit non ſolũ de fidei Chriſtianæ myſterijs, verum etiam de alijs vel ſubtiliſſimis philoſophorum quæſtionibus atq. decretis: quaſi nitidiſſimo quodam in ſpeculo perſpicue cerneret ea, quæ poſt multam accuratamque lectionem, maximoſque labores ac vigilias vix demum ſolent homines intelligentia comprehendere: atq. in eo cæleſti prorſus intuitu, non ſine ſumma

ma animi voluptate diutius acquieuit. Quo tanto, tamque insigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem in propinquo defixam; oranti sese denuo in aere spectrum illud obiecit, de quo diximus antea, sed (quæ nimirum virtus ac potestas est Crucis) nequaquã pari splẽdore vel pulchritudine. itaq. quod suspicatus pridem Ignatius fuerat, tum deniq. clare perspexit esse dæmonium. eodemq. deinde sæpius apparente, tantum abest vt moueretur, vt illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque eius fere generis per id tempus plane diuinitus alia multa percepit. Quodam die, dum indicta publica supplicatione Minoressæ religiosum agmen instruitur; & Ignatius interim beatissimæ Virgini psallit, insistens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ita rapta mens eius est, quasi per apposita quædam, & maxime illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augustissimum cerneret distinctum personis, vnum essentia. Qua visione tanto gaudio est delibutus, vt neq. in ipso mox agmine lacrymis & singultui cre bro temperare valuerit, neq. vero totum eum diem alia vlla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio disputare: idq. tanta similium & exemplorũ varietate & copia, vt cuncti obstupescerent. quinetiam per eos ipsos dies non dubitauit homo litterarum propemodum ignarus librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: vsqueadeo cælestes typi quos diximus, in eius memoria atq. intelligentia diuinas illas rerum altissimarũ notiones impressérant. Ac licet antea quoq. & monadẽ in triade, & in monade triadẽ sanctissime coleret, suasq. & naturæ diuinæ communiter, & seperatim singulis personis preces hymnosq. persolueret; ab hoc tamen raptu longe studiosior & ardentior euasit in eodem officio pietatis; eamq. laudabilem consuetudinem ad extremum vsq. vitæ retinuit, sic, vt præcipuam caperet voluptatem,

ptatem, & proprio quodam sensu rerum cælestium afficeretur, quotiescumq. sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neq. vero fuit hic finis mirabilium visionum: si quidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla, oblatus est eius menti modus ipse, quẽ in huius vniuersitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atq. doctrinas, vt omnino vires naturales excedunt, sic postea negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cum sacrificio Missæ in eodem templo Dominicano interesset, dum à sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissime vidit Ignatius illa specie Christũ Deũ eumdem & hominem verissime contineri. Factum est etiam aliquãdo (idq. ipsimet qui interfuere, testati sunt) vt alienatus à sensibus, à Completorio Sabbati ad alterum vsq. proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua ipsa hora, multis adstantibus qui rei totius euentum attente exspectabant, quasi è profundo somno excitatus, repente sustulit oculos, IESVM perquàm, suauiter inuocans. atq. interim pij quidã homines mortuum rati, vtiq. terræ mandassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac pertentato corpore, latẽtem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc, intento precationi, sese non semel tum Christus Dominus, tum Virgo mater ostẽdit. quibus, & alijs id genus clemẽtiæ diuinę subsidijs in recta fide vsq. adeo confirmatus est, vt etiam si nulla exstitissent Christianæ religionis monumenta vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex ijs tantummodo quæ Deo sibi aperiẽte cognouerat, mortem pro defensione catholicæ veritatis oppetere. & qui paulo ante vix vocalis nosset orationis vsũ, paucis mensibus tantam rerum spiritualium peritiã, ac tantam Dei familiaritatem est nactus, vt quidã, eius omnia vel dicta vel facta curiose obseruãtes, intempesta no-

cte ſupplicantem animaduerterint (eleuante ſpiritu ſarcinam corporis) quatuor circiter cubitis à terra ſublimẽ: & quidem ex conſortio ſermonis Domini (quod de Moyſe ſcriptum legimus) tota facie mirũ in modum radiante.

De ſtudio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII.

QVæ omnia, quamquam egregia atque expetenda per ſe, tamen eo pluris erant in Ignatio facienda, quo magis erant cum aliorum fructu & vtilitate coniuncta. Nam in ceteris ornamentis ac beneficijs, quæ in eum Deus plena manu congeſsit, illud equidem vel prẽcipuum duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore nõ dedit illi ſpiritum ſolitudinis, animumve vni ſibi vacantem, ſed Chriſtianæ propagandæ fidei cupidiſſimum, ac mire ſtudioſum diuinæ gloriæ, ſalutisq. communis. Cum igitur acta eius in Monte ſerrato (quamquam ea ipſe occultiſsima voluerat eſſe) inſtitutamq. vitæ aſperitatem ac ſanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipue, rumor (vt fit) etiam in maius attolleret, ingens hominum concurſus ad eum fieri cœptus partim viſendi gratia, partim etiam conſulendi; quos ille vt omni conatu quàm acerrime ad Chriſtum adiũgeret, neu ſqualor ille nimius, & diutina illuuies ad ſe adeuntibus terrorem incuteret; primum deponere ſordes, & externum corporis habitum cœpit aliqua ex parte componere: deinde cum intelligeret difficilem in primis & ancipitem eſſe curationem animorum; quo cautius rectiusq. in re tanta procederet, ope diuina ſuppliciter etiam atq. etiã implorata, ſuæ conuerſionis originem, ac ſeriem, variasq. tentationum procellas ac tenebras,

nebras, & ſubſequutam mox tranquillitatem ac lucem, quàm accuratiſsime ſecum expẽdens, demum ex ijs quæ partim cæleſti magiſtro dictante perceperat, partim etiam ipſemet experiendo cognorat, de fructuoſa ratione meditandi orandique, præclaras obſeruationes & ſaluberrima præcepta conſcripſit: qui liber (vt antea dictũ eſt) Exercitiorum ſpiritualium titulo, tẽpore procedente deinceps ab eodẽ auctus atq. recognitus, & Romani Pontificis iudicio ac teſtimonio comprobatus, ita multos omnis ætatis atq. ordinis homines tum in eligendo genere vitæ, tum in componendis moribus, perturbationibusq. ſedandis, ac præſertim in retinenda conſtantia ſalutari, mirum in modum iuuit, iuuatq. quotidie; vt iure optimo videatur hoc non in poſtremis numerãdum eſſe remedijs, quæ diuina bonitas hac hominũ ætate vel ad corrigenda ſæculi vitia, vel ad renouandam veterem Eccleſiæ diſciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonã perfectæ virtutis frugẽ Ignatius reperiebat idoneos, paulatim, & quaſi per gradus cœpit excolere: ceteros interim precibus monitiſque, prout ſe ſe dabat occaſio, à vitiorum fœditate deterrẽs, atq. ad ſtudium æternæ beatitudinis incitans: idq. eo libentius atque ſecurius, quòd communicandis ijs quæ à Domino acceperat, nihil interim ſibi religionis ac ſpiritus deperire ſentiret. Nec ſolũ venientes ad ſe benigno excipiebat alloquio; ſed etiam inuitatus interdum ab alijs ad prãdium, minime recuſabat accedere; nimirum eo conſilio, vt ex re & ex tempore ſumpta occaſione, qui ſe in Dei gratiam terreſtri pauiſſent cibo, eoſdem ipſe viciſsim ſpiritualibus epulis, & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atq. in hunc fere modum adiuuante Domino permultos ad arctam ſalutis ſemitam, à via lata & ſpatioſa traduxit.

E graui morbo periclitatur.
Cap. IX.

SEd in eiusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere quidquam de assiduitate precādi, ac de quotidiana vitæ asperitate diminuit, morbum ex ingenti labore contraxit adeo periculosum & grauem, vt sæuiente atrociter febri proxime ad mortem accesserit. quo tēpore & oppidi magistratus periculo viri permoti, publice diuersorium illi curarūt necessarijs rebus instructum; & præter aliam amicorum turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiæ causa Barcinone se se eo receperant, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi in vnius vita salus omniū verteretur. Atq. his populi officijs, ac pia sedulitate bonorum, ereptus è præsenti vitę discrimine, in id ipsum iterum ac tertio recidit ob eam causam, quòd nondū plane confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam veritus) præpropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animiq. redierat: quarum pōdere oppressus, deniq. didicit ipse, alijsq. deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuē dos labores, curandumq. tali tempore, vt quantum de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam, & proximorum ædificationem æquitas animi & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiā corpus debito somno ciboq. fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, vt moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigilia vel inedia vires adeo frangi ac debilitari, vt mens earum ministerio destituta vix munere suo fungi, aut ad cōtemplationem rerum diuinarum possit exsurgere. Vexatus igitur, vt dicebamus, diuturna & periculosa ægritudine, demum ita conualuit, vt ex reliquijs morbi dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento contra sæuitiam hiemis munire sese piorum hominum benignitate precibusq. coactus est.

De inanis gloriæ vitio superato.
Cap. X.

ACcessit ad illa corporis ægrotantis incōmoda, grauis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingraueſcente morbo conſcientiam ſuam diligentius excutit, ſeq. ad extremum comparat mortis agonem, ſubijt illi repente ſe iuſtum eſſe, neq. vllo pacto ſibi de ſempiterna beatitudine dubitandum. Cui ſuaſioni dum reſiſtere vi ſumma conatur, intelligēs vt quiſq. ſibi maxime placet, ita Deo maxime diſplicere; diuturnum & anceps intra ſeſe certamen tanta tentatione metuq. ſuſtinuit, vt miris modis quotidie torqueretur, maioremq. ex offenſionis diuinæ formidine, quàm ex ipſa graſſantis morbi vehementia metum ac ſolicitudinem caperet. Verſabat videlicet in omnes partes hominis animum dæmon callidus, Chriſti permiſſu; & quē deſperationis iaculis paulo ante ſuperare nequiuerat, eūdem rurſus nimiæ confidentiæ ac vanitatis elatione ſupplantare & euertere nitebatur. Sed contra eiuſmodi cogitationes Ignatius & in ipſo (vt diximus) morbo, & recuperata poſtmodum valetudine cum diutius dimicaret; partim agendis idem tidem Domino gratijs, partim naturæ humanæ fragilitatem apud ſe reputando; deniq. diuino præſidio deteſtabile hoc ingrati animi vitium ita debellauit, euulſitq. radici-

radicitus, vt postea quotiescumq. salus animarum, aut Dei gloria postularet, sua non minus bona, quàm mala sine vlla prorsus cenodoxiæ titillatione palam & ingenue expromeret.

De profectione Hierosolymitana. Cap. XI.

INter hæc anni fere spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam arte quadam & consuetudine regendarum animarum imbutus, cum nihil vulgare aut exiguum agitaret animo, sed egregia quædam & ardua in Dei gloriam ab ipso conuersionis initio concepissẽt; Hierosolymam, quod iamdudum habebat in votis, petere omnino constituit, non tã vt Christi Domini sacratissima incunabula cerneret (tametsi id ipsum vehementer optabat) quàm vt in conuertendis ad Euangelij lucem infidelibus, qui ea tenent loca; vel operæ pretiũ faceret, vel certe martyrij palmam, cuius auidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Euangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis vero propositum, cũ necessario amicis patefecissẽt, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam & orare ne populum ab se nuper è somno vitiorum excitatũ ad studia virtutis pietatisque, repẽte desereret, neu se ipse, affecta præsertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret. deinde cũ nec precibus nec suasionibus eũ de sententia demouere possent, instare saltẽ & vrgere, ne incomitatus abiret; multa posse in tam remotis ignotisq. sibi regionibus, ac tanta rerũ humanarum varietate contingere, quæ præsentem cuiusp iam fidelis opem solatiumq. requirerent. Omnino probabilia

babilia videbantur afferre, & humano iudicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec vero deerant homines impigri, peritiq. linguarum, qui sese illi comites laboris ac periculorum libenter offerrent. Verum Ignatius, qua erat animi altitudine, in cælum semper intentus, atq. à diuina prouidentia vsquequaq. pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitẽtibus ita remisit, vt diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus, non modo fidem & caritatem esse, verum etiam spẽ. Eius porro comparandæ gratia, certum sibi esse non modo sine viatico, sed etiã sine comite iter id ingredi; quòd clare perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam euenisser, fieri non posse quin aliqua saltem ex parte comitis præsidio fideiq. cõfideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id vtiq. ex ea detractum iri fiducia, quam totã in vno Deo clementissimo parente ac rectore vellet esse repositam.

Nauigat in Italiam. Cap. XII.

HAc igitur mẽte sub initium anni M. DXXIII. magno omniũ dolore Minoressa profectus venit Barcinonem, vt in Italiam ex eo loco traijceret. cumq. peropportune paratam ibi nauem offendissẽt, egit cum nauarcho suppliciter, vt se mẽdicum egentemq. gratis admittere ac transportare ne grauaretur. cui naulum quidem ille se remissurum promisit; ea tamen conditione, vt nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso cum vehementer angeretur Ignatius, quòd commeatus copiam quamuis exiguam, cerneret inopiæ illius quam sibi summã proposuerat, legibus aduersari; post multas anxiasq. cogitationes totã rem deniq.

niq. permittere ſtatuit arbitrio ſacerdotis, quẽ ſibi paucis illis diebus Barcinone, tum ſuæ conſcientiæ iudicem, tum interpretem diuinæ voluntatis elegerat. Ille re cognita, Ignatio reſpondit, æqua poſtulare nauarchũ, proinde non reſiſtendum eſſe, nec vero timendum, ne ſi cibaria, tã vilia præſertim ac neceſſaria, ſibi parauerit, quidquam idcirco contra conſilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius quamquam ſoluto vixdũ religione animo, tamen partim ſacerdotis impulſu, partim etiã metu occaſionis eius amittendæ; emẽdicata de more pecunia, panes in nauem impoſuit, & ne quid prẽterea ſecũ inferret, paucos qui ſuperfuerãt nummos reliquit in ipſo littore: deinde ſolutis anchoris die quinta Caietã non minus periculoſa quàm celeri nauigatione delatus, Romã pedibus iter intẽdit. ac prima nocte diuertit ad villã militibus refertam; quibus nefaria quædã ac turpia molientibus tanto animi ardore ac vociferatione ſe obiecit, vt illi partim verborum pondere, partim conſtantiæ miraculo obſtupefacti, à flagitioſo conatu deſtiterint. Inde laboribus maximis, cum ſæuiente per eos dies peſtilentia luridus ipſe ac macilentus, tectis fere atq. oppidis arceretur, deniq. in vrbem Romam haud ita acriter cuſtoditam, laſſitudine ac fame pæne confectus introijt ipſo Dominico die Palmarum. cumq. venerabundus religioſiſſima quæque loca obijſſet, Adriani VI. Pont. Max. pedes exoſculatur. Mox paranti Venetias ire, vt in Palæſtinam inde tranſmitteret; rurſum Hiſpani amici nonnulli, qui Romæ eo ipſo tempore verſabantur, profectionem diſſuaſere cum alijs rationibus, tum præcipue nauigationis longæ & infeſtæ periculis proponendis. quippe cum paulo ante per ſummum nominis Chriſtiani æque damnum ac dedecus, Turca Rhodum inſulam expugnaſſet, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cum Ignatius ab inſtituta peregrinatione nullo

nullo terrore poſſet abduci; illud ſaltem hortari & orare inſtiterunt, ne ſe daret in iter eiuſmodi ſine pecunia, tum in alios vſus neceſſaria, tum vtique ad naulum pro tranſmiſſione ſoluendum. nam vt Venetias emendicato victu peruenijſſet, quæ deinde ratio, quæ ſpes homini externo & ignoto foret, in tam remotas regiones traiectum nanciſcendi gratuitum? Proinde recte amiceq. ſuadentibus ne reſiſteret, iuuariq. ſe in Chriſti gratiam aliquo ſaltem viatico pateretur. Cum hæc, & alia eiuſmodi aſſeuerantes pariter ac miſerantes ingererent; ſæpius eadem iterando, cunctantem ac tergiuerſantem denique perpulerunt, vt in ipſo diſceſſu aureos aliquot nummos acciperet. quo ille ſubſidio oneratus verius quàm inſtructus, non multum proceſſerat viæ, cum rem totam attente contemplans, ſeq. ipſe accuſans grauiter, quòd de fiducia diuina humano metu ſe deijci, fixumq. paupertatis propoſitum oblato auro paſſus eſſet infringi; parum abſuit quin omnem pecuniam illico indignabundus abijceret: ſed quia id prodigum, ac Deo ingratum fore videbatur, decreuit certe in obuios pauperes paulatim inſumere. quod cum alacriter præſtitiſſet, breui & nummis omnibus vacuus, & ſtimulis conſcientiæ liber euaſit. Pergentem porro Venetias, eadem quæ ſupra memorauimus incommoda & difficultates itinere pæne toto vexarunt. Sæuiebat etiam tum locis aliquot fœda lues atque contagio; diſpoſitiq. cuſtodes aditus oppidorum aſſidue tuebantur. Ignatium vero ex ipſo corporis habitu vel in ſumma cæli temperie metuiſſes. Obſita erat ſqualore veſtis, & horrida; color exſanguis; cauum macie caput; conditi introrſum oculi; & inanes faucium ſinus. quocirca fiebat, non ſolum vt excluſus a diuerſorijs omnibus pernoctare ſæpe cogeretur in publico, ſed etiam vt pallore & macie peremptum, rigentemque, prætereuntes aliquando nonnulli ceu monſtrum

ſtrum quoddam aut triſte ſimulacrum horrerent. Ipſe vero linguæ imperitus, ignarus itinerum, cum præ defatigatione ſæpe deficeret; ad Foſſam tamen Clodiam Deo adiuuante peruenit, quo ex emporio breuis & quotidianus Venetias traiectus eſt. Ibi certior factus à viatoribus, obſeruari Venetijs omnia diligentiſsime, & è ſuſpectis præſertim regionibus venientes acceſſu prohiberi; flexit inde itinere terreſtri Patauium, quorumdam conſilium ſequutus, qui idipſum periculi metuentes, faciliorem ſibi ex ea vrbe Venetias tranſitum fore ſperabant: ijdemq. Ignatium adiunctum ſibi comitem, præ imbecillitate haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repente deſtituunt, vnius ope Chriſti ſubnixum: qui ſane pro ſua infinita clementia laboranti ſeruulo in tanta ſolitudine minime defuit, ſed proxima nocte ſeſe illi, quemadmodum antea ſępe fecerat, viſendum obtulit; recreatumq. mirifice, intra ipſa Patauina mœnia primum, deinde Venetias ſine vllo errore aut difficultate perduxit. nemo quippe ex Patauinis cuſtodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad inſulas frequentiores appropinquantem (cum nauim ingreſſi de more ſingulos vectores diligenter excuterent) Ignatium nulla munitum valetudinis teſſera, ne appellauit quidem; mirantibus, cognita poſtmodum re, Clodianis deſertoribus illis; quibus per adulterata videlicet ſymbola introitus in vrbem vtramq. non ſine magna vel ſolicitudine, vel contentione patuerat. Venetiarum vrbis, in receſſu intimo ſinus Adriatici, ea regio ac ſitus eſt, vt leniter ſtagnantes ex alto aquæ illam ex omni parte circumluant. ea inclytæ vrbi & ad merces copiasq. inuehēdas opportuna receptacula, & contra hoſtiles incurſus munimenta firmiſsima ſunt. Ex ijs porro æſtuarijs, maiores minoresq. euripi totam vrbem intercurſantes, varijs mæandris ac flexibus ita diſtinguunt, vt, quot in partes pedibus,

pedibus, in totidem fere mari aditus ſit; egregio ſane vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, inſularum, ac pontium ingens numerus: vt qui diutius ibi verſati non ſunt, viarum locorumq. modo varietate, modo ſimilitudine ſæpe fallantur. Sed contra eiuſmodi ambages, certum paratumq. remedium eſt maxima multitudo cymbarum, quæ vſquequaq. diſperſæ, nominatim ad omnia & publica & priuata loca quemlibet haud ita magna mercede traijciant. Ignatius naui Patauina, ex ijs quæ per Medoacum flumen aſsidue cōmeant, in area Marciana ſub noctem expoſitus, cum neq. vias ad publica xenodochia noſſet, nec portitori conducendo ſuppeteret nummi; aſſuetus longo iam vſu male cubare, ſub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus iam ſe tenebris, vacuum opificis cuiuſdam fulcrum elegit, in quo feſſos artus vtcumq. reficeret. Tenet fama, litteris q. multorum eſt memorię traditum, dum ille ibi noctē exigeret, vicinum ſenatorem cęleſti voce excitatum, increpitumq. quòd in multa veſte, molliq. ſtrato decumberet ipſe, cum interim Dei famulus peregrinus non longe à veſtibulo illius ædium iaceret in publico pauper, & omni humana ope ac ſolatio deſtitutus. itaq. ingenti metu & horrore perfuſum proſilijſſe confeſtim, & quæſitum diligenter Ignatium excepiſſe perhonorifice. Sed ille poſtridie cum in amicum veterem Cantabrum incidiſſet, à lautiore hoſpitio ſe ad eum familiariter tranſtulit.

Nauigat in Palæſtinam.
Cap. XIII.

IBi cum aliquandiu moraretur, in omnem nauigandi occaſionem intentus; ecce tibi nouæ amicorum pu-

gnæ (quos illi vbiuis breui conciliabat cognita viri virtus atq. modestia) eum varijs terroribus ab instituta peregrinatione reuocare conantium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, vt diceret pro certo habere se, vt cetera cuncta deficerent, vel vna solummodo tabula quo cupiebat vtiq. peruenturum. Nec eum fefellit bonitatis diuinæ fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarũ, vt diximus, solito minor esset in Iudæam peregrinãtium numerus, & quotquot erãt, simul omnes paulo ante soluissent; desperata iam à ceteris re, Ignatius repente fit certior, nauem in Cyprum parari patricio Veneto, prætori eiusdem insulæ designato: cumq. inde non ignoraret breuem atq. facilem esse traiectũ in Palæstinam; nullo adhibito deprecatore, cum tamen multi nec aspernãdi suppeterent, ad Venetorũ Ducem Andream Gritum adijt ipsemet, insigni non minus humanitate quàm prudentia principem: ac Deo fauente facile ab eodem impetrauit, vt gratis in Cyprũ vsq. deueheretur. Sed interea dum prætoria ornatur nauis, in febrim Ignatius incidit, factumq. diuinitus est, probandæ scilicet eius constantiæ causa, vt quo die pharmacum hauserat, eo ipso nautæ signum profectionis ediderint. qua re minime conturbatus Ignatius veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, consulitur medicus. ille vero sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus, & cælestis nimirum medici ductum sequutus, felici sane consilio (quod tamen admirandum potius, quàm imitandum alijs duxerim) fluctuante etiam tum in stomacho potione conscendit: factumq. est Dei beneficio, vt ora soluta, inter nauigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi ac vitiati humoris euomeret, vt morbo plane leuatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine

dine instituit suo more, quoscũque poterat factis dictisq. ad virtutem & pietatem adhortari. cumq. in eadem naui per summam impudentiam committi grauia quædam flagitia comperisset, non dubitauit apertum dedecus detestari palam; & impuros illos homines tanta orationis acrimonia reprehendere, vt ij facta cum nautis coniuratione molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atq. ab suo conspectu & consuetudine procul amouere decreuerint. quam rem odorati è vectoribus quidam Hispani ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atq. etiam, vt in loquendo cautior esset, sibiq. consuleret. sed ille nihilominus turpiter peccantes obiurgare perrexit, diuinæ prouidentiæ ope subnixus: cuius beneficio factum est, vt ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nautæ, aduerso repente vento reiecti, volentes nolentes Ignatium in Cyprũ vsq. peruexerint: vbi cũ stare ad salinas peregrinam nauem, de qua supra diximus, audisset, illuc itinere terrestri se contulit: in eamq. gratis admissus, nihilo plus viatici secum intulit, quàm in priores intulerat, Christo vno videlicet fretus, qui tota illa nauigatione sese illi non semel ostendit; eumq. magnopere confirmauit; ac deniq. incolumem ad portum Palæstinæ perduxit.

Palæstinæ loca sancta perlustrat.
Cap. XIV.

INde cum cetera peregrinorum turba progressus, vt ad conspectum sacratissimæ vrbis est vẽtum, incredibilem ex ipso illius intuitu cepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, MARIAE virginis, & Apostolorum nobilitata vestigijs, eximio quodam animi fructu venerabundus haud semel obijt: modo inclyti quondam tem

pli

pli reliquias,modo ſepulchra Prophetarum intuens: hic naſcentis & vagientis;illic docentis, & miracula patrãtis filij Dei monimenta conſiderans. Vbi vero ad loca eiuſdem acerbiſſimis pœnis inſignia, & moriẽtis in cruce ſanguine cõſecrata, atq. ad defuncti ſepulchrum accederet; effuſus in lacrymas humo pia oſcula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam ſpiritus dulcedine & ſuauitate compleri. Ad hæc antiquum beatiſſimæ Virginis domicilium, itemq. locũ inſtituto primum Euchariſtiæ myſterio, & ſancti Spiritus aduentu memorandum,& alia eiuſmodi quàmplurima,quæ per otium deinde reuiſeret, à myſtagogo quàm accuratiſsime addiſcere. Erat Ignatio iamdiu deliberatum, vt diximus, in auguſtis illis Iudææ ſedibus pedem figere, atq. ad conuertendos ad Euangelij lucem infideles toto pectore incumbere; quòd non reperiret vel vbi ſanctius in terris vitam degeret, vel in quo munere fructuoſius operã collocaret.Neque, plurimis iam experimentis diuinæ bonitati confidere, & in diem paruoq. viuere aſſuetum,rerum quæ ad corpus pertinent, habebat cura vlla ſolicitum. Id vero laborabat vnum,fragilitatis humanæ videlicet conſcius, ne ſpiritui quotidie deficiẽti, & noxarum ſordes aliquas contrahẽti, opportuna ſacræ pœnitentiæ ablutio,& cæleſtis panis alimenta deeſſent. Quam ad rem idoneum ratus miniſterium fratrũ è Franciſcana familia, qui loca illa religioſa tuẽtur,& peregrinis aduenientibus præſto ſolent eſſe; adit ille ad cuſtodem cœnobij, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat,reddit;&,quod ad conuerſionem infidelium attinet, nihil ei ſuorum cõſiliorum impertit;voluntatem vero ſuam in eiſdem ſedibus commorandi habitandiq. demonſtrat:rogat proinde, vti ſe fratres dumtaxat tecto recipiant, ſibiq. confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta miniſtrent:ſe,quæ ad victum cultumq.

tumq. ſpectent, nullo prorſus eorũ incommodo curaturum.Cuſtos,partim cõmendatione amicorũ,partim poſtulati moderatione permotus,bene ſperare iubet Ignatiũ,ita tamen,vt rẽ in aduentũ Prouincialis miniſtri differret,qui per eos dies in Bethleẽ oppido verſabatur.nec dubitauit Ignatius quin æque facilem Prouincialẽ eſſet habiturus,atq. cuſtodem habuerat. itaq. cum reditus iã peregrinorum inſtaret, litteras ad amicos in Occidẽtem ſcribere aggreſſus eſt, quibus eos de ſuo ſtatu faceret certiores. Cum igitur maxime ſcriberet, quòd in poſterum diẽ peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à cuſtode nuntius,adeſſe Prouincialem, & Ignatium accerſere. ad quem bonæ ſpei plenus cum extemplo adijſſet, collaudat ille primo piam hominis voluntatem: ſed re apud ſe diligẽtius deliberata, videri ſibi ait ſatius, vt recedat; idq. cum alias ob cauſas, tum vero quòd ante id tempus nonnulli eodem ſtudio accẽſi,dum ſecurius vagantur,à Turcis excepti,vel miſere perijſſent, vel certe in acerbæ ſeruitutis calamitatem incidiſſent,quos deinde propter officium ac vicinitatem Franciſcani fratres non ſine magno cœnobij detrimento redimere cogebãtur. proinde ſe in diem inſequentem cum ceteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quæ cum ita reſpondiſſet Ignatius, vt ſibi certum fixumq. eſſe affirmaret, Hieroſolymis omnino reſtare;ſimulq. modeſte ſignificaret,ſe, quamuis aliter ſentiente Prouinciali, nequaquam, niſi aliqua oblata religione,à propoſito receſſurum: tum ille poteſtatem ſe à ſummo Pontifice habere ſubiunxit ſacris interdicẽdi ſi quis inuito ſe ibidem remanere conatus eſſet: iamq. poteſtatis eius diploma proferre parãti, confeſtim Ignatius,vt omnia eccleſiaſtica iura & imperia valde reuerebatur,nihil prolato opus eſſe reſpondit, credere ſe quæ diceret;& quoniam ita iuberet,dicto audientem fore. Dum igitur ad hoſpitium tendit mærens, vt ſe

vt se ad reditum comparet; acris illum incessit repente cupiditas montis Oliueti illius celeberrimi reuisendi, quo in summo cernuntur adhuc IESV Christi ascendẽtis in cælum expressa vestigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustijs impedimento sibi esset, re nemini patefacta,& (quod periculosius est)nullo propter inopiam Turca secum adhibito ex ijs qui mercede conducti peregrinis in ea regione præsidio sunt; solus ad montẽ excurrit:cumq. à custodibus non admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum mercedis loco ijs dedit,sacri montis cacumen subijt alacer, & diuinorum pedum notas multa cum prece & ingenti gaudio veneratus,ad Bethphage properauit: vbi dum singula curiose perlustrat, subijt illius animum subito, minus diligenter in Oliueti fastigio se se animaduertisse, vtra ex cæli plaga dextrum,vtra sinistrum esset Christi vestigium: qua dubitatione quasi quibusdam calcaribus incitatus, illico ad montem recurrit,adnotauitq. intentis oculis vel minutissima quæq. sic, vt locus in posterum dubitationi nõ esset: vsqueadeo inexplebile studiũ sacrosancta illa redemptionis humanæ monimenta, & incunabula Christianæ religionis penitus etiam atq. etiam cognoscendi recolẽdiq. mentem eius inuaserat. Interea cum abesset diutius,nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicati id quod erat, ac veriti ne per eam solitudinem Ignatius in aliquod vitæ vel seruitutis discrimen incurreret; Armenium quemdam in eo cœnobio ministrantem, ad illum perquirendũ celeriter mittunt. qui descendenti ex Oliueto commodum Ignatio factus obuiam,fuste primum, ac truci vultu acriter minitari,ac temerita tẽ aspere admodum increpare, deinde immissa manu, & brachio ferocius apprehensum ad diuersorium trahere minime sane renitentem,quin etiã

nouo

nouo cælestis gaudij rore perfusum, quòd inter eas contumelias Christum sibi præsentem, & vsq. ad hospitium præeuntem, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

In Hispaniam redit.
Cap. XV.

VT igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abijt prę desiderio tristior, & relictam prouinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniam præsenti necessitate victus inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoq. reditu ac mansione desperans. Cumq. primo traiectu Cyprum tenuisset incolumis,tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum vna erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor,sed bene firma, Turcarum;tertia Christianorum,parua,& male compacta. Ac ceteri peregrini, quòd tempus erat hibernum, & obnoxium tempestatibus, pro se quisq. tendere, ac certa mercede pacisci, vt in primã illam ascenderent: cumq. Ignatius propter egestatem à nauarcho repudiaretur, ijdem illum enixe precari, vt hominem sibi notum, probum, atq. adeo sanctũ ne recusaret admittere. quibus ille non minus amare, quàm inepte facetus, Atqui sancto nihil opus est (inquit) naui.calcabit æquora multorum exemplo. neque vmquam exorari se passus est: sed magno ei stetit cauillus, & contumacia. Cum enim Ignatius inde per contemptum excluſus, facile obtinuisset ijsdem deprecatoribus, vt in illam debilem gratis admitteretur: cumq. simul omnia nauigia vento secundo soluissent; repente cooritur atrox adeo ac sæua tempestas, vt Turcica nauis in omnium conspectu miserandum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus euadente perierit;

Veneta vero in ſcopulos illiſa naufragium fecerit, ſaluis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur Ignatius, minime valida, vētis ac fluctibus diu multumq. agitata, altero deniq. menſe in Apuliam, lacera ac valde feſſa peruenit: quo ex loco ipſe deinde Venetias petijt, tam longa & periculoſa nauigatione mire vexatus. Etenim ſtudio paupertatis, quæ fuit illi ſemper omnibus cōmodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hieme ſæuiente conſcenderat, femoralibus tantum è tela, conciſaq. ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breuiore ſemiamictus, cum è cælo dēſa caderet nix, ac triſti gelu cūcta inhorreſcerent. atq. ad has cæli iniurias accedebant quotidiana vitæ diſcrimina, vigiliæque, & cetera maris incommoda: quibus ille pæne confectus cum Venetias perueniſſet Ianuario menſe anni MDXXIV. ab hoſpite Cantabro clementer acceptus, nummiſq. aliquot ad iter faciendum, atq. ad fouendum ſtomachum nimio frigore languentem panni quodam fruſto donatus, Ferrariā venit. ibi maximum vrbis templum ingreſſus, dum religioſe numen adorat, mendicus quidam ex ijs qui ſacrarum ædium veſtibula conterunt, precationi apprime intētum intuitus, confeſtim ad illum accedit, manumq. ad ſtipem porrigit ſupplex: cui cum Ignatius ex ea quam habebat pecunia, nummulum hilari vultu dediſſet, atq. is (vt fit) rem ad ceteros pauperes detuliſſet; alius, aliusq. deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cum ſe per Chriſtum obſecrantes fruſtrari fas eſſe vix duceret, à minoribus nūmis ad maiores paulatim progreſſus, breui totam crumenam ita penitus exhauſit, vt ſibi deinde ad cibum illo die capiendum oſtiatim emendicare neceſſe fuerit. quam rem pauperes ijdem mox conſpicati, & maxima quadam admiratione correpti; ſanctum, ſanctum illico exclamant. quibus plauſibus vocibusq. nequaquam inflatus ipſe, cum vno bonæ conſcientiæ teſtimonio niteretur,

tur, Genuam inde ſine vlla cunctatione profectus eſt. Graue per id tēpus inter Chriſtianos Reges vigebat bellum; & præcipua quæque Ciſalpinæ Galliæ loca, vel Hiſpanicis, vel Gallicis præſidijs tenebātur: cumq. ob id ipſum valde infeſta cædibus ac latrocinijs itinera eſſe conſtaret; admonitus à bonis quibuſdam viris Ignatius eſt, vt per occultos tramites à via regia declinaret, ni cū ingenti vitæ periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium ſui, & amor imitandæ Chriſti patientię intrepidum redderet, recta nihilominus ire perrexit. neque ita multum viæ proceſſerat, cum ad oppidum neſcio quod in ſtationes circumſidentium Hiſpanorum incurrit, qui tam periculoſo ac ſuſpicioſo tempore exploratorem ſine dubio rati, comprehenſum Ignatium, & in domunculam quamdam ſeductum, blande primum interrogant; deinde omni veſtimento, & ipſis denique calceis ferociter exuunt, ſingulas partes proterue ſimul & curioſe pertractāt, numquid ad obſeſſos vel nuntij, vel litterarum afferat, diligenter exquirunt. cum nihil eorum quæ putauerant, neque percunctando eliceret, neq. perſcrutando inuenirent; ira commoti, Atqui te Præfecto ſiſtemus, inquiunt, & confeſſionem quam pertinaciter ſupprimis, exprimemus: cum nihil recuſaret Ignatius, ac tantummodo peteret, vt ſua ſe tunica tectum incedere paterentur; illi vero, ludibrij & ignominiæ cauſa brachetum per media caſtra, vulgo inſpectante atq. irridente perducunt. quam ille tam inſignem contumeliam excepit ac ſubijt alacer, cum alijs nominibus, tum præcipue quòd interea ſibi ſpecies quædam eſt obiecta Chriſti Domini, cū à Pilato per mediam vrbem ad Herodis tribunalia miſſus eſſet, ab eo per ſummam iniuriam atque indignitatem ſpreti & illuſi; & vniuerſo irridente ac ſibilante populo, per hominum ora ſemel iterumq. traducti: cuius opprobrij ſe quoq. factum

esse vtcumq. participem,mirifice lætabatur. Sed vbi ad Præfecti diuersorium appropinquauit, repentino quodam timore perfusus, cœpit subito cogitare apud se,quo nam modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius,quòd olim in regia, sermonis flosculos & verborũ elegantiam nimium studiose captasset,ad eam vanitatem expiãdam, consulto post cõuersionem instituerat rudi & agresti sermone cum ipsis quoq. dynastis ac principibus agere; & quo magis vulgo contemneretur,omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium studiose celare. Tum igitur subijt illius animum,expediret ne tali tempore quidpiam de suscepta seu tarditate,seu rusticitate deponere. Sed cum rem totam accuratius intuens, ab humano timore profectam animaduertisset; vsqueadeo in semetipsum animo concitatus est, vt nulla habita ratione periculi, non modo mutata consuetudine ad orationis lenocinia non descendere, sed nullum prorsus neq. gestus, neque verborum honorẽ habere Præfecto decreuerit. Quæres cuipiam fortasse temeritatis potius quàm consilij videatur esse: sed vtiq. seruorum Dei,præsertim in ipso feruore pænitentiæ, facta vel dicta, ad communem sensum ac normam exigenda non sunt. Cum igitur coram illo stetisset, vt erat seminudus & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. multa ac varia sciscitanti nullam omnino reddit vocem. tantum ad illam interrogationem,Es ne speculator? non esse,respondit;idq. ob eam causam, ne si nihil contra dixisset, silentio ipso, quod aiunt, rem affirmasse, & merito quæsitorẽ in suam perniciem efferasse videretur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quòd in conspectum suum,non bene cognita re, dementem adduxerint; & simul, Abigite hunc, inquit, liberumq. dimittite. qua reprehensione magis magisq. irritati, cum aduersus Ducem hiscere non auderent, sui doloris pœnas ab innocente

te Ignatio repetunt. nec modo iurgia & probra certatim ingerere, sed etiam impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciemq. contundere, mirabiliter in ipso verberum dolore lætantis, quòd aliquid innoxio sibi ad Christi Domini exemplum perpeti contigisset. Cumq. verberando & conuitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fouit, ciboq. recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequam Genuam accederet, rursus in statiua Gallorum incidit, verum euentu admodum dispari. si quidem Dux,vt eum in Guipuzcoa natum audiuit,Vasco ipse eidem regioni finitimus,quasi popularem clemẽter agnouit,ac benigne tractari à militibus iussum postridie dimisit incolumem. Inde cum Genuam peruenisset, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispanienſi classi præpositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum;cuius beneficio dum Barcinonem traijcitur, nihilo pacatiori vsus est mari, quàm terra paulo ante vsus fuerat. Etenim à piratis conspecta nauis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum,ingenti nautarum labore metuq. manus insectãtium effugit.

Barcinone ad studia litterarum aggreditur. Cap. XVI.

INterea Ignatium Hierosolymitana commoratione prohibitum, grauis coquebat cura,quid ageret,quod nam potissimum vitæ genus eligeret. ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maxime dissolutum,vt ibi,dum lapsam religionis disciplinam, & verbo & exemplo conaretur ad veterum instituta redigere; & ceteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessario futurum videbat)

ab

ab ijs qui reſtringi ſe nollent, multa pro Chriſti nomine pateretur. Sed incertus num id maxime ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet vnam in omni actione ſpectare conſueuerat; multa ac diligenti prece & ieiunio explorat numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam deniq. mẽtem ſeſe diuinitus plane ſenſit impelli, vt ſine dubitatione ſtatueret, primum operam ſuam, qualis qualis eſſet, nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere: deinde, quo latius pateret vtilitas ac fructus animorum, eiuſdem conſilij ac propoſiti idoneos aliquot adlegere ſocios atq. adiutores: poſtremo, vt ſine hominum admiratione verſari in adiuuandis hominibus poſſet, ad ſancti Spiritus vnctionem, doctrinæ quoq. ſubſidium, ac litterarum cognitionẽ adiũgere, præſertim quòd ea commendatione facultatem etiam repetendæ atq. obtinendæ Hieroſolymitanæ prouinciæ (cuius illi cura viuebat in pectore) facile ſe ab eccleſiaſticis magiſtratibus aliquando impetraturum ſperabat. Et quidem, quod ad litterarum ſtudia pertinet, cum nondum intelligeret quàm illa ſibi totum hominẽ fere vindicẽt, ratus poſſe interim ſe animis quoq. adiuuandis vacare, Minoreſſam ad gregem illum ſuum reuerti decreuerat, vbi & ſparſa in hominum mentibus pietatis virtutiſq. ſemina ad bonam frugem perducere, & Ciſtercienſis cuiuſdam monachi, ſpectatæ ſanctitatis ac doctrinæ viri, tum cõſuetudine perfrui, tum induſtria erudiri magnopere cupiebat. Sed cum illũ, contra quàm putarat, demortuum reperiſſet, Barcinonem ſibi ſtudiorum idoneam ſedem putauit fore, propter eam maxime cauſam, quòd cum paupertatẽ perpetuo colere, nihilq. ab domo ſua & cognatis accipere decreuiſſet; in ea vrbe multos habebat ſpirituali neceſſitudine ſibi coniunctos: in ijs Ardebalum quemdam peritum, vt locis ac temporibus illis, ludi magiſtrum; & Eliſabetham Roſellam primariam

mariam feminã, quorũ alter operã illi gratuitã, in docẽdo, altera in quotidianos vſus quidquid opus eſſet benigne detulerat. Vt igitur Barcinonẽ reuertit, ſeq. Ardebalo dedit in diſciplinã, repueraſcere in gratiam Chriſti matura iam ætate vir (quippe tertiũ circiter ac trigeſimum agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Ceterum ad illa ſpinoſa rudimẽta grammaticæ capienda, ediſcendaſq. verborum inflexiones & nominum, cum alia erant ei impedimento, tum illud præcipue, quòd animum ad rerum cæleſtium ſenſa concipienda longo iam vſu promptum & agilem, ſi amandi vocabulum, vel alia quæpiam eiuſmodi vox admonuiſſet eorum, quæ piæ ac religioſe cogitare & commentari conſueuerat, ſubito pæne abſtractus à ſenſibus, in contemplationem diuinæ caritatis ac ſempiternæ beatitudinis tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non ſolum vt nihil noui mãdare memoriæ poſſet, ſed etiam vt ſi quid antea impreſſum eſſet, id ipſum concurſu nouarum & præſtantiorum imaginum illico deleretur. quam ipſam rem, quaſi futura præſagiens, pro ſua parte adiuuabat etiam vafer humani generis inimicus, eo maxime tempore crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens ſcripturæ ſacræ myſteria. Quod ille cum cerneret, cumq. adhibito ſæpe conatu, euagationẽ hanc fruſtra cohibere tentaſſet; pro ea diſcretione ſpiritum quã diuturna exercitatione parauerat, facile ſenſit diaboli fraudem, ſeſe à litterarum ſtudio reuocare conantis. ac quo conſilio Barcinonem ſeſe contulerat, id ipſum labore ac diligentia conſequi maiorem in modum exoptans, hanc inijt rationem eius abigendæ moleſtiæ. Templũ erat beatæ Virginis, cui à Mari cognomen eſt, gymnaſio proximum. in id templũ fuſis rite ad Deũ, eamdemq. Virginem precibus, Ardebalum pro amicitia accerſit; rem illi totam, vt erat, exponit; deinde ſe ad

pedes

pedes abijcit homini, etiam atq. etiam obteſtans, ne ab incœpto deſiſtat; ſe vtique, modo ſibi panis & aqua non deſit, in proximum biennium, & eo amplius, ſi opus fuerit, ad ſcholas frequentem eſſe venturum, ſeduloq. daturum operam litteris; petere & rogare, vt ab ſe quotidie nõ minus quàm à ceteris penſum exigat; ceſſantem, quaſi quemlibet vnum è grege puerorũ, arbitratu ſuo & verbis & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonum animum iubet habere, ſuamq. illi operam denuo pollicetur. Atq. hac ſubmiſſione victus deniq. dæmon abſceſſit, & importunis illuſtrationibus Dei beneficio recedentibus, operæ pretiũ Ignatius facere, & liberius in grammaticæ cognitione cœpit excurrere. Interea diſcendi mirabiliter auido, & omnia ſtudiorum compendia perquirenti, ſuaſere nonnulli, ad pietatem videlicet cum elegantiore doctrina iungendam, vt Eraſmi Roterodami, qui ea tempeſtate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion militis Chriſtiani ſtudioſe perlegeret. quod ille facere cũ cœpiſſet, celeriter ſenſit ea lectione ſpiritus feruorem in ſe, quaſi frigida ſuperfuſa, reſtingui: conſultoq. per preces Deo ita librum illum abiecit, vt neq. in manus poſtea ſumpſerit ipſe, & multo poſt, Generalis creatus, omnia ſcriptoris illius opera in Societate Iesv legi vetuerit: nõ quo ſingula hęretico veneno infecta putaret; ſed ne quis forte captus facetijs ac dicacitate viri, ſenſim, vt fit, ab incorruptis ad vitioſa quoq. deſcenderet. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam ſtudio litterarum adeo intentus, conſueta caritatis officia & ſtudium pœnitentiæ omiſit. quinimmo cum Barcinonem valentiore quàm inde abierat ſtomacho reuertiſſet, nõ ille quidem ad ſaccum redijt, neq. orationi ita multum temporis tribuit; ſed tamen veſtitu admodum vili vſus eſt, & calceos ad oſtentationem vitandam ita perforauit,

uit, vt ſoleis paulatim magis magiſque diſcerptis, hieme iam ſæuiente, nudis humi plantis incederet: atque etiam ſubſeciuis operis, erepto è ſcholaſticis exercitationibus tempore, inſtitit pia paſſim colloquia ſerere; plebem infimam doctrinæ Chriſtianæ præceptis imbuere; quoſdam etiam ſpiritualibus exercitijs ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti præ ceteris viri quattuor, ſeſe ad Ignatij ductum atque inſtitutum aggregarunt (quibus tamen, vt ſuo loco videbimus, in propoſito conſtantia defuit) Calliſtus quidam, qui auctore Ignatio peregrinationem Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum Artiagam cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholaniæ proregis familia, nomine Cazeres; ad quos vltimo loco Ioannes adoleſcens, natione Gallus acceſſit. His ille ſocijs auctus; tametſi ſtudiorum metam quàmprimum attingere optabat, quo liberius omnem curam atque operam in hominum ſalute conſumeret; tamen quòd ſibi nondum ſat firma grammaticæ fundamenta ieciſſe videbatur, numquam adduci potuit, vt ab Ardebali diſciplina diſcederet (quamuis ad ſuperiores artes vulgo idoneus haberetur) quoad inſignis quidam Theologiæ doctor, cui ſeſe excutiendum examinandumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum ſententiam acceſſit. Cuius auctoritatem & iudicium ne contemnere videretur, licet ipſe ſibi haud ſane placeret, ad grauiora ſtudia Complutum vna cum ſocijs abijt.

Eiuſdem commoratio Complutenſis.
Cap. XVII.

IBi cum ad publicum xenodochium ſuo more diuertiſſet; artium, vt appellant, curriculum inijt non admodum

modum felici succeſſu : quippe qui eadem illa præpropera feſtinatione incitatus, nullo pæne ſeruato vel ordine vel diſcrimine diſciplinæ, multa & varia vno eodemque tempore aggreſſus eſt; & in logicis terminos, quos appellant, in phyſicis Albertum, in Theologia Magiſtrum ſententiarum (qui maxime libri tum in Hiſpania terebantur) euoluere, & plures quotidie in ſcholis audire cœpit interpretes; quæ res in ſpeciem vtilis & compendiaria, vel maximo ei in id ipſum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum auide ſequeretur omnia, nihil propemodum aſſequebatur, & ipſa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum vero memoriæ perturbationem & confuſionem afferebat. Ad hæc illud etiam accedebat incommodi, quòd in ſumma paupertate non ſolum ex emendicato viuebat ipſe cum ſuis, verum etiam aliorum inopiam ac difficultates, conquiſitis vndique eleemoſynis, magno labore & corporis & animi ſubleuabat. Præterea, quod eius curſum vel maxime retardauit in litteris, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem Euangelicam reuocandi, vt ſe, quamuis alieno tum tempore, continere non poſſet quo minus & in ſcholaſticorum circulis de vera virtute ac pietate ſermones inijceret, & in triuijs pueros plebemque fidei Chriſtianæ præceptionibus erudiret; & omnium ordinum homines paſſim ad cultum Dei, ſtudiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi cum ad ſanitatem & officium redirent, & crebris altiſque ſuſpirijs veram cordis contritionem ac pœnitentiam teſtarentur; ab imperitis quibuſdam Ignatius in ſuſpicionem & crimen veneficij vocari eſt cœptus; quaſi homines oratione ſua cardiacos redderet. Præterea cum inſignes quædam in populo repente morum ac vitæ

tæ mutationes exiſterent, & maior in dies hominum concurſus ad Ignatium fieret; breui rem ad ſacros Inquiſitores Toletum pertulit rumor. Gliſcebat eo maxime tempore apud Germanos Lutheriana peſtis, manabatque malum quotidie latius. Quinetiam in Hiſpania ipſa, inſani conatus eorum qui ſeſe Illuminatos ferebant, paulo ante magiſtratuum diligentia oppreſſi fuerant. Quo circa Queſitores in omne eiuſmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia & inuſitato agendi genere veriti ne quod nouum incendium exiſteret, Complutum celeriter aduolant, in Ignatij doctrinam ac mores diligenter æque ac diſſimulanter inquirunt. cum nihil neque in dictis neque in factis à recta fide alienum inuenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiſcopi, Ioanni Figheroæ, qui deinde Regio conſilio præfuit, Toletum ipſi ad ſua tribunalia reuertuntur. Neque ita multo poſt Vicarius ipſe, magis vſurpandi iuris cauſa, quàm quòd rem vlla animaduerſione dignam putaret, ad Ignatij diuerſorium adit quiete, & pauca quædam ab eo percunctatus, ad extremum exponit, inquiſitum in ipſius & ſociorum vitam eſſe acriter, neque inuentum quidpiam vitioſum; proinde more ſuo animarum ſaluti operam darent, cum eo tamen, vt non vno eodemque omnes habitu incederent; ne tali tempore nouam aliquam ſectam inducere viderentur. Natiui coloris lanea veſte cuncti vtebantur. iuſſit ille Ignatium & Artiagam nigro, Calliſtum & Cazerem rufo colore diſtingui, adoleſcentem Gallum nihil mutare. nec recuſauit Ignatius, vt erat magiſtratibus apprime obediens. Interiecto deinde quattuor fere menſium ſpatio, cum nihil de inſtituta docendi ratione remitterent, nec perſuadere ſibi Vicarius poſſet, homines

idiotas, in ijs tractandis quæ ad Christianæ fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam institit quærere. sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine vllo iudicij tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatium quæstionem exercuit, quorundam calumnijs ac suspicione compulsus. Confluebat ad nouum doctorem audiendum, vt diximus, populi turba promiscua. in ijs feminæ duæ honesto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti. hæ publicis Ignatij adhortationibus incitatæ, vt est sexus ad pietatem propensus, adeo exarsere, vt cuncta Hispaniæ valetudinaria peragrare, & in Christi Domini gratiam toto vitæ suæ tempore pauperibus ministrare decreuerint. Hoc animi propositum Ignatio cum apperuissent; dissuasit ille magnopere cum alias ob causas, tum ne cuius oculos animumque solicitaret aspectus adolescentulæ; non deesse Compluti pauperes, quos officij causa, si vellent, inuiserent; posse etiam operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequendo, & alia id genus obire permulta, vtriusque sexus, alterius etiam ætati magis congruentia. Quibus rationibus & simul auctoritate viri deteritæ, cogitatam quidem illæ deposuere prouinciam; veruntamen eadem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiuerunt, quominus inconsulto atque inscio prorsus Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie aliud genus peregrinationis longæ difficilisque susciperent. Giennium in Bætica est vrbs, quam nonnulli Mentesam Oretanorum falso putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet baiulantis expressa Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, vt dictum est, paucis admodum conscijs profectæ, duodecim ferme dierum itinere, cum in vrbe non apparerent, admiratio

miratio primum affinium ac vicinorum orta: deinde vbi à familiaribus cognitum est peregrinantium habitu petijsse Giennium, varie pro suo quisque sensu rem interpretari. nonnulli probare factum, plerique reprehendere quòd eo loco feminæ sine comitibus, nullo apparatu se in iter periculosum dedissent. Doctor vero Cirolius, cuius in tutela erant mulieres, auctorem eius consilij suspicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum & ignotum, in aliena patria suis concionibus cuncta miscere, & ipsas matres familias à cura domesticarum rerum auocare, nubiles vero puellas in pudicitiæ discrimen adducere. Atque his querimonij Vicarium perpulit, vt Ignatium in carcerem, misso repente viatore, conijceret. Erat æstiuum anni tempus, & satis laxa custodia. itaque ad eum totis iam illis finibus celebrem, vel spectandi, vel audiendi causa plurimi ventitabant. quibus ille securitate mirabili tum Christianæ doctrinæ rudimenta, tum etiam, vbi res exigeret, spiritualium exercitationum præcepta more suo tradebat. Georgius quidem Nauerius, insignis ea tempestate doctor, & magna apud Carolum Cæsarem gratia, cum ad eum visendum accessisset; animi magnitudinem, & dicendi vim admiratus, vt primum ad suos domum reuertit, Hodierna die vidi Paulum (inquit) in vinculis. Iamque septimumdecimum diem ibi transegerat non solum innoxius, verum etiam prorsus ignarus cuius criminis nomine accerseretur; cum eius interrogandi gratia (multa quippe ad eum ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipse cum scriba publico in carcerem venit. Ac primum (vt fit) varijs quæstionibus versare in omnes partes Ignatij animum: deinde scisciatur ex eo Vicarius, obseruet ne Sabbata. cui ille, Vtique, in honorem beatæ

tæ Mariæ virginis (inquit.) nam ceteroquin & Iudaicos ritus ignoro, & vero Iudæum patria mea fert nullum. Postremo, nostin, ait, mulieres quasdam duas, matrem & filiam? Cum Ignatius annuisset, Numquid auctor illis fuisti (adiungit) peregrinandi Giennium? Nihil vero minus, ait Ignatius: quinimmo credas mihi iurato velim, eiusmodi cōcursationes & itinera in vniuersum vtrique dissuasisse me; &, si profectæ sunt, me ignaro, atque adeo inuito profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatij leniter apprehendens, Atqui ob id ipsum, inquit, in custodiam te scito fuisse coniectum. His ita peractis, ac tota serie quæstionis per scribam in commentarios relata, Vicarius abijt. Interea peregrinatione confecta, secundo & quadragesimo denique die mulieres reuertuntur. è quibus Ignatij innocētia clare perspecta, venit in carcerem scriba, & Vicarij sententiam Ignatio recitat: qua primum iubebatur ipse cum socijs ceterorum scholasticorum habitu incedere; deinde quadriennij prefiniebatur spatium sacræ Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianę mysterijs ad populū verba ne facerent. Quibus auditis, quod ad habitū pertinet, nihil sane recusabat Ignatius, dummodo in idipsum egēti sibi necessaria prębērētur: illam vero temporis finitionem ægre admodum tulit, quòd ea re sibi viam ad procurandam animorum salutem obstrui cerneret. Itaque sine vlla dubitatione Salmanticā ad sua prosequenda studia migrare constituit, cum septimum non amplius mensem Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, non nihil tamen è logicis, physicisque, & ex ipsis Theologiæ fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiæ, Toletanum Archiepiscopum (cuius in diœcesi Complutum est) sibi exitinere adeundum, totamque ei rem gestum

stam, & omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimauit. Is erat Alfonsus Fonseca, morabaturque eo tempore Pintiæ. à quo benigne acceptus, animatusque ad cœpta strenue promouenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quo comites iam ante præcesserant. quorum ille diuersorium ignorans, primum omnium sacram ædem ingreditur, vbi orantem conspicata pia quædam mulier, instinctu videlicet numinis, vltro ad eum accessit, & sciscitata nomen, ad socios iam sibi notos læta perduxit. Verum Ignatio ne Salmanticæ quidem quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat à studijs otij, in cohortandis ad virtutem ac pietatem & priuatim & publice non modo plebeijs, verum etiam principibus viris insumeret; neque vero, adiuuante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente conuertit, vrbemque totam celeriter eius nominis fama peruasit. Erat omnino inusitata res, & ipsa nouitate valde mirabilis; laicos homines, & externa re nulla differentes à ceteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornauerat) Apostolico ac pastorali propemodum munere fungi palam, & sacerdotes ipsos ad partes suas rite obeundas accendere. Et cum eiusmodi vitę genus valde probarent, suspicerentque permulti; tum vero non deerant qui totam rem secus interpretarentur, ac diligentius cautiusque examinandam putarent. In ijs Dominicani fratres è diui Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorum pro potestate non erat eiusmodi quæstio, tamen, quo erāt caritatis ardore, sat suum rati, quod communem ad rem totius Ecclesiæ pertineret; Ignatium noscere, spiritumque ipsius, & doctrinæ genus, & vitæ institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus huiusce consilij Ignatius confessarium ex ipso cœnobio sibi delegerat. Is igitur confessarius aduenam iussu Vicarij (nam

Prior,

Prior, seu cœnobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium inuitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas: quærenda ex te non pauca. Ac nihilominus, vbi dies aduenit, sine cunctatione promissa fecit Ignatius. Exceptus est cum vno è comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, vtrumque Vicarius cum eodem confessario, & alio è fratribus in sacellum quoddam seducit. considunt omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quòd ille cum socijs Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat. verumtamen auere se nosse quibus maxime litteris operam dederint. Cum id quod erat, Ignatius, minime doctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, doctrinæ ac rerum expertes, conciones de rebus diuinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitij fœditate, cum occasio sese dat, familiariter & ex æquo loco differimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed vtique de virtutibus vitijsque sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa diuinitus: vos vero neque litteris, neque doctoribus operam dedistis, vt ipsi fatemini: restat igitur vt à Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. atqui hoc ipsum est de Spiritu sancto, quod maxime quærimus. Tum Ignatius vt peti se vidit repentino dilemmate, cum aliquantulum substitisset, De his, inquit, hactenus. Cum nihilominus instaret ille, ac Spiritus sancti verbo hominem vrgeret; oppressus Ignatius tam perseueranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seq. nihil præterea responsurum affirmauit, nisi quibus legitime interrogandi ius esset. Quo loco Vicarius: Ita ne vero? inquit. Cum nouæ impo-

impostorum sectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestræ doctrinæ ratione tergiuersamini? Atqui efficiam vt omnino reddatis. Triduum deinde intra sacros cœnobij fines detinentur, atq. humanissime tractantur à Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticensis Episcopi, notarius ambos perducit in carcerem, includitq. separato à reliqua reorum turba conclaui, mirum in modũ squalido, ac peruetusto, odorisq. terrimi; cuius tectum medium stipes ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter nouem, bifida ad extremum serie. huic ergo catenæ altero vtrumq. pede adstringunt, sic, vt nusquam alter sine altero progredi, aut loco pæne mouere se posset. Igitur tota ea nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis & canticis perstitere. postridie, vt per vrbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis, culcitrisque, & ciborum apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clementius haberi deinde in ea custodia cœptus est. Itaque, vt ante Compluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri. ad quos ille admirabili tranquillitate, de contemptu rerum humanarum, de futuro extremo iudicio, deque sempiternis præmijs atque supplicijs differebat. In ijs Francisco Mendozæ (qui postea S. R. E. Cardinalis & Episcopus Burgensis est mortuus) miseranti casum ipsius, & amice ex eo quærenti, grauiterne ferret custodiam & vincula: Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius. atqui, scito, vrbe Salmantica tota non ita multas esse compedes, manicasve, quin ego plures Christi Domini causa vehementer exoptem. Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium & Callistum diuersos interrogat, ac varijs percontationibus, quales

haberi à iudicibus ſolent, vtriuſque ſenſus & animum diligenter explorat. Cum illi congruentia reſponderent, nec modo ſibi, ſed etiam inter ſe mire conſtarent, deniq. librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poſcit: nec recuſat Ignatius; quinetiam ſibi præterea eſſe tres in eadem vrbe ſocios aperit, editq. diuerſorij nomen ac notas, quibus inueniri ſine errore poſſint. neq. vero ſupersedit ille miſſis lictoribus eos in carcerem tradere inferiorem; ne quod ijs colloquium cum Ignatio, neu qua communicatio conſiliorum eſſet. Poſt hæc, ablatum Exercitiorum librum & ipſemet accurate perlegit, & examinandum præterea tradidit tribus Theologiæ doctoribus: qui dum ſingula diligenter expendunt, accidit interea res ad innocentiam Ignatij & ſociorum declarandam non leuis momenti. Cum enim ceteri, qui in vinculis tenebatur, per negligentiam cuſtodum effracto carcere omnes repente dilapſi eſſent; Ignatius comitesq. ſoli in ſumma fugiendi licentia poſtridie ibidem inuenti ſunt, & cunctis admirantibus, approbantibuſque, confeſtim in amplam domũ & commodã inde magiſtratuum iuſſu traducti. Citatus præterea Ignatius ad Baccalaureum & reliquos libri ſui recognitores, cum & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Chriſtianę myſterijs multa ex eo quærerẽtur, paucis ac demiſſe præfatus, neq. ſe vacaſſe admodum litteris; & quæcumq. ſentiret, diceretve, Eccleſiaſtico iudicio & cẽſuræ cuncta ſubmittere; ad ſingulas quæſtiones de ſanctiſsima Trinitate, de Incarnatione Domini, de ſacramento Euchariſtiæ, aliasq. complures ita reſpondit, vt iudices ipſi pęne obſtupeſcerent. Præterea è iure canonico proponitur ei difficilis quidã nodus, quem ipſe, cum item reſponſa Doctorum ſe ignorare dixiſſet, illico ſoluit egregie. Poſtremo iuſſus primũ Decalogi præceptum, vti conſueuerat ad populum, ſic ibidem repente explicare; in eam ſentẽtiam vſque adeo varie

varie & copioſe dixit, vt omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cum dies vinculorũ eſſet ſecundus iam & vigeſimus, vna cum ſocijs euocatur ad iudicum ſententiam audiendam. cuius erat ſumma, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos videri, ac proinde poſſe arbitratu ſuo in adiuuãdos homines ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadriennium in Theologiæ ſtudio exactum, quæ cogitatio letali, quæ veniali crimine teneretur (qui locus in toto pæne iure Põtificio ac Theologia difficillimus eſt) auderent ipſi per ſe definire, atq. ſtatuere: id autem propterea quòd in Exercitiorum libro ſigna quædã tradita viderant iudices ad peccata capitalia à venialibus dignoſcenda: quæ tamen quod nihil continerent à recta fide alienum, nominatim improbare non audebãt. Recitata ſententia, cum honorifice tractatũ ab ſe Ignatium putarent iudices; ille vero ſuis rebus è conſcientia apprime confidens, vehementer indoluit, ab ijs quos verę & Catholicæ fidei tutores ac præſides agnoſcebat, nullo in ſuis neq. dictis, neq. ſcriptis deprehenſo vitio, tamen in re tanta tamq. neceſſaria ſibi ſilentium imponi; atque iter ad excolendos ac pro viribus adiuuandos homines impediri. Quę ipſa res inclinatum iam ante animum eius impulit, vti ſatius iudicaret ex hiſce difficultatibus quas in Hiſpania obijci ſibi ſubinde videbat, ad ſcholas Pariſienſes in Galliam vltro ſeſe transferre: vbi tum ob ſuam nouitatem, & eius linguæ inſcitiam ſibi minus interim negotij putabat fore, tum propter illius academiæ celebritatem atq. frequentiam, non defuturos deinde quos ad ſuum inſtitutum, atque ad Apoſtolica veſtigia ſectanda perliceret.

Lutetiam proficiscitur.
Cap. XVIII.

ET quoniam ad iter adeo longinquũ & anceps, non idem erat socijs animus; atq. etiam, vt maxime incolumes eo peruenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studijs litterarum degendi essent habituri; communicato cum ijs consilio statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: &, si quidem res facultatem habitura videretur, vt eos ibidem alere posset, ipsos euocare per litteras; sin minus, tota de re facere certiores; vt quamquam diuersis locis, eadem tamen coniunctione animorum, emenso interim philosophiæ ac Theologiæ curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quamquam è præcipua Salmanticensi nobilitate multis ægre ferentibus, ac maiorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quàm è custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustũ libris asellum præ se agẽs; ac Barcinonem deuenit. Hic vero, vt inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, vt se à lacrymis atq. à complexu carorum auelleret etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitæ periculum vltro demitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosque; & circa regni vtriusque præcipue limites infesta latrocinijs loca, & recentes multorum cædes ad metũ proponebantur. Sed ille nec terrore, nec precibus de suscepto consilio demoueri se passus, certè illud recusare non potuit, quominus tum ad sumptus itineris, tum ad necessaria Parisijs comparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus ab Elisabetha Rosella, & alijs quibusdam amicis acciperet. Quibus ille sub-

subsidijs, ac præcipue diuinæ bonitatis ope munitus, hieme summa, pedibus, vt solebat, nullo duce vel comite inde profectus est sub initium anni M. D XXVIII. cumq. Ianuarium totum in itinere posuisset, Februario mense Lutetiam sospes introijt. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens perexiguũ præteriti temporis fructum, rationibus suis accurate subductis, ad Dei gloriã statuit in litteras toto pectore incũbere. cumq. experiendo iam cognouisset, eam esse humanæ mentis imbecillitatẽ, vt in plura vno eodemq. tempore vix atq. ægre sufficiat, damnata priore festinatione, post hac, compẽdijs omissis, regia via procedere, & studiorum suorum nouum initium ordiri decreuit. Igitur ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibiq. inter procacium puerorum greges, matura iam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus est. Simul etiam de stato precationis tempore, & vexatione corpusculi, quo plus otij ac virium studio superesset, multum imminuit, sic tamen, vt illa præcipue tria numquam omiserit: primum, vt quotidie sacrificio Missæ religiosè interesset: alterum, vt octauo quoq. die post pœnitentiæ sacramentum cælesti pane sese reficeret: extremum, vt bis quotidie sua eius diei dicta, facta, cogitata quàm diligentissime recognosceret; conferensq. hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mẽsemq. cum mẽse; suos in spiritu vel progressus, vel regressus perquàm accurate exploraret atq. perpenderet. Procurationem quoq. alienæ salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper dum litteris, ac præsertim philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit, numquam tamen omnino deposuit.

Extremæ inopiæ incommoda superat. *Cap. XIX.*

IAm vero, satis vsu ipso edoctus, quantum detrimentũ studijs afferat mendicitas, & cura tolerandæ in singulos dies vitæ; & nihilominus optans Christi Domini & Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc sædulo possidere; piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, vt neq. in diem, vt antea, precario victitaret, & nihil idcirco de voluntarię paupertatis proposito meritoq. deperderet. Sed ea res primis vtiq. mensibus minime cessit illi è sententia. Cum enim sese in Hispanorum aliquot contubernium cõtulisset, qui plurimi Parisijs ipso belli tempore versabãtur, & exactam è syngrapha Barcinonẽsi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clam suos in vsus non optima fide conuertit; cumq. postea reddendo non esset, reliquis iam nummis insumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorum ope adiuuari posset, longo interuallo disiunctus, tanta subito rerum omniũ inopia oppressus est, vt ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem sancti Iacobi domum, infimis precibus exorato eius loci præfecto, demigrare necesse fuerit graui sane incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, vrbs in primis Europæ totius & magnitudine & celebritate visenda, tri fariam est diuisa. partem vnã, quam Sequana fluuius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vulgo Ciuitatem appellant. altera, quæ nouam regiam cõtinet, Oppidum dicitur. tertia pars, iam inde à Carolo magno dicata Musis, Vniuersitas nominatur. in hac, præter ceteram incolarum turbam, scholastici maxime inhabitant; ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum suis vnumquodq. liberalium artium discipulis

pulis & doctoribus, & præfecto collegij, quem Primariũ vocant. Igitur ex ea vicinitate in sancti Iacobi hospitiũ, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate cõpulsus Ignatius, in tanto locorum interuallo, cum alijs afflictabatur incõmodis, tum vero quòd cum ante lucem in academia inciperent scholę, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospitij legibus, nec mane ante solis ortũ egredi poterat, & vespere ante occasum regredi cogebatur, sic, vt inter eundum & redeundum, quamuis industrio ac vigilanti discipulo multũ & de magistri dictatis, & de tota scholarũ exercitatione deperiret. Cui tanto detrimẽto cum in prẹsentia nullum aliud remedium occurreret, consilium cœpit more scholasticorum egentium ea conditione locãdi operam suam alicui ex academiæ Primarijs, doctoribus ve; vt quod sibi à rebus domesticis otij superesset, id totum in scholastica disciplina, studijsq. doctrinę consumeret. Sed magis magisq. probãte Deo constantiam & patientiam viri, conditionẽ eiusmodi, quamuis magna adhibita diligentia, nactus est nullã. Itaq. dejectus hac spe, cum id ærumnosæ vitæ genus aliquandiu tolerasset; & quos in Hispania reliquerat socios, de statu rerum suarum per litteras monuisset, hortatus vt ibidem ex condicto curriculum studiorum absoluerent; rationem inijt multo commodiorem, vt indictis vacationum ferijs, in Belgium, atq. interdum etiam in Angliam siue Brittaniam, ad Hispanos negotiatores excurreret: quorum benignitate cum facile obtinuisset annuam pecuniæ summam Lutetiæ toto studiorum tempore certis pẽsionibus exigendam, commodius multo cœpit in liberalium disciplinarum cognitione versari. Cumq. octodecim fere menses Latinæ linguæ tribuisset in Montis acuti collegio, in collegium cui à sancta Barbara nomen est, ad philosophiæ studia transijt alacritate mirabili: ac primum occursantes denuo rerum cælestium importunas

ima-

imagines, quamquam eximia cum animi delectatione coniunctas, eadem spiritus constantia, qua superiores illas, iterum ab se reiecit ac repulit; deinde magistris attente audiendis, multa ac diligenti eorum quæ audierat commentatione, quotidianis deniq. gymnasij exercitationibus, triennio & mensibus sex (quod spatium temporis curriculo philosophiæ in academia illa tribuitur) ita profecit, vt honorifico magistri iudicio ac testimonio (is erat Ioannes Penna philosophus) post consueta certamina, ritu solemni, laurea, ceterisq. doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc in cœnobij Dominicani gymnasio sacram Theologiam aggressus est, ingenti sane labore & industria, cũ prẽter ceteras lucubrationes, hieme sequente, quotidie mane ante lucem ad scholas, quæ illa circiter hora ibi habebantur, accederet. atq. ex eo studio tantum Deo adiuuante percepit, quod satis esset ad fidei doctrinæq. suæ rationem, sine suspicione vlla nouitatis, ex Patrum decretis atq. auctoritate reddendam.

Varie propter Christum exercetur.
Cap. XX.

NEq. vero, quamuis interim à plebis catechesi atq. à publicis actionibus abstineret, idcirco tamen, quoad per scholas licitũ est, ab adiungẽdis ad Christum hominibus, animandisq. ad studium veræ laudis & gloriæ destitit. qua propter multi nec infimæ sortis viri, priuatis ipsius colloquijs ac monitis incitati, partim castigato vetere luxu, Christianæ disciplinæ seueritatem induerunt; partim etiam solemni voto varia religiosorum instituta professi sunt; partim deniq. ingenti academiæ totius admiratione, in Christi gratiam pecunia egentibus distributa, pauperem vitam agere, atq. adeo ad conculcandum penitus omnem sæculi fastum, & expianda superbiæ

perbiæ crimina, palam per vicos & compita manum ad stipem ipsi porrigere, uictumq. palam emẽdicare cœperunt. quos tamen amici, rem indigne ferentes, cum neq. precibus neq. minis à proposito reuocare valuissent, facta manu deniq. ab hospitali domo sancti Iacobi quo se se contulerant, vi armisq. in pristinum academiæ diuersorium ad sua prosequenda studia retraxerunt. Ignatius vero tantam eiusmodi rerum inuidiam subijt, vt præter ceteras iniurias & maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem semel iterumq. delatus sit. Is erat ea tempestate Matthæus Ori, ex Dominicana familia Theologiæ magister, tũ eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatiũ non absoluit modo, sed etiam miris ornauit laudibus, ipsumq. Exercitiorum librum, qui præcipue in suspicionẽ crimenq. vocabatur, tantum abfuit vt damnaret, vt sibi etiam eiusdem exemplum Ignatij permissu desumpserit. præterea absolutionis ac sententiæ formulam, publici scribæ chirographo & signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocumq. opus esset, proferret, tametsi minus gratũ id potentibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti concessit. Neq. vero pro Christi nomine solum hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum deinde vel maxime dilexerunt, virgarum quoq. publice periculum adijt. Mos est Parisijs in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciendam academiæ disciplinam, hunc fere in modum animaduertere. Dissimulato consilio, ad condictam diem in aulam collegij Primarius, magistriq. nodosa instructi virga conueniunt: comprehensumq. repente noxium, & in medio consessu nudatum, certo plagarum numero singuli afficiunt. Id supplicij genus Lutetiæ tum ad sensum corporis peracerbum est, tũ vero ad ignominiam ac dedecus longe turpissimum, deq.

ipsius loci nomine aula vulgo appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam maleficis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos festis præcipue diebus à schola ad oratorium & sacra mysteria confessionis altarisq. traduceret, vehementer iratus magister ipse Ioannes Penna parauerat, Iacobo Gouea Lusitano collegij Primario in suam sententiam facile adducto, quippe qui iam ante priuatim erat infensus Ignatio, quòd familiarem quemdam suum, Amatorē nomine, seuerioris vitæ præceptionibus imbuisset, atq. (vt pietatem fere interpretātur homines) infatuasset abductum à curis inanibus, & iucundo conuictu amicorum, atq. à pristina consuetudine. Vt igitur dicta supplicio dies illuxit; aduentans iam ad scholas, ab amico fideli mature monetur Ignatius, ne intra collegij septa vtiq. illo die inferat pedem; concitatos in eum esse omnium animos; pœnas aulæ daturum extemplo, ni caueat. Ad cuius rei nuntium ancipiti deliberatione distractus Ignatius, quòd & pro Christi nomine verbera & contumelias perpeti mirifice optabat, & supplicij apud homines adeo turpis infamia, metuebat ne complures è iuuentute, ipsius opera iam ad meliora conuersos, nec dum in bono stabiles, à sua consuetudine atq. auctoritate auocaret, iterq. sibi ad alios etiam deinceps Christo lucrifaciendos abrumperet; totam rem ad ipsius Goueæ arbitrium, iudiciumq. reijcere statuit: quod ille re cognita decreuisset, id ex diuina maxime gloria & voluntate futurum; neq. de eiusmodi sententia vllis amici denuntiationibus precibusve demoueri se passus, quamquam horrenti pœnæ imminentis acerbitatem, & renitēti carni vim fortiter intulit: ingressusq. collegium, & recta Goueam petens nondū è cubiculo egressum, placido ac sereno vultu, & altā animi pacē ac securitatē indicante: Si meæ mihi (inquit) existimationis & incolumitatis, quàm diuinæ gloriæ, salutisq. animorum cura prior esset ac potior

tior, nequaquā hodierno die pedē intra fines huiusce collegij posuissem. neq. enim antequā huc venirē, ignarus eram Gouea, quantū è vestra omniū indignatione dedecoris, quàm acerba tormenta me maneant. Sed quoniam nihil omnino mihi vel ad meritū optabilius, vel ad verā dignitatem præclarius duco, quàm Christi Domini causa, tam grauia tamq. multa pro me perfuncti, viciſſim probra, plagas, mortem deniq. perpeti; idcirco nimirum ad scholas accessi, & vltro memet in tantum & corporis & famæ discrimen obieci. Verum enimvero mihi non modo quid votis meis ac desiderio, sed etiam quid proximorum rationibus, & sempiternæ saluti conducat, caritatis lege considerandum est. Multos habeo adolescentes Dei beneficio nuper è cœno flagitiorum emersos, ac vix dum auulsos ab improborum pestilēti consortio. hos ego vereor, ne si me in tam honesto conuentu publice vapulasse constiterit, à meo sermone congressuq. protinus auocet infamiæ metus; ac proinde, vt sunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa saxa, quibus paulo ante adhæserant, ingenti dæmonum gaudio, & feruor ætatis, & prauæ consuetudinis æstus abripiat. Simul etiam (verum vt fatear) tui me Gouea, doctorisq. mei Pennæ me miseret, qui Christianam pietatem ac fidem sacramento professi, ceterisq. ad exemplum iustitiæ virtutisque præpositi; Christi famulum, Christi causam agentem, adeo acerbe insectamini. & qui, qua pœna lex affici iubet eos qui scholasticos deprauare, magistris illudere, seditiones conflare voluerint; eadem dignum iudicatis eum, qui iuuentutem à vitijs, doctores à iurgijs, academiam à tumultibus vindicare conatur. quæ quoniam mecum ipse reputans, non leuis momenti ducebam esse, quamquam cupidus inimicorum odij vel meo sanguine explendi, tamen pro nostra necessitudine deesse nolui, quominus eadem tibi quoque, integra

» etiamnum re,conſideranda proponerem. Mihi, vt dixi, «
» pro Chriſti nomine vexari ac torqueri optatiſsimum eſt: «
» iamq. ſi videtur,ſponte ad patibulum pergo. tu, Lutetiæ «
» Pariſiorum,à ſanctæ Barbaræ collegio,in eiuſmodi cauſa «
» tale documentum vel pietatis vel æquitatis dari an expe «
» diat, pro tua ſapientia ac religione conſtitue. Vixdum «
Ignatius dixerat,cum Gouea,vir & ni concitaretur aliũde, ſuopte mitis ingenio, & tum inſtinctu diuino valde compunctus;illico cœpta damnauit, ac maiorem in modum deteſtatus eſt; apprehenſumq. amiciſsime Ignatiũ deduxit in aulam, quo iam collegæ cum reliqua turba parati conuenerant.Ibi ſilentio indicto, repente contra omnium exſpectationem de Ignatij laudibus orationem inſtituit;viri fortitudinem, innocentiam, caritatem extollens;ſe ipſum, & ceteros qui innoxio periculum ſtruxerant,vehementer accuſans. quam in ſententiam cum multa dolenter grauiterq. dixiſſet,ad extremum obortis lacrymis,ad Ignatij genua procidit,precatusq. delicti veniam,& apud ceteros illum in admirationem gratiamq. reſtituit, & ipſe in omni deinde vita Ignatium & ſocios præcipuo amore ſtudioq. complexus eſt.

De ſocijs ad Ignatium adiunctis. *Cap. XXI.*

HAſce igitur,aliasq. eiuſmodi inſectationes atq. pericula Ignatius Chriſti cauſa contraxit. attamen idem plurimorum quoq. ſibi gratiam ac beneuolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo,præter diuinitus infuſa chariſmata, mirum etiam atq. efficax ingeniũ & ſtudium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportune inſinuare ſeſe, eaſdemq. obſequio & ſubmiſſione tueri; pares facilitate ac ſuauitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctoritate, opera

opera, necnon è ſuis anguſtijs etiam pecunia præſto eſſe;morbo aliquo laborantes vel cum valetudinis & contagionis periculo adire, ſolariq. amantiſsime;eorũ quibus cum viueret,ageretve,vel difficultatẽ naturæ, & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac ſtultitiam, quoad ita res ferret,exſorbere diſſimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuſcumq. rebus honeſte poſſet,ſemper accommodare ſe ac flectere; omnibus deniq. in Chriſti gratiam omnia fieri: vbi penitus in hominum ſenſus ac voluntates irrepſerat,tum demum officijs ac beneuolentia comprehenſos occupatoſque, pro ſuo quemq. captu,ſenſim & caute progrediens, Chriſtianæ religionis & officij præceptionibus excolebat. Atq. his ferme artibus, & ſimul ſanctimoniæ ac frugalitatis exẽplo, multos,vt diximus;à turpi ac flagitioſa vita nõ modo ad ſobrietatem & continentiam, ſed etiam ad contẽptum rerum mortalium,atq. ad ſalutaria conſilia Chriſti conuertit. Complures præterea hæreticos,graſſante iam tum peſte Lutheriana, tempeſtiuis diſputationibus monitisq. conuictos,ad ſacra Quęſitorum tribunalia volentes adduxit;& cum ſancta Romana Eccleſia in gratiã ſecreta abiuratione reſtituit.Iam vero,quod ei vel in primis propoſitum initio fuerat, vt aliquos ingenio doctrinaq. præſtantes, ad ſuum inſtitutum ac vitę rationẽ aggregaret;in idipſum per Theologiæ maxime tempus incubuit;adiunxitq. ſibi,Deo bene iuuante, iuuenes nouẽ ex academia vniuerſa lectiſſimos. quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox,pago Villareto Gebennẽſis diœceſis humili natus loco,ſed egregie pius,quippe qui duo decimo ætatis anno per ſummum ſanctimoniæ ſtudium virginitatem Deo vouerat;idemq. ad litteras à vita paſtorali traductus,tantum ingenio induſtriaq. profecerat, vt eum in locis Ariſtotelis difficilioribus magiſter ipſe Penna conſuleret.Hunc igitur Ignatius & ſtudiorum & con-

contubernij communione ſibi coniunctum; licet ſocium glorioſi operis ipſo initio deſtinaſſet, non tamen continuo illi rem aperuit, neq. ad tantam perfectionem impellere confeſtim aggreſſus eſt. ſed conſcientiam excutere, & in ſe ipſum quotidie diligenter inquirere primum edocuit, deinde ad totius anteactæ vitę noxas per ſacram confeſſionem expiãdas adduxit. poſtremo, cum iam philoſophię curriculum exegiſſet, ſpiritualibus exercitationibus perpoliuit; adeo propenſum ad pœnitentiam, tantoq. animi ardore ſuccenſum, vt hieme ſumma, concretum glacie flumen Sequanam plauſtris impune premẽtibus, in ſeparata Iacobæi vici domũcula propoſitas meditationes, & quidem inſidens niui ſub dio peregerit, ſexq. ipſos dies omni prorſus cibo potuq. abſtinuerit, inediam lõgius vtiq. protracturus, niſi eum, re animaduerſa, conſultoq. ſuppliciter Deo vetuiſſet Ignatius. & ſane reſpondit operi fructus. Cum enim antea in eligẽdo certo vitæ genere Faber mira animi ſolicitudine, varijſque ſcrupulorum moleſtijs adeo torqueretur, vt præ nimio angore ſeſe in auias abdere ſolitudines, ibiq. radicibus herbarum victitare pæne decerneret; ex hac ſpirituali exercitatione vocari ſe vna cum Ignatio ad animorum ſubſidium non dubie ſentiens, tantam eſt pacem ac tranquillitatem conſcientiæ conſecutus, vt ex vehementiſſima tamquã agitatione ac ſalo, placidũ tutumq. portũ ſe deniq. nactum eſſe profiteretur. Ex eodem contubernio Franciſcus quoq. Xauerius nobilis Cantaber, idemq. nõ vulgari eruditione, quippe qui laurea magiſtrali donatus Lutetiæ poſtmodum publicus Ariſtotelis interpres extiterit; quamquam principio ita non ſtudioſus Ignatij, vt eius pietatem (vt fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientia, tum obſequijs adeo delinitus eſt, vt ad illius ductum arbitriumque ſeſe omnino contulerit. Hunc & diuitiarum affluentia, & viuido ingenio, & viribus

bus corporis præferocem, admirabili prudentia ac lenitate manſuefecit Ignatius, in eamq. rerum humanarum deſpicientiam, & caritatis ardorem paulatim adduxit, vt inter ipſa exercitia ſpiritualia, tum ad carnis maceration-em quattuor dies ieiunus omnino tranſegerit; tum vero quòd inter iuuenum greges deſultor eximius, corporis agilitate ſibi nimium placuiſſet; ad eius piaculum vanitatis, membris valido fune perſtrictis, non ſine acri ſenſu doloris, dies aliquot in commentandi orandiq. labore atq. attentione perſtiterit. Hic eſt Xauerius ille, qui non multo deinde poſt, Ioannis Luſitaniæ regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani miſſus in Orientem, plenus Apoſtolico ſpiritu, tota India maritima sũmis laboribus ac periculis peragrata, in vltimas Iaponiorũ terras Euangelij lumen primus intulit, atq. ingenti infidelium numero ad Chriſtum adiuncto, multis clarus miraculis, in ipſo aditu Sinarum exceſſit è vita. Porro Xauerium & Fabrum imitati ſunt Iacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati noſtræ proximus ab Ignatio præfuit, vir de Chriſtiana republica in primis optime meritus; & Alfõſus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis litteris admodum eruditus: vterq. confecto Compluti philoſophiæ curriculo, Pariſiosq. partim Theologiæ cauſa, partim etiã Ignatij noſcendi gratia profecti, de cuius laudibus iam tum in Hiſpania, conſtanti hominum ſermone multa cognouerant. Aeceſſit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palẽtinus, doctus iuuenis, & philoſophiam publice profeſſus in oppido Hiſpaniæ Pintia: itemq. præſtanti indole Simon Rodericus Luſitanus. & poſt aliquanto, Claudius Iaius, & Ioannes Codurius Gebennenſes, Paſchaſiusq. Broetus Ebredunenſis, Fabri præcipue item Allobrogis (cuius iam erat nomen Pariſijs celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes, impulſu plane diuino, cum alter alterius conſilium ignorarent, poſt exactiſſimam totius

tius vitæ cõfessionem spiritualibus exercitijs ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam spiritus motione sese non quidem in vmbram ac solitudinem, sed in solem ac puluerem euocari ad prælia Domini prælianda senserunt. nec fuit è nouem vllus fere, quin ad propitiandum cæleste numen, eiusq. voluntatem suppliciter exquirendam; præter ceteram abstinentiam, & incommoda voluntaria, tridui, vt minimum, totius inediam sponte pertulerit, nimis audaci fortasse consilio; nisi eos & multorum exempla, & feruor simul ætatis ac pietatis excusset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus Ignatius (quorum tres erant superstites hæc scribente me, Salmeron, Rodericus, & Bobadilla) quod iam diu moliebatur & agitabat animo, re ipsa aggredi primo quoq. tempore statuit; vt Hierosolymas Pontificis maximi permissu repeteret; gentesque finitimas Christiana quondam religione præstantes, deinde Mahometis nefaria superstitione deceptas, vel à miserabili errore ad veritatem Euangelij reuocaret, vel certe (quod erat proximum) sanguinem ac vitam in causa tam pia, tamq. glorioſa profunderet. Neq. sane difficile fuit, ceteros iam sponte currentes, & Dei amore incensos, in eamdem sententiam & propositum adducere. & quia pleriq. Theologiæ studia nondum absoluerant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, & simul vt ipsorum eo gratius diuinæ maiestati obsequiũ esset, quo maiorẽ sibimet ipsi necessitatẽ seruitutis ac religionis imposuissent; implorato beatissimæ Virginis patrocinio, ac sancti Dionysij Areopagitæ, cuius in tutela Parisij sunt, in æde suburbana, quæ Mons martyrum dicitur, sub confessionis & Eucharistiæ mysteria voto sese obstrinxere singuli, emensis Theologiæ spatijs continuo mortalibus rebus nuntium remittendi, atq. in paupertate perpetua seruiendi gloriæ diuinæ, salutiq. animorum: ac nominatim, ad cõstitutam diem

diem Hierosolymã eo consilio nauigandi, vt in conuersionem infidelium toto pectore incumberent; palmamq. martyrij studiose captarent. id consilium si qua re impediretur, anni circumacto spatio deniq. Romam adirent, suamq. operam summo Pontifici Christi Vicario ad spirituale proximorum auxiliũ sine vlla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent. Id votum in eo templo vouere ingenti consensu & alacritate, anno post Christũ natũ M. D. XXXIV. decimoseptimo kal. Septẽbris, quo die Assumptionis MARIAE Virginis anniuersaria gratulatio celebratur. idemq. votum eodẽ loco dieq. pariter anno proximo ac tertio renouarunt, atq. ea res tũ ad conspirationem ac vinculum animorũ, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant præterea studium alter alterius omni genere officij & caritatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes vt parentem eumdem & vnice diligebant, & valde reuerebantur. ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare cœtus; ibiq. suauissima de rebus diuinis habere colloquia, & sese mutuo ad Christianam laudem & decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisq. obscurioribus adiuuare inter se, & lucubrationes quisque suas, lumenq. doctrinæ & ingenij, cum res exigeret, in commune cõferre; præterea inuicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; deniq. à frequenti sacramentorum vsu, & assiduitate precandi meditandique, nullo pacto recedere. quibus rebus & varias dęmonũ insidias tẽtationesque, conantium eos ab incæpto reuocare, vicerunt; & breui tãta coaluere concordia, vt quamquam è diuersis, necnon infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atq. adeo ex vno propemodũ omnes vtero in lucẽ editi viderẽtur.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS

LIBER SECVNDVS.

Aeger Hiſpaniam repetit. *Cap. I.*

INterea Ignatius graui morbo partim è maximis laboribus vigiliſque, partim etiam è Pariſiēſis cæli grauitate contracto; vexatuſq. ſubinde ſtomachi iam pridē affecti doloribus acerbiſſimis; poſt multa remedia in caſſum adhibita, iubetur à medicis ad patriū ſolum & incunabula ſe referre; quod vnum ad inueteratas corporis ægritudines certiſsimum perfugium vulgo arbitrantur. Nec recuſauit ille, non tam valetudinis ratione, vel deſiderio ſuorum adductus, quàm duabus alijs maxime cauſis: primū, vt quibus olim in regionibus, malo publico, iuuenilis licentiæ ac vanitatis ipſemet ſpecimen exſtitiſſet, ibidem ad ſpiritualem ædificationē viciſsim aliqua Chriſtianæ humilitatis atque modeſtiæ documenta præberet; populareſq. ſuos & verbo & exemplo ad ſtudium pœnitentiæ ſalutaris accenderet. deinde, vt, quoniam ſocijs aliquæ erāt in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas eodem itinere atq. opera ipſe expediret; neq. per eā cauſam illi vel auocarētur à ſtudijs, vel

vel recenti etiam nunc vocatione, & expeditionis tam arduæ, tamq. laborioſæ conſilio, patriæ dulcedinis, ac domeſticę tētationis, qua nulla fere periculoſior eſt, aleam ſubire cogerentur. Simul etiam, è relictis olim in Hiſpania ſocijs, cogitabat, ſi quem in propoſito conſtantem inueniret; ſecum in eamdem expeditionem educere. Ceterum ne quid è ſuo diſceſſu res Pariſienſis caperet detrimenti, primum commilitones ad perſeuerantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum & annis & vocatione antiquiſsimum, illis præpoſuit; cui interim obtēperarent, quem parentis ducerent loco. deinde tempus certum edixit ijſdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus præter viaticum & neceſſaria ſcripta ex voto abdicatis, nauigaturi Hieroſolymas Italiam peterent, ſeq. iam antegreſſum Venetias conuenirent. Dicta profectioni dies eſt viij. kalend. Februarij, anno M.D.XXXVII. ineunte, qua die Apoſtoli Pauli conuerſio beata recolitur. His ita conſtitutis, anno M.D.XXXV. per Autumni tempus ipſe non ſine lacrymis, mutuiq. amoris magna ſignificatione ſingulos in digreſſu complexus, cū vellet de more pedibus quamquam ægro corpore proſiciſci; coëmpto à ſocijs equo vti coactus eſt: breuiq. partim ex ipſa vectatione, locorumq. mutatione, partim etiā è ſtudiorum intermiſsione morbo leuatus, Pyrenæo ſuperato Guipuzcoam prouinciam attigit. Loiolæ rerum potiebatur eo tempore, Garzia defuncto, Bertramus ſtirpis maximus. is de patrui aduentu feſtine præmonitus ab ijs qui hominē ad Aquas Auguſtas, quam hodie Baionam appellant, in tranſitu agnouerant, extemplo, quòd regni limes latrocinijs infeſtus eſſet, armatos homines ad eum excipiendum tuendumq. dimiſerat: atq. hos primum Ignatius in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quę iam tū erat fama de ſanctitate viri, clericos omnes agmine compoſito ad oppidum Aſpeithiam honoris cauſa obuios habuit

buit.cumq. ab ijs,& ab ingenti præterea gratulantiũ tur ba deduceretur ad ædes paternas;ille, vt oſtenderet quã topere ab eiuſmodi faſtu pompaq. abhorreret; vt primũ potuit,ex eo comitatu ſeſe proripiens, ad publicam hoſpitalem domum diuertit,victumq. continuo emendicare oſtiatim cœpit; fratris filio cognatisq. frementibus, eamq. rem(vt fere deprauata ſunt Chriſtianorum quoq. iudicia,& pauci ex animo crucem amplexantur) ſummi dedecoris atq. ignominiæ loco ſibi ducentibus. Deinde quamquam inuitis ijſdem, inſtitit plebem Chriſtianæ doctrinæ rudimentis imbuere,priuatiſq. colloquijs eos,qui ad ſe ventitabant, è peccatorum veterno excitare; feſtis vero diebus etiam conciones habere tanta hominum frequentia,vt cum eos templa non caperent, in agrum prodire neceſſario cogeretur, vulgoq. arbores audiẽdi cauſa conſcenderent.Et ſane operæ fructus egregius Dei beneficio conſtitit. Complures ad virtutem ac Dei cultum à vitæ prauitate cõuerſi,multæ ſublatæ diſcordiæ,& odia inueterata reſtincta, contra aleatores lata publice lex, pœnæq. propoſitæ;inſtitutum præterea,vt preces pro ſalute quotidie funderentur eorum omnium, quibus letalis noxæ piaculo obſtrictis, in ſingula momenta exitialis exitus immineret: itemq. vt ex Eccleſiæ Romanæ conſuetudine,ſalutationis Angelicæ ſignum daretur mane,meridie,& veſpere. iam vero grauia quędam vitia,quæ non in populum modo,ſed etiam in ſacerdotes irrepſerant, magna ex parte correcta. deniq. morbo incurabili affectis,& extrema preſsis inopia,ne vel oppido errarẽt, vel ſtrati paſsim in compitis cœlum miſerabili queſtu complerẽt, publico ſumptu conſultum.Atq. haſce leges moresq. cuſtodiendi,ne(quod fere fit)bene cœpta propediẽ obſoleſcerent;curam & munus Loioleia familia,placato poſtmodum Ignatio,ſibi deſumpſit. qui cum in eo xenodochio aliquandiu ita verſatus eſſet, vt ſatis appareret ipſum

ipſum exemplo Chriſti Domini laboribus & paupertate multo magis,quàm otio & rerum affluentia delectari;ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi aut nihil omnino dediſſe, aut etiam inimicitias palam denuntiaſſe videretur,in paternam domum ex hoſpitali ſe trãſtulit;ibiq. aliquot moratus dies, reſtituta domeſtica diſciplina, cunctis ad officiũ ac pietatem animatis;valentior multo, quàm Lutetia diſceſſerat, ad ſociorũ expedienda negotia proficiſci conſtituit. Atq. hic nouum ecce tibi certamen Ignatium inter & cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorſus, & pedes iter facere deſtinaſſet animo,illi contra, quoniam quidem eum apud ſe diutius retinere non poſſent, certe non niſi bene comitatum,& pecunia inſtructũ abire permitterent. Verũ certaminis deniq. is fuit exitus,vt Ignatius ne fruſtra diutius tenderet, ad viæ modicum in ſpeciem deduci ſe paſſus,breui domum & famulos & cetera cuncta remiſerit,pedibuſq. porro perrexerit;Gallicano equo miniſtris valetudinarij iam ante relicto, quem illi deinde in Ignatij memoriam veluti ſacrum & immunem ab opere, vagari in paſcuis ad extremum vſq. ſeniũ permiſere.Ignatius igitur Nauarra primum,deinde Caſtella peragrata,mandatiſq. recentium ſociorum exhauſtis,de veterum ſtatu ac voluntate cognoſcere nequaquã omiſit: verum illi partim exſpectationis ac moræ tædio victi,partim etiam aſpero virtutis itinere fatigati,in alia fere omnia dudum abierant. Ioannes tantum Gallus, ne de animi ſalute periclitaretur, monaſticæ ſe addixerat vitæ. Calliſtus ab animorũ cura,ad pecuniæ lucrum ſtudio repente conuerſo, in Indiam nauigauerat, vnde aliquanto poſt bene nummatus ingenti omnium admiratione qui eum antea norant, Salmanticam redijt. Cazeres cum Segouiam patriam petijſſet,mollioris vitę cõmodis,& domeſticorum conſuetudine delinitus, otio ac volu-

voluptati seſe dediderat. Artiaga vero, curriculũ honoris & ambitionis ingreſſus,& è Cõmendatario factus Episcopus, cum aliquandiu in eo dignitatis gradu vixiſſet, ad extremum ægrotus, epota per imprudentiam veneni laguncula (cum duæ ſtarent,altera ſalubris aquæ,altera ſublimati,quod appellatur,medicamenti) miſerabili genere leti defunctus eſt.

Venetias ingenti labore contendit.
Cap. II.

IGnatius ergo cum in Italiã properaret, & hoſce quos dixi ſocios tam longe lateq. diſperſos in vnum redigẽdi,atq. ad priſtina reuocandi conſilia ſpes nulla ſe oſtenderet;occulta Dei iudicia ſecum expendens,fuſis pro ipſorum ſalute ad ſuperos precibus, Valentiam venit, vbi videlicet nauem ſtare paratam audierat. Ibi diſſuadentibus multis ne ſe tali tempore mari committeret, quòd præter ceteras difficultates, etiam nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna,& littorũ flexus valida obſideret claſſe;nullis terroribus de ſententia deceſſit Ignatius.& nauis prædones quidem effugit,verumtamen fœdiſſima tempeſtate coorta, clauo diffracto, fuſisq. armamentis, cum iam de ſalute vectores nautæq. omnino deſperaſſent,lacera & quaſſata fluctibus Genuenſem portum ægerrime tenuit. Atq. hæc tanta maris incommoda,non ſane leuius terreſtris itineris diſcrimen excepit. Cum enim ſolus, ignarusq. regionum Ignatius per Apennini tramites Aemiliam peteret,viam ingreſſus initio ſpatioſam, ſed in arctum deinde magis magisq. coeũtem;ſtudio procedendi, ſenſim in eas penetrauit anguſtias, vnde ſeſe expedire humana ope vix poſſet. Primo igitur ſolicite veſtigium facere,deinde cum neq. progredi,neq. iam regredi tutum eſſet,in exilitate ſalebroſa, &

horrenda

horrenda crepidine, torrente rapido minaciter ſubterfluente; hæſit aliquantiſper ſtupenti ſimilis, vbi repente ſeſe tot periculis cinctum animaduertit. Sed ad extremũ fidenter implorato diuino auxilio;quod vnum reliquum eſſe videbatur,humi procubuit;& genibus manibusq.reptando,quadrupedis inſtar, ac prominentia modo ſaxa, modo è ſaxis enata virgulta prẽſando, tandem euaſit labore,quos ad eam diem pertuliſſet,omniũ maximo.inde per immẽſę altitudinis inuias rupes ac ſolitudines diu errabundus,cum ad radices montiũ deniq. deueniſſet, omnia rurſus offendit partim niuium tabe,partim etiam hibernis imbribus impedita. Cumq. nihilominus vrgeret progrediẽdi neceſſitas;via teterrima(& eſt mollis & cretoſus ager, ac ſemitæ per horum temporũ incuriam exiguo munimento,nec vllis vt olim,ſtratæ lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diu multumq. luctatus, ad Bononiæ portas tandem aliquando peruenit. Atq. hic, ne quid deeſſet ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad ceteras miſerias illud etiam ludibrium acceſſit; vt in ipſo vrbis introitu,è ponticulo in foſſam,limo cœnoſo margine lubricante decideret, emerſusq. luto deformatus ac madidus, ab ijs qui tum aderant, non ſine ioco & facetijs(vt ſunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri ſe à patre cæleſti prudenter intelligẽs,& in gratiarum actione perſiſtẽs,ſole ſiccatis vtcumq. veſtibus, laſſitudine ac fame confectus cum vrbis magnam partem fruſtra emẽdicando perambulaſſet, in collegium Hiſpanicæ nationis demum exceptus,ibiq. dies aliquot clementer eſt habitus.Inde cum itinere iam facili & certo Venetias peruenisſet,exacta pecunia, quam illi per trapezitas eadem Eliſabetha Roſella benigne curauerat; interea dũ ſocios è Gallia præſtolatur, in varia pietatis opera ex inſtituto cœpit incumbere.Nec ſane fruſtra: ſi quidem complures

omnium

omnium ordinum homines partim Christianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab impura & flagitiosa vita ad castum Dei timorem, studiumq. virtutis eodem Deo adiuuante conuertit. Quibusdam etiam primarijs viris tum patricijs indidē, tum externis, praua animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertæ virtutis medicinam adhibuit. In ijs Didacum Guiam, & Stephanum germanos fratres e præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earumdem commentationum beneficio tantam ad rerum diuinarum intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, vt omnibus diuitijs & honoribus abdicatis, Christi consilia omnino sequi decreuerint. Atq. hos imitatus est postmodum Baccalaureus Hozius, item Hispanus, Theologiæ peritus: qui cum ad easdem commentationes peragendas valde propensus esset, verumtamen ex quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspectam Ignatij doctrinam ac dogmata; demum se Ignatio exercēdum atq. colendum ita commisit, vt multos in cubiculum quo secessit, secum afferret libros, quibus Ignatij dicta scriptaq. ad sanctorum Patrum & Conciliorum trutinam expēderet. Sed vbi appositas ab Ignatio epulas degustauit; tantum abfuit vt in ijs veneni deprehenderit quidquam, vt etiam ardenti quodam rerum cælestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remiserit, atq. vltro ad Ignatij voluntatē & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta vero nobilitate in primis eo secessu ac meditatione profecit Petrus Cōtarenus Zachariæ filius, is qui multo post, magna cū integritate ac sanctimoniæ laude Paphensem Episcopatū administrauit. Sed & aliorum ex Ignatij consuetudine insignis vitæ morumq. mutatio est consecuta. Quæ quoniā nec ab obscuris hominibus, & in oculis celeberrimę ciuitatis

ciuitatis fiebant, breui vt alijs locis antea, sic tum Venetijs Ignatij pietas in crimen inuidiamq. vocari cœpta, non ferente diabolo tātam sibi prædam è faucibus eripi: statimq. vulgatum ab eiusdem emissarijs est, Ignatium prauitatis hæreticę semel iterumq. conuictum in Hispania, elapsum è custodia, in Galliam profugisse; ac proinde eius effigiem ab Hispanis Inquisitoribus ignominiæ causa publice concrematam. eumdem Parisijs nouas res molientē, inficientemq. pernicioſæ doctrinæ labe scholasticos; vbi delatū suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fuga præuertisse lictorum manus, & consilia magistratuum. Quas criminationes Ignatius cum nō modo in vulgus, iniquorum opera sparsas, verum etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verallum, qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua, quàm de sociorum existimatione solicitus, vltro ad Legatū adijt, & acriter institit, vt eorum criminū quæstio exerceretur. quod ita factum, & veritate comperta, honorifice à Legato est absolutus, incumbente in eius causæ cognitionem Gaspare Docto Legati assecla; qui ex eo tempore Ignatium vnice dilexit, ac sacratissimę domui Lauretanæ deinde præpositus, in Societatem vniuersam plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias ad Ignatium socij veniunt. *Cap. III.*

DVm hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingraueſcēte Reges, cum exercitu formidabili Cęsar per Insubrum & Allobrogum fines in Galliam irruperat. Ea fuit socijs Ignatij causa & profectionis maturandæ, & itineris per Thulingiam, seu Lothoringiam atq. Germaniam, sane incommodo anni tēpore faciendi. Igitur pecunia rebusq. omnibus, præter

viaticum & scripta, in Christi Domini gratiam distributis, mense Nouembri, anno circiter post discessum Ignatij, suo quisq. baculo innixi pedites viam capessunt, & quidem tanta cum alacritate ac feruore spiritus, vt ne à Iacobo quidem Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit, quominus & pedibus ambularet vt reliqui, & inter ambulandum insuper inualida membra discruciaret hispido in primis & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, vt peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus, & ad modestiam submissionemq. compositus. pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, & Breuiarium asseruabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria vero ad catholicam fidem vel inter ipsos hæreticos profitendam, palam gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primum omnium sine vllo adstantium respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eumdem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria & frugalis erat mēsa; oratio ac meditatio non solum in diuersorijs, verum etiam in ipso itinere plurima. sacerdotibus qui tres erant, sacrificātibus, ceteri quotidie cælesti reficiebantur pane. sermo nisi de rebus diuinis aut necessarijs fere nullus. in decernendo si quid in deliberationem incideret, mira concordia: in superandis viarum difficultatibus periculisq. summa cōstantia & æquitas animi. Autumnales pluuias tota fere Gallia pertulerunt: occurrere mox Alpes pæne obstructæ niuibus: multa fuere subinde famis, frigoris, defatigationis incommoda subeūda: nihil se illis obiecit tam arduum, aut tam extimescēdum, quod eorum quemquā a concepta religione, officioq. deduceret. Atq. hac disciplinæ pacisq. custodia, cum omnibus, per quorum fines transierant, populis, bonus odor in Christo fuissent; cunctis non catholicis modo, sed etiam hæreticis nouum ac religiosum agmen magna cum approbatione mirātibus,

ad

ad tertium Idus Ianuarias anni M. D. XXXVII. Venetias ingenti omnium gaudio, & mutua gratulatione sospites ad Ignatium peruenerunt. Atq. vbi paululum è longa contentione ac lassitudine quietis est captum; statim Hierosolymitanæ prouinciæ consilia renouantur. primum omniū, rati gratiora superis fore sua studia, si ad ea summi totius Ecclesiæ Pastoris auctoritas & consensus accederet; simul atq. hiems remitteret, tūc vel maxime sæua, Romam ire constituūt, & à Pontifice maximo ius tum ad sacros ordines, titulo voluntariæ paupertatis; tum ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Euangelij sine vllo interdicti metu suppliciter petere. Interea Venetijs ne cessarent, atq. adeo vt quædam quasi rudimenta futuræ militiæ ponerent; publicis valetudinarijs inter se distributis, ægrotos ac pauperes omni ope adiuuare institerunt: Confessionis & Eucharistiæ sacramenta gratis ministrare qui per sacerdotium poterant: ceteri solari iacentes; afflictos mærentesq. spe cęlestium bonorum erigere; adesse animam agentibus; cunctos deniq. ad patientiam, fidemq. adhortari: nec modo spiritualibus officijs fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac seruilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria: sternere lectulos; euerrere sordes; purgare scaphia; cadauera defunctorum rite curata humi condere; interdiu pariter noctuq. omnibus præsto esse tanta cum alacritate ac diligentia; vt cuncti obstupescerent, vulgatoq. rumore, principes etiam viri ad spectaculum conuenirent. Quibus in officijs cum aliorum omniū, tum Xauerij præcipue caritas ac virtus enituit. Is cum in quemdā incidisset morbo Gallico misere deformatū, atq. ad eius aspectum exhorruisset; vt ea re infringi ac debilitari sensit caritatem in proximum, ita repente in semetipsum excanduit egregius Christi miles, vt manantem saniem ex vlceribus purulentis (cuius rei vel mentionem aures

delicatæ refugiant) obfirmato animo, ſemel iterumq. nõ dubitarit exſugere. qua re non modo ſe ipſum in præſentia præclare vicit, ſed etiam in omne tempus propriam quamdam atq. perpetuam in elephantiacos atq. vlceroſos clementiam & miſericordiam eſt conſecutus: quam deinde, vbicumq. terrarũ fuit, quotieſcumq. ſe dedit occaſio, diligenter exercuit. Quidam etiam è ſociorum numero, pauperem lepra toto corpore coopertum, cũ præfectus noſocomij non admitteret, in ſuum lectum accepit ipſe: cumq. mane ſurrexiſſet cunctis ingemiſcentibus eadem ipſe quoq. morbi fœditate correptus; poſtridie non ſine miraculo prorſus illæſus atq. intactus apparuit. Hęc & alia eiuſmodi veræ pietatis & officij documẽta cum in ea vrbe dediſſent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente iam vere, vti condixerant, Romam cuncti fere præter Ignatiũ, diſceſſere. Ipſe tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda quæ ad nauigationem pertinerent, ibidem interea ſubſtitit. Atq. illi quidem eadem fere diſciplina, quam ſupra diximus, ijſdemq. imbrium difficultatibus, iter ingreſſi; ad ſuperiorem parcimoniam ac frugalitatẽ illud etiam addidere, vt neq. vllo prorſus viatico, diuinæ tantum prouidentiæ bonitatisq. fiducia, Romam vſq. cõtenderent: & quia tum Cineralium, ſeu Quadrageſimæ tempus erat; quotidie, quamquam in tantis laboribus, ritu catholico ieiunarent. Nec ſane defuit illis & exercendæ ſpei, & Chriſti Domini inopiã ac perſeuerantiam aliqua ſaltem ex parte imitandi materies: acciditq. aliquando, vt cũ panis dũtaxat fruſtulũ ſinguli mane sũpſiſſent, imbre denſiſſimo ſtagnantibus late campis, vt alicubi pectore tenus aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia paſſuũ ferme triginta nudis pedibus vno die peregerint, & quidem incredibili non modo trãquillitate animi, ſed etiam hilaritate pſallentes. Diuerſorijs vero cum propter

ter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia demore confugerent, quamuis oppido laſſi, tamen ijs quæ ſupra diximus, caritatis muneribus fungebãtur: ſeq. ipſi domare ac vincere magis magiſq. nitebantur in dies. Sane Rauennæ quidam ex ijs cum hoſpitalis lectuli ſordes, ac manantia tabe ſtragula nauſeabũdus vitaſſet; quę prima deinde occaſio data eſt ſuimet puniendi, non prætermiſit. In pago neſcio quo pauper phthiriaſi conſumptus è vita migrauerat. cum in eum pagum noſtri veniſſent, diſtributisq. cubilibus nullum iam ſupereſſet, niſi quod phthiriacũ fouerat; Pater ille amiſſam nuper palmam recuperare vehementer exoptans, nudus illico per ſummum animi ardorẽ eoſdem ſubijt lodices, ibiq. ſeſe identidem verſans, cum ingẽtes animaliũ greges ea tota pauiſſet nocte; ad ſudorem vſq. defatigatus, non leues ab ſe prioris faſtidij ac deliciarum pœnas exegit. Deniq. ſanctam Vrbem ingreſſi, vt ſacra Apoſtolorũ limina, & præcipuæ religionis templa caſte obierunt; a Petro Ortizio Hiſpano Cæſaris procuratore ad Pontificem maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paulus III. è gente Farneſia, cuius nomini plurimum vtiq. noſtra Societas debet. Conſueuerat autem ſuper menſam non fabulatores aut mimos inducere, ſed præſtantes philoſophos atq. Theologos; & ipſemet, veritatis indagãdæ atq. illuſtrãdæ cauſa ponere de quo inter ſe diſputarent. ea erat grauiſſimi ſenis & prudentiſſimi Principis oblectatio. Ad has ergo diſputationes poſt pedum oſcula Patres adhibiti, cum egregiũ qua Chriſtianæ humilitatis atq. modeſtiæ, qua eruditionis & ingenij ſpeciẽn præbuiſſent; non modo quæ volebant de ſacerdotio, deq. Hieroſolymitana pronincia, libenti atq. approbante Pontifice impetrarunt, ſed inſuper pecunia ab eodem inſtructi, & fauſta cũ prece dimiſſi ſunt. Ad quam deinde pecuniã cum è nationis maxime Hiſpanicæ collatione acceſſiſſet quod aureorum

rum amplius ducentorum ſummam expleret; ſocij ne quid ex eo viatico præterquam in vſum votiuæ nauigationis attingerēt, apud menſarios pecunia omni depoſita, & Romæ victum emēdicantes, admirabile dedere ſpectaculum ijs qui coram Pontifice diſſerentes illos audierant: & deinde quemadmodū venerant, ſic Venetias proꝛſus egentes ac vacui reuerterunt.

Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem & ſocijs in Veneta ditione geſtis. Cap. IV.

POſt hæc, diligenti adhibita prę̃paratione, cū ad eiuſdem Legati Veralli pedes perpetuæ paupertatis & caſtimoniæ nuncupaſſent vota, diuini amoris igne ſuccenſi, mirante, ac maiorem in modum approbante populo, ſeſe denuo ad priſtinos illos labores, & aſſidua pauperum miniſteria retulerunt. Deinde in exitu menſis Iunij diui Ioannis Baptiſtæ die natali, Ignatius, & reliqui laici per omnes ordinum gradus ad apicem ſacerdotij ab Arbenſi Epiſcopo euecti ſunt, tanta non modo ipſorum, ſed etiam Epiſcopi lætitia & animi voluptate, vt ſeſe inter eiuſmodi cæremonias nihil vmquam ſimile ſenſiſſe affirmaret. Interea Patribus neq. in eam diem vlla fuerat in Palæſtinam tranſmittendi facultas; & eo ipſo tempore cum graue bellum ex fœdere Chriſtianorum principū, Venetos inter & Solymanum Turcam exarſiſſet, ſublato repente commercio, omnis nō modo peregrinorum, ſed etiam inſtitorum nauigatio cōquieuit. vt ſatis appareat, cæleſte numen iratum gentibus ijs, quę creditum ſibi regnum Dei per ſummum olim ſcelus negligētiamq. amiſere; Apoſtolicum hunc, deuotumq. ſibi manipulum, in alias longe nationes atq. prouincias iuſto iam ante iudicio deſtinaſſe. Itaq. propter eam quam dixi cauſam, ſpe traij-

trāĳciendi ſublata, quamquā voti religione ſoluti videri propemodum poterant, tamen ne quis omnino ſcrupulus animis inſideret, finem anni vertentis, vti Pariſijs ante decreuerāt, proꝛſus exſpectare, ſeq. interim tum ad ſacerdotij primitias diuinæ maieſtati libandas omni diligentia comparare; tum etiam poſt multā precationem & abſtinentiam, proximis operam ex inſtituto nauare conſtituunt. Id quo liberius atq. commodius facerent, ex tantæ vrbis celebritate ac frequētia, in finitima eiuſdem ditionis oppida alio atq. alio recepere ſeſe: vt ſi forte (quod tamen in præſentia vix fieri poterat) bello ſedato præter opinionem tranſitus patuiſſet, è propinquo Venetias cuncti ſimul accurrerent. Franciſcus ergo Xauerius, & Salmeron, ad montem Celſum (id vico nomen ab vrbe Patauio millibus paſſuum fere x v.) ſeceſſere, Ioannes Codurius, & Hozius, Taruiſium; Claudius Iaius, & Simon Rodericus Baſſanum, oppidū agri Patauini; Paſchaſius & Bobadilla, Veronā; Ignatius vero, Faber, & Laines, cum Vicetiam petijſſent, hanc vitę rationem iniere. Erat extra vrbem domūcula ruinoſa & deſerta, nullis foribus aut feneſtrarum obicibus, vento cuilibet peruia. id ſibi diuerſoriū, ne cui moleſtiam exhiberent, atq. vt ab vrbano ſtrepitu remoti liberius vni Deo vacarent, memores inſuper ſtabuli quod Regem ipſum angelorū noſtra cauſa naſcentem olim exceperat, vnanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter ſe diſtributis; vt vnus ad cuſtodiam diuerſorij, & paucula victus miniſteria remaneret (qui ferme erat Ignatius, quòd propter nimiam lacrymarum copiam grauiter ex oculis laboraret) reliqui duo vrbem ingreſsi, cibum in ſingulos dies emendicarent; quod ab ea functione ſupereſſet otij, totū id omnes cæleſtium rerum contemplationi & prædicationi tribuerent. In hoc vitæ genere cum quadraginta iam dies non minori cæleſtium donorum copia, & animorum voluptate

luptate,quàm corporum vexatione, & carnis incommodo perstitissent,quanto nimirum spatio temporis, Christum ipsum Dominũ ac magistrum, ante quàm turbę sese committeret,abstinuisse cibo, & in eremo cum bestijs latitasse memineranț;ad eos reuisendos Taruisio repente Codurius affuit. cuius accessu læti,cum spiritus vehementiam ex ea solitudine,assiduitate precandi,ieiunijsque conceptam diutius cohibere non possent;ad Christi gloriam ex vmbra in arenam prodire, & quæ diuinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt.Nec mora: Vicetiam ingressi,descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes hora de rebus diuinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus aut loci apparatu,aut pompa verborum.In triuijs,plateis ve, prout cuiq. locus obtigerat, desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu vtebãtur.populum elata voce,& in gyrum acto supra verticem pileo,ad concionem inuitabant.sermo,vt peregrinorum & hospitum, ex varijsl inguis fere mistus, ac minime proprius.Verũtamen is erat orationis impetus, adeo graues ac veræ sentẽtiæ, tanta in omni gestu atq. habitu pietas,deniq. is ardor in oculis emicabat, vt peritissimus quisq. rerum æstimator hos demum esse Christianos cõcionatores, germanosq. præcones Euãgelij dictitaret:multi etiã qui rei nouitate illecti cum ceteris initio per iocum lasciuiamq. ludibũdi confluxerant, prudentissimis eorum præceptis, & dicendi grauitate permoti, depositą paulatim petulantia longe alij quàm accesserant,dimissa concione recederẽt. Quòd si quis deinde seorsum ad Patres adiret, veritatis & officij studiosior; hunc vero humanissime acceptum, pro ipsius ingenio priuatis institutionibus ad omnẽ virtutẽ ac religionem informabant. Illud vero præcipue rẽ adiuuabat,quòd neq. inanes plausus,vt diximus, fucata oratione captarent;neq. inter ipsam concionem,aut vbi perora-

peroratum esset, quamquam in summa rerum omnium inopia,quidquam à circumfusa multitudine vel peterent ipsi, vel etiam vltro delatum acciperent. breuiq. constare cœpit,paupere tecto ciboq. cõtentos, & ab omni auaritia & vanitate abhorrentes,non aures populi scalpere, sed vulneribus omni ratione mederi; nec suum potius, quàm Dei proximorumq. negotium agere. Atq. haud sane dissimilis fuit ceterorum Patrum in sua cuiusq. prouincia probitas & industria; vt etiam aliqui ex magnis laboribus & incommodis extremum adierint vitę discrimen. Neq. ita multo post,cum euocati ab Ignatio vt de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam conuenissent;tanta animorum inclinatio,ac beneuolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, vt qua nuper in vrbe,tribus dumtaxat,cibarij panis,ac fere mucidi, quotidiana vix circuitione colligebatur quod satis esset ad vitam ægerrime tolerandam;in eadem,ipsis iam vndecim, ex voluntarijs ciuium eleemosynis omnia ad victum cultumq. necessaria large ac benigne suppeterent.Ibidẽ igitur primas diuinæ maiestati hostias immolauere noui sacerdotes,vno Ignatio excepto,quippe qui ad se comparãdum amplius adhuc temporis sibi sumpserat,& Romę postea sacrificandi fecit initium ad ipsum Præsepe & incunabula Christi Domini,quæ in ędę sacratissima beatæ MARIAE ad Niues religiose coluntur.

Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet:& vnde Societati IESV nomen inditum fuerit.

Cap. V.

ET quoniam expeditioni transmarinæ præfinitum anni spatium erat in exitu; & infestum adhuc classibus

sibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, vti Lutetiæ vouerant, cuncti sese ad fidei catholicæ propagationem, & animarum auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparent. Cuius officij procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio, & duobus primarijs patribus Fabro & Laini mandata est; Romam adirent, & (quod bene verteret) Christi Vicario hæc sociorũ studia ac vota quàmprimum exponerẽt. Interea reliqui, ne conceptus è diuturna meditatione & sacrificijs feruor ac spiritus euanesceret, non modo se ipsi diligentissime custodire, sed etiam præsidij diuini fiducia proximis omni ratione opitulari decernunt. ac præcipuis vrbibus inter se descriptis, præsertim in quibus litterarum studia florere, & frequentissimam iuuentutem versari cognouerant; Codurius Hoziusq. Patauium, Rodericus & Iaius Ferrariam, Xauerius & Bobadilla Bononiam, Paschasius & Salmeron Senas profecti; eadem ferme ratione quam paulo ante Vicetiæ adhibitam diximus, & priuatim & publice cum hominibus agere, eosq. è letali flagitiorũ veterno excitare, atq. ad cõtemptum rerum mortalium, & cogitationem futuri sæculi omni conatu atq. artificio impellere atq. adhortari cœperunt. Cumq. ipsa nouitate rei omnium in se oculos atq. ora vertissent, paucis mẽsibus, Deo adspirante, non modo id effecere quod maxime optabant, vt magni animorum motus, & insignes ad Christum conuersiones existerent; sed etiam, quod minime laborabant, vt ipsorum nomen ac fama Italiam fere totã ingenti cum admurmuratione peruaderet. At Ignatius Romam duobus quos dixi comitibus recta contendens, & ab eorum altero quotidie corpus Christi religiose casteq. suscipiens; MARIA virgine potissimum præside, atq. adiutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro Christi nomine subeunda, dies noctesq. simul intentâ quadam animi cura, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & noua diuini luminis copia præparabat. Etenim ex quo primum Hierosolymis rediens ad litterarum studia in Christi gratiam animum adiecerat, de rerum cælestium contemplatione, vt diximus, nõ sine magna difficultate remiserat multũ, seq. ipse Domini caritate, spirituali cõsolationi deliciisq. spõte subduxerat. Sed studiorũ exacto curriculo, deinceps & Venetiis, & in Vicetino secessu, & in hoc de quo dicebamus itinere, tam crebra diuinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine fauente percepit, vt in antiquum statum illum Minoressanum (quem postea ob singularem & eximiam illius temporis in se Dei benignitatem religioso ioco primitiuam suam Ecclesiam appellare consueuerat) non solum ex integro, sed etiam cum fœnore sibi restitutus esse videretur. Sed prẽter cetera, quæ quòd mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romã accesit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad confirmandum in proposito Ignatium ceteroq. haud mediocriter efficax. Etenim orandi causa non longe ab Vrbe templum ingresso, qualia passim imposita militari viæ cernuntur, statimq. vt sæpe solebat, abstracto à sensibus, atq. alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, IESV filio baiulãti crucem, & crudelissimis affecto supplicijs præsentem Ignatium, sociosq. commendans; quos ille cum in fidem ac patrocinium libẽtissime recepisset, ad Ignatium placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa
„ effari verba dignatus est: EGO VOBIS ROMAE
„ PROPITIVS ERO. Quo tanto tamq. diuino solatio mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius,
„ ac socios deinde compellans: Quid nobis, ait, Romæ futurum sit, fratres; in crucem ne, an in rotam agi nos velit

» Deus,ignoro.vnum scio,quidquid eueniat, IESVM Chri
» stum nobis propitium fore. ac simul totius visionis ordi-
nem exposuit.Quæ res non in præsentia tantum illos in-
solita quadam lætitia & voluptate perfudit, sed etiam in
posterum contra omnes difficultates atq. pericula ma-
gnopere corroborauit,ac munijt:atq. idipsum vel in pri-
mis fuit causæ cur Ignatius confirmatæ postmodum So-
cietati salutare potissimum IESV nomẽ indiderit. quam
tamen deinde verbo scriptoq. minimam vocare solitus
est;quòd reliquis religiosorum familijs(quas item socie
tates IESV licet optimo iure appellare) cunctis omnino
tum de splendore,tum de antiquitate concederet.

Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam: in Casinati monte animam Hozij calum intrantem videt. Cap. VI.

IGitur tam secunda numinis voluntate, tamq. liberali promisso mirum in modum læti, sic tamen vt non sine mysterio Christum Dominum crucifixi maxime habitu apparuisse apud se reputarẽt,cum gratiarum actione ac prece sanctam Vrbem ingressi, nihil antiquius habuere quàm vt viatici nomine sibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem nauigationis consilia in irritum cecidissent,prorsus ad nummum ijsdem à quibus ac ceperant, redderent; quæ, vtpote sacra,in alios pietatis vsus & opera expenderetur.Deinde, quemadmodum an te conuenerat,suam & reliquorum operam Pontifici ma ximo in Apostolicis præcipue functionibus, citra honoris titulos,& dignitatis insignia,detulere. Neq. aspernatus est pia Patrum studia Christi Vicarius:atq. in præsen tia,donec eiusmodi aliqua sese offerret occasio, iussi Faber & Laines in almo Sapientiæ Gymnasio sacras litteras

ras profiteri. quo munere dum alter in Biblijs explicandis,alter in scholastica Theologia,vt appellant,pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur, atq. etiam sæpe coram ipso Pontifice de grauibus rerum diuinarũ quæstionibus disputant; interim Ignatius proximorum saluti de more operam nauabat cum alijs artibus, tum vero spiritualibus præsertim exercitationibus,quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci,virtutisq. iã pridem expertæ remedio:quibus ille per eos dies, præter ceteram turbam, insignes aliquot viros diligenter excoluit.in ijs Gasparem Contarenum Cardinalem,grauissimum Senatorem,eumdemq. temporibus illis (quod eius varia monimenta præclare testantur)ingenij & doctrinæ facile principem. Is, Ignatij prudentia & consuetudine vsq. adeo captus est, tantumq. eius præceptis consilijsq. profecit,vt qualem dudum optauerat animi regendi mo derandiq. magistrum, deniq. sese Dei beneficio nactum esse affirmaret.idemq.tradita sibi Exercitia(quod exemplum apud heredes hodieq. asseruari perhibent)sua ipse manu perquàm accurate descripsit. Hunc imitatus Cæsaris procurator (de quo supra dictũ est)Petrus Ortizius Theologiæ doctor insignis,easdẽ exercitationes ad Christi Domini gloriam, & suam salutem omnino experiri constituit. Id quo liberius simul & fructuosius faceret, procuratione interim vicarijs delegata,cum paucis quotidianæ vitæ administris,& Ignatio præceptore in montẽ Casinatem secessit, quo in monte antiquissimum & nobilissimum cernitur sancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta piæ meditationi ex Ignatij præscripto vacauit;idq. tãto cum animi fructu,tantaq. accessione virtutis, vt quãquam Christianam philosophiam multo ante professus, tamen se tum demum vere philosophari cœpisse fateretur.ac parum abfuit,quin grandis iam natu vir, & Imperato-

ratoris legatus, illico mortalibus rebus abiectis magno animo sese ad laboriosum Ignatij vitæ genus adiungeret. sed cum id neq. per ætatem liceret, neq. per suscepta negotia; certe quod proximum fuit, egregie præstitit, vt & sanctimoniæ ac pietatis exemplo in posterum sui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde nostram quibuscumque posset rebus, perquàm studiose ornaret, atq. defenderet. Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quę Ignatio in illa Casinati commoratione diuinitus accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozij quem grauiter ægrotare cognouerat, Domino supplicaret, repente vidit in spiritu (quod ipsum ibidem D. Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam socij luce clarissima radiantem, deducentibus Angelis in sublime ferri, atq. ipsa demũ cæli beatissima regna conscendere. eidemq. Ignatio, paulo post, cum ad aram sacrificaturus accederet, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus rite appellandis, lucidissimum cælestium agmen subito apparuit, sic, vt in ijs Hozium eximio fulgore micantem sine vlla dubitatione dignosceret. Qua ex vtraq. visione tanto est gaudio delibutus, vt multos dies præ dulcedine lacrymis temperare nequiuerit. Huic Hozio Patauium (vt diximus) prouincia nuper obtigerat. vbi dum in officio, singulari cum industria & fide versatur, ex ipsa rei nouitate suspectus, & coniectus in carcerem ab Antistite Patauino, moxq. ab eodem dimissus perhonorifice fuerat. cumq. acrius denuo in proximorum salutem incubuisset, è magnis diurnis nocturnisq. laboribus letali morbo correptus, ex hac vita migrauerat, cum alijs miræ cuiusdam sanctimoniæ relictis indicijs, tum vero quòd qui ante obitũ subniger fuisset, ac vultu deformior, in eiusdem demortui facie tãtus repente nitor ac venustas apparuit, vt eo spectaculo Codurius consors prouinciæ animum exsaturare, & præ lætitia fletum cohibere nõ posset. Huius igitur tam felici exitu maiorem in modum gauisus Ignatius, è Casinate Romam vna cum Ortizio peracta commentatione regrediens; obuium habuit in itinere Franciscum Stratã Hispanũ, præclaræ indolis iuuenem, sibi antea non ignotum: qui cum è cuiusdam principis viri familia, pertæsus aulicæ vitæ, militandi causa Neapolim peteret, vno Ignatij congressu atq. sermone (quæ hominis erat in dicendo vis) à sæculi stipendijs ad Christi vexilla facili negotio traduci se passus est: ac varijs deinde locis, eiusdem Ignatij missu, & Societati nostræ, & rei Christianæ vniuersæ concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam Ignatius reuertit: ad quem deinceps aliquot etiam alij rebus gerendis idonei diuino impulsu paucis diebus adiuncti sunt.

Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem vsum confessionis & Eucharistiæ restituunt. *Cap. VII.*

QVæ dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres ceteri, sua quisq. prouincia bene gesta, Romam (vti decreuerant) circa mediam Quadragesimam conuenere. Is fuit annus post Christum natum M. D. XXXVIII. Tecto recepti sunt à Quirino Guarzonio ciue Romano, ad villam Minimorũ fratrũ cœnobio proximam. Ibi in summa omnes egestate precario victitantes, communi consilio ad rem Christianam pro viribus adiuuãdam aggressi, permissuq. Antistitum

tiſtitum varia Vrbis templa ſortiti, concionibus primum ciuitatem ad omne officium atq. virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Eccleſiæ inſtituto plebẽ puerosq. Chriſtiana catecheſi (quę iamdiu obſoleuerat) vicatim erudire inſtiterunt. Ac licet pijs eorum ſtudijs dæmon omni conatu ſe opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim aſſiduitate dicendi hortandique, cũ alia multa propediem aſſecuti ſunt, tum vero præcipue, vt ſacræ Cõfeſsionis & Euchariſtiæ frequens vſus (quo nihil eſt humano generi ſalutarius) diaboli fraude iampridem extinctus, magno vtiq. Chriſtianæ Reip. commodo in principe magiſtraq. orbis terrarũ Eccleſia reuiuiſceret. ex quo deinde paulatim effectum eſt, ijſdem ſcilicet adiutoribus, non ſolum vt in Italia, Gallia, Hiſpania, ceteriſq. catholicis Europæ regionibus, verum etiam vt in ipſa India, atq. adeo in vltimis terris, vbi paulo ante ferales dæmonum dapes & nefaria ſacra viguerant, iam nunc, ingenti bonorum gaudio, per pænitentiæ ſacramentum frequenter elutis animi ſordibus, diuina paſsim conuiuia celebrentur.

Falſis criminibus circumuenitur Ignatius, & abſoluitur. Cap. VIII.

QVæ nimirum ſatanas futura præſagiens, ipſis rerum initijs per ſe ſuoſq. ſatellites obuiam ire non diſtulit. Auguſtinus quidam erat ex Eremitana familia concionator; prorſus indignus eo nomine atq. ordine. Is Lutheris impij ſectator occultus, per ambages identidem pernicioſa dogmata ſpargebat è pulpito: ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atq. à Romani Põtificis auctoritate ſenſim abducere conabatur.

nabatur. Id autem eo fidentius, quòd per eos forte dies Pontifex aberat, maximis de rebus quæ ad ſalutem Eccleſiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonenſis, Nicæam vſque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latius manaret; communi conſilio totam ipſi cognoſcere atque inueſtigare non dubitant. ad eum concionatorem audiendum cum cetera multitudine ſemel iterumque conueniunt; quæ ratio diſputandi ſit, qui ſcopus totius orationis, diligenter attendunt. neque vero, peritos dogmatum quæ per id tempus in controuerſiam vocabantur, diabolici miniſtri fefellit aſtus, ac latens lupi ſub ouis pelle rapacitas. Itaque ſatis iam comperta atq. explorata re, primum ex Euangelij præceptis priuatim ad hominem adeunt; quid ad ſe delatum, quid auribus ipſemet ſuis deinde perceperint, ijs potiſſimum verbis exponunt, quibus non de populi modo ſalute ſeſe, verumetiam de ipſius qui populum peſtifera contagione inficeret, pro Chriſtiana caritate ſolicitos eſſe demonſtrent: rogant, hortantur, denuntiant, praua dogmata corrigat, ambigue dicta, quæque ad contemptum Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiaſticarum traditionum ac rituum facile trahi poſſint, ad Conciliorum decreta, normamque ſinceræ fidei quàm primum interpretetur: vtique à deprauanda Romana ciuitate, atque à perturbando ipſo veritatis fonte in poſterum abſtineat. Ille (qui faſtus hæreticorum eſt) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primo eleuare & eludere; deinde vbi ſe varijs vrgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, verſante animum ſimul ira metuque, pauca præfatus quæ ad occultandam in præſentia improbitatem valerent; cum inanibus promiſſis Dei famulos ab ſe dimiſit. Deinde vt ſe à timore collegit; diabolicis actus furijs, & amicorum opibus fretus, quos ille ſibi multos potenteſque parauerat, ad inſtitutam agendi conſuetudinem

dinem pari scelere atque impudentia redijt. Quod vbi sensere Patres, in re tam atroci, tamque periculosa nequaquam lenibus rati opus esse remedijs; consilium cepere dignum hominibus diuinæ gloriæ studiosis, dignum sacræ Theologiæ doctoribus; vt improbi concionatoris mendacia palam, & ex superiore loco suis ipsi concionibus refutarent. Id ergo cum facere instituissent, bonis maiorem in modum approbantibus; cognita re Lutherianus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis rabiem doloremque suum impertijt, etiam atque etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem iniuriam inultam esse paterentur. Illi & eadem laborantes opinionum insania, & magistri ignominia valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas euertere, nec modo fama, sed etiam, si res procedat, vita spoliare constituunt. Primum igitur tota Vrbe fictis criminibus dissipant, Ignatium socioſque omni scelerum genere coopertos, tum in Hispania, tum in Gallia, quin etiam nuper Venetijs falsæ religionis, & probri flagitijq. damnatos; & elapsos è iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem specie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoque, per summam iniuriam quærere, vt sibi apud imperitum vulgus famam sanctitatis eruditionisq. concilient. Cum aures nacti secundas, hæc & alia id genus quàm appositissime ad veritatis imaginē & per se ipsi, & per emissarios oppido sererent; tantam in inuidiam & odium breui seruos Dei adduxerunt, vt eos multi iā quasi facinorosos ac fugitiuos horrerent; ipsorumq. congressum & consuetudinem vulgo refugerent. Cumq. iam res è sententia flueret, læti successu aduersarij, præterea promissis ingentibus onerant subornantq. qui ijsdem fere nominibus quæ sparsa in vulgus fuerant, apud Vrbis Præfectum insontes accuset. Has vero partes

rō partes inexpiabili scelere sibi desumpsit Michael Hispanus quidam, qui iam ante Parisijs in Ignatium debacchatus, ac deinde singularibus ab eodē Ignatio lucrandi fratris mirabiliter cupido prouocatus officijs, egregiam viri beneficentiam (vt fere fit) minime vulgari perfidia atq. impietate rependit; atq. vt Ignatium & socios familiariter nouerat, confictis quàmmaxime ad similitudinē veri criminibus, apud Præfectum sane magnam in suspicionem cunctos adduxit. Omnino res erat insigni infamia; nec modo in Vrbe vulgi sermonibus terebatur, sed apud exteras quoq. nationes atq. prouincias aduersariorum nuntijs ac litteris percrebuerat, Ignatianos cum suo capite, deniq. manifestorum scelerum, hæresisq. conuictos teneri: videlicet, vt quas noxij varijs locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romę in celeberrimo totius orbis terræ theatro persoluerent. Interea Ignatius totius machinationis nequaquam ignarus; fretusque tum præclaro conscientiæ testimonio, tum etiam Christi promissis, qui se illi Romæ propitium spoponderat fore; omnes inimicorum impetus, totamq. belli procellam inuicto animo sustinebat; Deumq. vna cum socijs pro aduersariorum salute precabatur assidue. Iamq. causæ dicendę tempus appropinquabat; cum incidit in eius manus epistola, quam antea Michael, recentibus quibusdam Ignatij meritis delinitus (quippe vel ferrea pectora interdum patientia & caritate flectuntur) ad amicum nescio quem summa cum Ignatij & sociorum laude perscripserat. Ea videlicet epistola, delatoris causam iugulauit. nāque vbi iudicij aduenit dies; citato ad tribunal Ignatio, multa in eius vitam ac mores improbe mentitus est Michael. ad quæ cum Ignatius admodum sedate respondisset, prolata ad extremum epistola ac recitata, instituit ab aduersario quærere, numquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata

perculsus,victusq. conscientia,repente pallescere,titubare,frigido sudore perfluere. quod vbi animaduertit Præfectus(is erat Benedictus Conuersinus,vir prudens, & in causis cognoscendis apprime versatus)confestim suspicatus coitionem ac dolum, data opera Michaelem diligenter interrogat:cumq. non obscuris vestigijs ad ipsa fraudis cubilia peruenisset,seuerum calumniæ vindicem sese præbuit : ac multis verbis increpitum calumniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multauit exsilio. Post hæc Ignatius flagitare & vrgere,vt duo conspirationis nefariæ principes, quorum alter Mudarra, alter Barreria vocabatur,Hispani ambo, quæ priuatim in circulis cœtibusq. iactarant, eadem coram Prefecto palam ac legitime exponerēt,vt sibi diluendi crimina,& se sociosq. purgandi copia fieret. Misso igitur viatore,vadimonium obire coguntur. At illi,veteratores & callidi,& cū in foro iudicijsq. diu multumq. versati; tum etiam recenti Michaelis malo facti cautiores, vbi ad tribunal adfuere,per summam dissimulationem se de Ignatio ac socijs & sentire quàm optime, & ad eam diem sensisse respondent:neq. vllum esse crimen,quod ipsi quidem in eorum vitam moresq. conijciant.Atq. hæc, & alia eiusmodi coram iudice:rati nimirum fore,vt Ignatius præclare secum actum existimans, quòd imminens calumniæ periculum euasisset; tam illustri præsertim accepta satisfactione proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad iuuandam Ecclesiam pertinerent,mente ac cogitatione complexus; veritusq. ne si quid suspicionis incommodæ,aut si qua dedecoris nota nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet,vel certe magnum rebus gerendis impedimentum afferret;à Præfecto etiam atq. etiam postulare, ne fictæ aduersariorum palinodiæ fidem haberet: eos quippe alia tum sermonibus,tum per epistolas longe lateq.

teq. vulgasse,ac quæ tunc ad tempus accommodata, iudicij metu perterriti dixerint.quæ nisi à magistratibus rite cognita & quæsita publice coarguātur,malo videlicet publico per summum nefas hæsuram in Societate magnam infamiam.proinde iure se postulare,vt in sua dicta vitamq. omnem diligenter inquirat;se suosq. ad causam vsq. cognitam in vinculis habeat,ac prout re ipsa comperit,ita pronūtiet.Hæc igitur,& alia id genus,Ignatius. Contra,aduersarij,veriti ne si quæstio perageretur,ingēti suo periculo ac damno paterent ipsorum artes atque mendacia, per se suosq. omni ope contendere ac niti, vt Præfectus ab instituta cognitione desisteret.Iamq. vt pote qui plurimum opibus & gratia poterant; in suam sententiam non modo Præfectum, sed Legatum etiam, qui Vrbi pro Pontifice summo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerāt. quinetiam ex ipsismet Ignatij socijs non deerant,qui,aduersarijs iam à fusceptа actione deterritis,& sponte cedentibus, non vltra instandum,vitandas lites, paci & quieti consulendum esse censerēt. At vero Ignatius in posterum longe prospiciēs, eoq. iudicio non tam suā,quàm Christi Domini causam agi prudenter animaduertens,nullis neq. minis, neque promissis, nec suasionibus de sententia deduci se passus est. cumq. omni ad eam rem conatu non semel adhibito, propter aduersariorum gratiam atq. potētiam nihil plane proficeret;non dubitauit, consulto per sacrificia precesq. Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidem opemque confugere,qui Nicæa per eos dies,adulta iam æstate redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad principem aditu, quo die venit, admissus Ignatius,Latino sermone(quippe qui nondum satis Italice nosset)eidē ex fide retulit, quo consilio à militari vita se ad animorum auxilium,atq. ad litterarū studia transtulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte

parte administrat,quoties,quot locis,quibusve nominibus accusatus & absolutus fuisset.Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret)se,ceterosq. eiusdem instituti laborisq. socijs, qui se vitamq. suã ad Christianæ religionis amplificationem Sedi Apostolicę mancipassent,cum maxime in vrbe Roma populum docere insistunt, paratique in omnem quamuis arduam atq. longinquam expeditionem, eiusdem Pontificis reditum nutumq. auide præstolantur; circumuentos repente iniquorum insidijs, & summam in inuidiam non modo in Vrbe, sed etiam apud remotas nationes adductos, ne id quidem à magistratibus obtinere posse,vt iacta in suos mores vitamque crimina in cognitionem vocentur. Sibi quidem propriæ vtilitatis & nominis rationem(quamuis ea per se negligenda non sit)minus antiquam esse:sed quoniam eodem iudicio & ipsorum existimatio, & animarum salus agatur (omnium enim qui ad rem publicã accedant rationes,non veritate solum,sed etiam fama niti)petere se & orare, ne grauetur pro sua sapiẽtia ac potestate perficere,vt Præfectus Vrbis inchoatam quæstionem primo quoq. tempore peragat; ne in Vrbe totius æquitatis parente,contra paucorum factionem opesque nullum inopiæ ac solitudini præsidium fuisse videatur.Sub hæc audita Pontifex bono esse animo iubet Ignatium; & collaudata(quod antea fecerat)ipsius & sociorum industria & pietate,Præfecto per codicillos imperat, iudicium vtiq. reddat Ignatio, causam rite cognoscat, feratque pro veritate sententiam.Equidẽ hoc loco adesse mihi animis velim eos, qui Deum res humanas negligentem circa cæli cardines otiari,non minus inepte, quàm impie fabulantur.ex iis quippe quæ consequuta sunt, nemo sanus, paternam cælestis numinis curam ac prouidentiã in suos, non clare perspiciat.Cum enim tota aduersariorũ actio ea maxi-

ea maxime calumnia niteretur; Ignatium sociosq. varijs locis iure damnatos, ambustosq. iudicij flamma per dolum effugisse; cumq. longum & operosum esset, nemine præsertim necessaria in eam rem impẽdia subeunte, ex tam remotis disiunctisq. prouincijs rei gestæ seriem litteris consignatam, testibusq. firmatam ex forensi formula petere;plane diuinitus factum est,vt quotquot in Italia, Gallia, Hispania Ignatij iudices exstitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus Romam fere omnes alius alia de causa conuenerint. Ioannes Figheroa, quondam Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui Compluti primum de Ignatij fama capiteq. cognorat, grauibus de causis Neapolim a Cæsare missus, in reditu commodum Romæ substiterat. Venerat eodem è Gallia, Parisiensis Inquisitor Matthęus Ori,Dominicanus,apud quem Ignatius, vt supra dictum est, semel iterumq. ab improbis fuerat accusatus. Deniq. in tempore Gaspar etiam doctus à Venetijs adfuit, qui habitæ in ea vrbe in Ignatium quæstioni præfuerat. Hi omnes in iudicium adducti,aduersariorum commẽta detexere,cum summa testificatione virtutis ac pietatis Ignatij. Præterea litteræ ciuitatum, apud quas Italia tota Patres aliquandiu vixerant,per idem tempus allatæ,magnum pondus ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulere. Iam vero Hercules quoque,secundus hoc nomine,Dux Ferrariensium,qui Patribus familiariter vsus, ijsdemq. peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus corpus Domini sumpserat; libentissime fecit non modo vt per epistolam,sed etiam vt per legatum perspectæ ipsorum innocentiæ ac sanctitati debitum testimonium laudesq. tribueret. Quibus rebus adductus Vrbis Præfectus, vrgente præsertim Pontificis iussu, quamquam aduersarijs omni studio contra nitentibus, deniq. sua sententia Ignatium & socios omni non modo

modo culpa, sed etiam culpæ suspicione liberauit verbis amplissimis, eiusq. sententiæ, ad vindicandam insontium famã, varias in prouincias testato descripta exempla dimissa. quibus ex rebus dici vix potest quantum Patribus vbiq. honoris & existimationis accesserit. Atque hac maxime ratione diu suppressa atq. occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitia superata, processit in medium: quæq. machinamenta diabolus ad teneram adhuc Societatem deformandam atq. adeo præfocandam artificiose parauerat, ea ipsa, moderante rem numine, in eius maxime decus & incrementa cessere. At vero insidiatorum lõge dissimilis fuit exitus. Namq. administer conscelcratæ calumniæ Michael, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exsilia actus est: Mudarra vero, & Barreria, factionis & coitionis duces, cum deinde manifestis hæreticarum opinionum criminibus tenerentur; alter mature sibi fuga consuluit, effigiemque suam pro se iudicibus concremandam reliquit; alter autem comprehensus, & causa cognita perpetuo carceri addictus, ad extremum tandem morte iam imminente resipuit: eidemq. animam agenti quidam è Societate ad extremum vsq. spiritum assedit; quæq. illi tempori tribui solent, pietatis & caritatis officia præstitit. Porro Lutherianus ille concionator, qui totam conspirationem scelusq. conflarat, intra catholicorum castra per fraudem aliquandiu versatus, cum religionis ac pudicitiæ simulationem vltra sustinere non posset, larua deposita, palam fidei & continentiæ bellum indixit, atq. ad optata hæreticorum lustra popinasq. se contulit.

Ignatius & ceteri Patres de constituenda Societate deliberant.
Cap. IX.

HAc igitur falsæ accusationis procella Ignatius socijq. defuncti, primum omnium (vt æquum erat) ingentes & vniuersi cõmuniter, & singuli priuatim egere diuinæ clementiæ gratias: deinde, partim quòd aliqui subinde ad Ignatij institutum aggregabantur; partim etiam quòd inaudierant, aliquot è suo numero varias in vrbes atq. prouincias iam tum rogatu Principum à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, vt de stabilienda quàm maxime ad Dei gloriam, salutemque animarum Societate primo quoque tempore inter se consulerent. ad eam quippe diem, communi tantum officio ac pietate ducti, sine certis & proprijs legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, ieiunijs, & sacrificijs in eam rem quàm accuratissime adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresq. ita partiti sunt, vt diurna tempora Dei verbo, consuetisq. functionibus; nocturna vero priuatis inter se colloquijs, & necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, vtrũ Pontificis iussu digressi, prout se daret occasio, suam quisq. sine aliorum consensu vel respectu rem agere; an potius, quamquã corporibus locisq. disiuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, vt adhuc fuerant, sic in posterum coniuncti esse deberent. Dictisq. sine variatione sentẽtijs, nullum fuit dubium, quin tam suauis, tamq. arcta societas, Dei prorsus munere ex tam diuersis moribus linguisq. coalita, omni conatu studioq. retinenda foret; tum ne qua Spiritui sancto iniuria fieret, à quo diuinitus fuerant in eam consensionem ad-

ductis;tum vero, ne concordiæ atq. vnitatis bonum amitteretur,quo nihil est ad res magnas atq. arduas moliendas, & obstantia quæque perrumpenda, valentius. Cum hæc & alia multa in eam sententiam ingenti alacritate & gaudio spirituali pro se quisq. dixisset, magnopere incensis ad mutuā caritatem & beneuolentiam animis,cœtus ille dimittitur. Proximo deinde cōsessu de religione relatum est, placeret ne ad vota duo Paupertatis Castitatisq. rite suscepta, tertium perpetuæ itē Obedientiæ adiungere, & è suo corpore eligere, qui ceteris ampla cum potestate præesset.In eam rem,quod maioris momenti videbatur esse,diem proferri placuit, spatiumque seorsum singulis ad deliberandum dari, atq. interim instauratis precationibus & sacrificijs, diuinæ sapientiæ lumen opemq. diligenter exposci. Vt igitur eius consultationis dies aduenit, omnium in vnū congruere sententiæ,quandoquidem Christum Dominum ac magistrum sibi pro viribus imitandum cuncti susceperant, quoniam ille sese perfectum atq. integrum holocaustum Deo parenti pro salute humani generis obtulisset,prorsus oportere vt ipsi quoq. pro suo modulo Christum effingerent: ac quemadmodum singulorum corporis bona per voluntariam inopiam,corpus ipsum per castimoniam Deo immolatum esset; sic animus quoq. ante cælestes aras per obedientiam spiritualis victima caderet, præsertim cum hoc sacrificio nullum diuinæ maiestati gratius aut suauius esse constaret.Ergo sine controuersia deligendum videri, cui omnes in terris tamquam Christo parerent; cuius in verba iurarent; deniq. cuius sibi nutum ac voluntatem instar diuini cuiusdam oraculi ducerent. His ita constitutis, deinceps quæsitum de huius ipsius potestate, vtrum certo dierum spatio definitā, an vero perpetuam esse oporteret.Perpetuam esse placuit omnibus,idq. cum alias ob causas, quas cōmemorare hoc loco necesse non est

est,tum vero vt negotia grauiora, quæ ad conficiendum non modo plenæ libertatis,verū etiam longi fere temporis indigent; leniter, & ex animi sui sententia posset ad exitum sine vlla trepidatione perducere. Additū ad hæc, vt Societatis candidati,cum alijs experimētis, tum vero prę cipue spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicuius valetudinarij ministerijs probarentur.Itemque, vt quicumq. Societatis instituta profiterētur,ij ad tria solemnia vota,quæ nobis cum alijs dicatis Deo familijs fere communia sunt, quartum nominatim adiungeret;quascumq. ad fidelium vel infidelium terras Christianæ rei causa Pontifici maximo ipsos mittere placuisset,eo sine vlla tergiuersatione,atq. adeo sine vlla non modo mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi. ac simul,concepta verborum formula sese obstringerent, puerili ætati per catechesim erudiendæ; quòd hoc remedio nullum ferme efficacius foret ad integram fidem tuendam, ac prauæ religionis prohibenda contagia. Atq. hoc maxime quarto voto a ceteris religiosis minima Societas nostra distinguitur.Hæc igitur & alia id genus nōnulla per eos dies ab Ignatio patribusq. decreta sunt: eidemq. Ignatio negotium datum, vt ea in summam redacta, Pontifici maximo primum Apostolica auctoritate sancienda atq. approbāda proponeret; deinde vt eadem ipse postea per otium fusius explicaret ordinaretque,& quàm accōmodatissimas ad Societatis vocationem & spiritum leges canonesq. perscriberet.

Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. Cap. X.

SVb hæc ferme decreta,Pōtifex maximus aliquot operarios ab Ignatio in varias agri Ecclesiastici vineas

postulauit. Id nostræ Societati fuit Apostolicæ peregrinationis exordiũ. Rainutio Farnesio Cardinali, eximia spe summæ virtutis adolescenti (qui multo deinde post, matura virtute vir, Bononiensis Episcopus obijt) per eos dies cum amplissima potestate legatio Parmensis obuenerat. Huic, Pontificis iussu, legationis comites, & rerũ spiritualiũ administri duo, Petrus Faber, & Iacobus Laines ab Ignatio dati: Senas vero in Etruriam, Paschasius ad instaurandam sacri cuiusdam cœnobij disciplinam ab eodem Pontifice missus est. In Aenariam seu Inarimen insulam, pacificationis gratia non leuis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam in Cenomannos ditionis Venetæ, Claudius Iaius grauibus item de causis abijt. Ac per idipsum tempus etiam in extremas terras primum Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, vltimosq. Sinas interiacet maritimi tractus, Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus, ante annos aliquot, ingenti ausu & labore, æque fortiter ac feliciter aperuerant. neq. Ioannem hoc nomine tertium Lusitaniæ Regẽ insigni virtute ac pietate virũ, vlla magis angebat cura, quàm vt barbaras illas nationes à misera dæmonum seruitute ad vnius veri Dei notitiam cultumq. traduceret. atq. ob idipsum, quos in ea mitteret loca præcones Euangelij, & moribus & eruditione præstãtes, tota Europa impendio conquirebat. Eius rei conscius Iacobus Gouea, is qui Parisijs in ipso virgarum periculo singularẽ Ignatij fidem virtutemque, ingenti cum admiratione cognorat, proculdubio statuit, illum & socios ad Indicã expeditionem fore quàm accõmodatissimos, quoniam quidem ab Hierosolymæ accessu bello impediti, quemadmodũ audierat, in Italia substitissent. Neq. tamen quidquam eius consilij ratus impertiendũ Regi antequam ipsius Ignatij volũtatem explorasset; pro amicitia ad illũ scribit, quàm liben-

libente Lusitaniæ Rege, quàm spatiosus bonorum industriæ pietatiq. campus in India pateat. sibi quidẽ, quando illum & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellũ, sanctissimis ipsorum studijs prouinciã in primis aptam videri. Si conditio placeat, vltro semet apud Regem totius negotij fore interpretẽ pollicetur. Ad ea, cum gratiarũ actione rescripsit Ignatius, neq. se, neq. socios esse iam sui iuris, quippe qui summo Christi Vicario semetipsi perpetuo nexu Obediẽtiæ mãcipassent. proinde agendum esse cum Romano Pontifice. quidquid ille iussisset, id vero sine mora facturos. Quo accepto responso Gouea, cum facile speraret à Pontifice impetrari posse; rem totã Regi suo per litteras aperit, ipsumq. exemplar epistolæ Ignatij ad eum mittit cum summis illius & sociorum laudibus, etiam atq. etiam suadens, vt eiusmodi virorũ opera potissimum vtatur, neu tam præclarã occasionem elabi patiatur è manibus, cui similem fortasse nullam sit in posterum habiturus. Haud incassum adhibita hortatio. quippe Rex & sua sponte iam incitatus, & Goueæ talis viri monitis & auctoritate permotus, confestim Petro Mascareniæ, suo apud Pontificem maximum Oratori mandat. mox in Lusitaniam redituro, det operam vt quàm plurimos ex Ignatij disciplina secum deducat, Euangelij causa mittẽdos in Indiam, eaq. de re cum Ignatio quàm primũ agat. si res cum illo minus procedat, omni conatu cum ipso Pontifice transigat. vtique, ne sine tali comitatu reuertatur ad se. Hoc tam seuero mãdato legatus accepto, sine cunctatione Ignatium cõuenit, ac pauca præfatus (vt fit) conciliandæ benenolentiæ; mandatũ sui Regis exponit, Patresq. minimum sex in missionem Indicã postulat. Ad quẽ ille submissa oratione, tam honorifico Regis de se iudicio gratias cum egisset, eadem ferme quę ad Goueam respõdit: quod ab se petatur, totum id è summi Pontificis volũtate imperioq. pendere. qui tamen, si,

quid

quid ego sentiam quæris (inquit Ignatius) vnum aut alterum fortasse tibi concesserit, plures vero nequaquam. At ille cum nihilominus in eodem postulato perſisteret, Dei fidem & hominum testans, nusquam operam collocari fructuosius posse; tum Ignatius, quasi futura præsagiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, clarissime orator. quippe si è tã exiguo numero, sex vnã dumtaxat in prouinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi supererit? Neq. tamen idcirco ille ab incœpto desistit. quoniam Ignatium flecti posse diffidat, ad ipsum adit Pontificem, narrat quid sibi ab Rege mandatum sit, suppliciter etiam atq. etiam obsecrans, ne in tam honesta causa, tamq. pia, frustrari se, Regemq. suum concepta peropportuni subsidij spe patiatur. Hic Pontifex, quamquam lætus ab vrbe Roma potissimum, vt par erat, peti sacri Euangelij nuntios, & insuper, tanto Regi, tamq. de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, vt in tali negotio, ne videlicet seruis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potesta te videretur (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito legato, rem ipsam probauit, de numero ad arbitriũ reiecit Ignatij. Is proinde (sane quàm ægre ferente Mascarenia, neq. tamen aspernante quod datum est) post multas in eam rem fusas ad superos preces, quemadmodum antea significauerat, duos dumtaxat glorioso muneri destinauit: Simonem Rodericum Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cum idcirco Romam euocatus, grauiter ischiade laboraret: neque legatus Regius maturo iam reditu exspectare diutius posset, ægro Bobadillæ, sibique vicem ereptam dolenti, Franciscus Xauerius repente sufficitur. Erat omnino laborioſa prouincia, iterque longinquum: &, cum fere nullam in spem reditus, tum vero in apertum pæne quotidie vitæ discrimen. Sed quæ alios ab eiusmodi consilio retardas-

sent,

sent, ea ipsa incitamenta fuere Patribus, cum se quisq. tali sorte præ ceteris beatum existimaret. Ac Simon quidẽ parata in Lusitaniam naui celeriter anteceſſit. ac deinde Regis Lusitaniæ iussu, procerũmq. rogatu, quamuis inuitus, in eadem prouincia substitit. Xauerius autem, vti delatum ad eum est, confestim exsiluit gaudio, datoq. sibi tempore vix quod satis esset ad laceram attritamq. tunicam resarciendam, & salutandos fratres; cum legato postera die profectus est, immortales agens Domino gratias, quòd se deniq. voti compotem effecisset. Perpetuas quippe clades pereuntium ex ignoratione Dei, in vltimis regionibus, animarum, iam ante miserari, & messis potissimum Indicæ magnitudinem crebris consueuerat vsurpare sermonibus. Quin etiam per quietẽ non semel erat sibi visus Aethiopẽ in humeros sustulisse vsq. adeo ponderosum, vt ipsa oneris magnitudine excitaretur è somno mire defatigatus, membrisq. omnibus dolens: cõtinuoq. rem omnem Iacobo Laini patefaciebat eiusdem cubiculi socio. Hæc igitur fuere nostris hominibus Pontificiæ missionis initia: Patresq. in varia deinceps loca profecti, maiorem in modum aucta Societate, institutisque supplementi causa tota ferme Europa collegijs, domibusve, res eas Deo duce atq. adiutore gessere, quæ proprio, & quidem iusto volumine ipsæ per se ad enarrãdum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit. Cap. XI.

NEq. vero Ignatio & ceteris qui remanserant Romæ, negotium defuit. Erat annus à Virginis partu M.D.XXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hiemem præcipue tanta frugum inopia, vt passim iacentes in publico

blico pauperes frigore fameq. confecti, miserandum in modum exspirarēt. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati sibi omni ope subueniendum putauit. Iamq. è Garzonij villa, cum suis in Vrbis frequentiora loca migrauerat, laxiore sibi ab amicis domo conducta, ad circum Flaminium, in ea regione quæ sancti Angeli ad forum Piscarium hodie dicitur. In eius igitur domus ampla cœnatione fœno stragulisq. dispositis, & in pauperum alimenta eleemosynis vndiq. corrogatis, in omnes partes dimisit qui in id hospitium, vt quemq. pericli tantem extrema inopia inuenissent, vel inter manus, prout res ferret, vel gestatoria sella deueherent. Cum strenue curaretur, adhibitis etiam vbi opus esset, adiutoribus baiulisque, breui numerus decumbentium ad quadringentos ascendit. Hic vero, eodem Ignatio præside ac duce, Patrum fratrumque sese caritas ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda præsto aderant. Inde ad sua quisq. officia discurrere sine vlla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum sordibus in lectulo collocare; alij assidere languentibus, eosdemq. amicissimis consolari verbis. hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliūde missos instruere; illi fercula inferre, & longa inedia propemodum enectis pretiosa instillare liquamina: hi cubilia sternere, illi scopis pauimēta purgare: deniq. certatim omnes munere suo ita fungi, vt præclare testarentur, in minimis illis agnoscere se Regem regum & dominum dominantium. neq. vero corpora solum egentium, sed animi quoque eadem opera curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianæ doctrinæ præceptis probe instituti, multi à turpi quæstu, fraudibusq. deterriti, & quod caput est, sacra omnes confessione expiati, ac pane cælesti longo interuallo refecti sunt. Deinde vt aliqui conualuerant, succe-

succedentibus inuicem alijs, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ subsidio dimittebantur. Ea res per Vrbem vulgata, magnam populi beneuolentiam conciliauit Ignatio. atq. ad eam Christianæ humilitatis caritatisq. officinam visendam interdiu promiscua turba, noctu vero etiam viri principes ventitabāt: ac tanta fuit exempli vis, vt quidam, cum præsentes non suppeterent sibi nummi, depositis illico in vsus pauperum vestimentis domum seminudi reuerterint. Alij etiam sancta æmulatione incitati, eiusdem conditionis homines, quorum non deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarūt. Multi præterea proceres, in glorioſi operis perfectionem, Ignatio pecuniæ summam vltro detulere nō leuem. Qua in re Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octauio Farnesio nuptæ, Placentinorum & Parmensiū hodie Duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atq. eius pecunię, cum Ignatius intelligeret, se vel maxima eorum qui contulerāt voluntate, partem aliquam in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, vt ne obolum quidem nisi in externorum pauperum commoda insumpserit, relatis in codicē accurate nominibus, vt omnium prorsus ratio constaret. Atq. hūc maxime in modum labor ad exactam vsq. hiemem secunda ciuitatis admurmuratione perductus. ac vere demum ineunte, frumenta partim ab ijs qui suppressa erant, sponte prolata; partim à magistratibus aliunde conuecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxauit; grauiq. perfuncta periculo plebs, Deo adiuuante, ad solitos quæstus & opificia redijt.

Confirmatur a Pontifice maximo Societas. *Cap. XII.*

INterea, cum ad Ignatium studio religionis aliqui sub-

inde se adiungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotij paulo ante susceptj; quidquid à publicis occupationibus otij datum est, in eam ipsam rem diligentissime contulit. ac primum totius instituti formulam (fusius postea explicandam) ad certa capita dilucide redegit, ac breuiter. deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex maximus per autumni ferias è turba negotijsq. Tibur sese receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sanciendam eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo supra dictum est, ob egregiam virtutem sapientiamq. Principi in primis acceptũ, nostriq. ordinis amicissimum. quam ille vbi perlegit; confestim, Spiritus, inquit, Dei est hic. ac multa præterea in eam sententiam adiunxit, quare confideret recentem huiusce manipuli ardorẽ, tali tempore diuinitus excitatũ, afflictis Ecclesiæ rebus non leui tum præsidio, tum ornamento futurum. Verumtamen, vt in tanta re ne minus consulte quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegauit tribus viris è sacro collegio Cardinaliũ, apud quos minimum loci fore putauit gratiæ. In ijs fuit Bartholemæus Guidicionius Lucensis, vir diuini humaniq. iuris apprime peritus, idemq. nouarum religionum adeo non amicus, vt de ijs ad certum numerum redigendis librum etiam cõscripsisse dicatur. Is, præiudicata iam causa, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facile in suam sententiam adduxit, certamq. propemodum confectamque rem, consilio & auctoritate sua pæne discussit. Quod vbi sensit Ignatius, parum præsidij ratus in hominibus esse, ad opem diuinam de more confugit. ac præter ieiunia, supplicationes, ceteraq. ad numen propitiandum adhiberi solita, cælestes insuper hostias eo tantum nomine per se & per amicos immolauit ad tria millia. qua procuratione, intra finem anni vertentis, cum ceterorum,

rorum, tum præcipue Guidicionij ita immutata voluntas est, vt cum de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se vltra negaret posse, diuino videlicet monitu, & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumq. spem varijs frustrationibus propemodum extinxerat, idem vna cum ceteris collegis repente placatus ac fauens, rem vltro suscepit, commendauitq. Pontifici, Tibure denuo commoranti; qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum nomen rite sancteq. approbauit V. Non. Octobris, anno M.D XL. idq. testatum voluit esse publicis litteris eodem die locoq. datis; cum eo tamen, vt in vniuersum socij ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit nouellæ Societatis quædã quasi probatio. si quidem triennio post, cum varijs locis atq. prouincijs Deo adspirante constaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatus est, liberumq. Ignatio & successoribus relictum, cuilibet petẽti Societatem dare. quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias anno M.D XLIII.

Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap. XIII.

IGitur post multas difficultates approbata deniq. Societate; gratię primum (vt æquum erat) actæ superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset: deinde, quoniam in dies à Pontifice missio Patribus imminebat; é suo corpore Præpositum Generalem (sic enim qui cunctis præesset appellare placuerat) primo quoq. tempore deligere visum est. Societatis autem status per id tempus erat eiusmodi. Franciscus Xauerius, & Simon Rodericus

dericus in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum Cæsaris legatus Ortizius ad Vormatiensem conuentum Pontificis permissu in Germaniam adduxerat. Iacobus Laines Parmæ, Claudius Iaius Brixiæ, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla redierat. Cum Ignatio Romę duo dumtaxat è Patribus versabantur, Salmeron, & Codurius. tyrones vero, qui nomen dederant Societati, partim apud Ignatium erant, partim studiorũ causa ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spirituale arma enixe parabant. quidam etiam ad res domesticas componendas in Hispaniam profecti; & concionibus iam tũ, & colloquijs, ingenti hominũ approbatione, Societatis nomen longe lateq. vulgauerant. Hoc Societatis statu, cum Præpositi eligendi tempus adesset, Patres qui quidem in Italia erant, per litteras moniti, quod rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi causa ad Vrbem accederent; sub initium Quadragesimæ anni M.DXLI. conuenere omnes, vno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maxime res gerentem, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is, & ceteri qui longius aberant, suum quisq. in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romæ, partim deinde misére inclusum epistolis. Ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumq. inter ipsos de Præpositi electione colloquium est. deinde coniectis in vrnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo deinque die legitime extractis recitatisq. suffragijs, Præpositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum Ignatium discrepante: namq. is consulto, ne vnum nominatim ex omnibus deligendo, ceteros quodammodo notasse videretur; in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia cõuenirent, vno se dumtaxat excepto. Igitur explorata iam numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. at ille, parendi nimirum lõge quàm

ge quàm imperandi cupidior, seuero vultu iubet eos absistere, negatq. se munus viribus impar suis vlla ratione subiturum: multaq. serio disputat, cur alium potius quẽlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrũ alio posse transferri, eæ ipsæ vel maxime studia eorũ incendebãt. nihil enim ad conciliãdos homines æque valet, atq. animi moderatio atq. submissio. quo factum est, vt nihil eorum quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modo ad animum admitterent, sed ne ad aures quidẽ. Sed post multã deniq. altercationẽ ægre Ignatius tenuit, vt ampliusin tertiũ diẽ obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. quo die cum idem prorsus omnium consensus exstaret, neq. iam locus tergiuersationi videretur esse; tum Ignatius: Quandoquidem vos in me potissimum
» eligendo perstatis, inquit, ego autem, meæ conscius infir-
» mitatis, vestro iudicio salua religione assentiri nequeo;
» reliquum est, vt huiusce controuersiæ arbitrum deliga-
» mus eum qui mihi à confessionibus est; quóque, vt scitis,
» vtor diuinæ voluntatis interprete. (is erat ante conditã Societatem frater quidam Theodosius ex ordine Minorum, cœnobij quod ad sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Ianiculus, appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderẽt Patres, eo facilius cõcessere, quòd minime dubitabant, quin ipsorum suffragij prærogatiuam ille quoque sua sententia comprobaturus esset. neq. eos fefellit opinio. Cum enim rem totã ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animiq. commemorans, dein etiam atq. etiam obtestans, vt se tanto onere ieuatũ vellet; ille, cognita re, tantum abfuit vt precibus Ignatij cederet, vt etiam obiurgauerit hominem, quòd, tam explorata diuina voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, vltro adijt Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus rebus denique

nique victus Ignatius, omni spe in vno Deo rei bene gerendę reposita, dedit manus, diemq. cōstituit x. Kal. Maij, quo die ad auxilium diuinum implorandum, præcipua septem Vrbis templa simul omnes obirent, & in diui Pauli potissimum (quoniam eius maxime Apostoli vestigia sequerentur) solemni professione suæ religionis vota susciperent. Vt igitur ea dies adfuit, in eo templo ad sacellum beatæ Virginis, vbi tum Eucharistia custodiebatur, quod sacellū ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam cælestis panis communionem, ipse primum qui sacrificabat Ignatius, tū ceteri sua quisq. vota clara voce descripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparūt. deinde sumpto ex Ignatij manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima eius ædis loca religiose cū adijssent, circa aram maximam sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti consistūt, flentesque præ gaudio, & suauissime amplexantes inter se, gratulantur denuo superis, quòd cœptis adfuerint, suamq. Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus ingenti omnium cōsensu & conspiratione peractis, magistratum Ignatius inijt. ac primum omnium, ad constituendam domesticam disciplinam adiecit animum, quæ digna tali instituto, digna Christianæ philosophiæ professoribus haberetur. Itaq. ad ceteros prouocandos, atq. ad iacienda in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministerijs aliquādiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligentia, quasi tum primum ad suam ipsius emendationem, vitæ spiritualis curriculum esset ingressus. neq. tamen interea grauioribus negotijs deerat, temporibus ita distributis, vt quantum liceret, vtriq. muneri satisfaceret. accedebat ad hæc, summus paupertatis amor, summa in victu cultuq. frugalitas; ptæterea in singulorum officijs exigendis, erratisque punien-

punięndis admirabili mista lenitate seueritas: in subleuāndis vero omniū & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilātia plusquā paterna. cūq. ad ea caritatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes & publice & priuatim adhiberet; haud sane difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu, spōte incensos officio ac religione, eos mores eamq. viuendi rationem inducere; vt (si cælestibus terrena cōparare fas est) intra illa tecta parietesque, angelorū in humanis corporibus quidam cōuictus videretur esse. nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri quibus incōmodæ suspiciones excitantur, & disiunguntur animi; sed acerrimum sui cuiusq. deprimendi submittendiq. certamen; in superiorū iussis excipiēndis exsequendis q. alacritas ingens; mirus in communicando interpretandoque candor atque simplicitas; oculorum ac sensuum intenta custodia; studium precationis ac solidæ virtutis ardens; quæque ex his rebus necessario prouenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaq. coniectis, vt fit, omnium oculis in ordinem nouum; breui non ad nostros tātum, verum ad exteros etiā, salutaris exempli manare vtilitas cœpit. Adolescēs quidam, egregijs naturæ adiumentis, è Septemtrionali plaga Romam aduenerat, non modo Lutheriana tabe infectus ipse, verum etiam mire cupidus eiusdem longe lateque vulgandę. Is cum ex occasione sese in hominum cœtus insereret, verbisq. venenatis clericorum vitā ac mores summam in inuidiam vocaret primum, deinde abductis à sacerdotum reuerentia mentibus praua dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, iussu magistratuum comprehenditur. qui cum & ipsi per se, & sacræ Theologiæ magistris adhibitis, illum ab opinionum insania reuocare frustra conati essent; ne quid intentatū relinquerent, ætatem & ingenium miserati, prius quàm

in eum

in eum lege ageretur,accersito Ignatio rem totam exponunt. quoniam ipsorum neq. adhortationes, neq. minæ proficiant;habeat illum aliquandiu apud se, videat etiã atq. etiam, vt errantem ouiculam ad Ecclesiæ caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum hęreticũ domum adducit.neq. vero sapiẽtes iudices frustrata spes est. siquidem adolescens ab Ignatio socijsq. amicissime habitus;eorum dictis,factis,institutis accurate obseruandis paulatim affici atq. immutari Dei beneficio est cœptus;& quam antea respuerat medicinam,libẽtius in dies accipere: ac demum perseuerantibus Patrum officijs, & diligentissima curatione,eo processit res,vt euulsis letaliũ dogmatum fibris,priorem pertinaciã gemebundus agnoscere: nec ante à salutari incœpto destitit, quàm voluntaria abiuratione detestatus errores,ingenti bonorũ tum admiratione,tum gaudio,cumEcclesia sancta in gratiam redijt.Is deinde, quærentibus viris grauibus cur qui antea tot machinis oppugnatus peruicacissime restitisset, Ignatij deniq. & Patrum hospitio & consuetudine vinci se passus esset;sine cunctatione respondit,se illorum non tam disputationibus argumentisq. (licet in eo quoque genere valerent plurimum)quàm spectatę sanctitati virtutique cessisse:quòd ita apud se prope necessario statuisset,à tam incorruptis moribus,a tanta pace atq. concordia, a tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quæ res documento esse potest hominibus nostris;licet ad conuertendas ad Christum animas ingenij ac doctrinæ præsidia requirantur,tamen conspecta vitæ morumq. innocentia plus multo quàm litteris aut concertationibus profici. Alius quidã filius familias, desertis liberalibus studijs,ac repudiata omni disciplina, prorsus indomitus & effrænis,cum neq. a parentibus iã, neq. a magistris regi vllo modo posset; Ignatio traditur. cuius lenitate,itemq. ceterorum Patrum præceptis atq. insti-

institutis accuratissime excultus,posita paulatim ferocia petulantiaque, cunctis admirantibus ita pudicos modestosq. induit mores,vt vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum atq. ordinũ, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasque corruperat, Ignatij consuetudine exemplisq. incitati, collegere sese, atq. ad bonam frugem Deo adiuuante rediére.

Generalis Ignatius denuo Catechistæ munere fungitur. Cap. XIV.

PEr eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis,vir honoratus, & opulẽto sacerdotio prędítus. Is,diuino prorsus instinctu, diuitijs & commodis omnibus propter Christum abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi vltro depoposcit, & egregie præstitit;in alimẽta Patrum(erat autem Vrbe tota notissimus, & apud principes gratiosus) eleemosynis vndiq. corrogandis. quæ res Ignatium & socios magna molestia liberauit; quippe quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ ad eam diem valde impedierant. Eiusdem Petri opera templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ Mariæ à Strata,non satis amplum illud quidem,aut commodum, sed tamen in celeberrima Vrbis regione,& ad Societatis functiones in primis idonea: cuius loco,dum hæc scriberemus,Alexander Farnesius Cardinalis,Pauli III. Pontificis maximi nepos, ædem nomini IESV magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adiuncta domus est,quam hoc tempore Patres incolũt, Philippi Archinti beneficio,Salassiorum Episcopi,qui tum Põtificis vices in diœcesi Vrbana gerebat, viri de Societate

vniuersa in primis optime meriti. In eo igitur tẽplo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catecheſi operam dedit è loco ſuperiore, magna & aſſidua non modo plebis, verumetiam præſtantium virorum frequentia: prorſus, vt quidam ex optimatibus palã gloriarentur, beatosq. ſe ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus omiſiſſent. Agendi autem rationem ſequebatur eiuſmodi. Fidei præcepta & myſteria cognitu neceſſaria, primum ad vulgi captum explanabat, iterabatque, vbi opus eſſet, eadem ſæpius: deinde opportunis digreſſionibus certos interim locos tractabat fuſius, non tam ad ingenij vel doctrinæ oſtentationẽ, quàm ad pietatem excitandam, populumq. permouendum accommodatos. idq. tam veris grauibusq. ſententijs, tam ardenti vultu oculiſque, vt diuini amoris ignem vndique ſpirare videretur, minime fucatæ eloquentiæ vir, nec in ſingulas voces numerosq. ſolicitæ, ſed ingẽti animo, prout impetus tulerat, ſua ſenſa proſequentis. Itaq. peroratione eius, non ineptus populi plauſus, aut ſtulta facũdiæ commendatio ſequebatur, ſed alta ſuſpiria gemituſque, & anteactæ vitæ deteſtatio ſalutaris: vt vel defixis humi oculis triſtes ac ſibimet irati diſcederent; vel etiam illico ſeſe ad ſacerdotũ pedes abijcerent confitendi cauſa tanto cum fletu atq. ſingultibus, vt linguam ſoluere, aut vocem in verba formare vix poſſent.

Societas augetur, diſtribuuntur prouinciæ. *Cap. XV.*

INter hæc Societas maiorem in modum creſcere, ſublatisq. Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Põtifex (vt dictum eſt) illi probandæ præfixerat, multi certatim ad militiam ſpiritualẽ Ignatio dare nomina. Cumq. noui

noui ordinis fama, bonusq. odor inſtituti operis manaret quotidie latius; Patres varijs orbis terræ locis vehementer expetebantur. Itaq. ab Romana domo tamquam à metropoli, diſiunctiſsimas in regiones, ciuitatum Regũq. inuitatu miſſæ colonię; domusq. vel collegia ingẽti approbatione conſtituta: primum omnium in Luſitania, atq. adeo in ipſamet India, ſumptu ac munificentia Regum Luſitaniæ; tum aliorum pietate in Hiſpania, Gallia, Germania, Italia. ſed cum aliæ pleræq. nationes auide Societatem amplexæ ſunt, tum vero Sicilia & inuitauit perhonorifice, & permiſſu Pontificis maximi acceptam, in primis copioſe ac benigne tractauit; adnitente præſertim Ioanne Vega Hiſpano (qui regnum illud pro Cæſare adminiſtrabat) præſtanti non minus religione, quàm prudentia viro; cuius, etiam antea, dum Romæ legatus Cæſaris ageret, plurima & maxima in Ignatium & ſocios egregiæ cuiuſdam beneuolentiæ documenta conſtiterant. Itaq. tam late iam fuſa Societate, nõ modo collegijs domibusve rectores præficere, vt antea, ſed etiam Prouinciales præpoſitos quos appellãt, cum ampla poteſtate in ſingulas nationes deſcribere coactus Ignatius eſt. Ac primũ Luſitaniæ præpoſuit Simonẽ Rodericũ, deinde Hiſpaniæ Antoniũ Araozium Cantabrũ, Italię Iacobum Lainem, Indiæ Franciſcum Xauerium, Germaniæ Petrũ Caniſium, Gallię Paſchaſium Broëtium, alijsq. deinceps alios. Nam vrbanam prouinciam, niſi ſi quando grauiori valetudine premeretur, ad extremum vſq. ipſe adminiſtrauit. Interea de Societatis vniuerſæ progreſſu mire ſollicitus, à ſingulis Prouincialibus per litteras penſum exigere; vnicuiq. mandare diligentiſsime quæ è re communi eſſent; Romæ vero, præter domeſticæ diſciplinæ curã, de qua dictum eſt, ceterasq. functiones, multa & grauia quæ ad incrementum ac defenſionẽ catholicæ fidei pertinerẽt, partim cum ſummo Pontifice, Cardinalibus, legatisq.

gatisq. Principũ coram, partim etiam cum ipsis Regibus atq. Principibus per epistolas & interpretes agere. Accedebat ad hæc, solicitudo ingens, atq. indefessus labor in subleuandis pauperum difficultatibus; orborum orbarũque educatione ac pudicitia procuranda tuendaque, & perditis mulierculis à turpi quæstu ad frugem & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempestates excitantur. Cap. XVI.

QVibus ille rebus dum Christi causam agit intrepide, multorum vt fit, odia simultatesq. contraxit. In ijs aulicus quidam (cuius nomini parcitur) eo tempore potens & gratiosus, cum abductã à se mulierculam, quam misere deperibat, & in male nuptarum, vt appellãt, cœnobio collocatam ferre non posset; sæuiore in dies concepta rabie, quam libido & amor incendebat, ita demum exarsit, vt pæne furere videretur. Ac primum, facta manu, fenestras cœnobij lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium auctorem, & socios, in circulis cœtibusq. omnia maledicta conferre, quin etiam ex occursu probris & contumelijs eosdem incessere; deniq. ad eos funditus euertẽdos, improbissimas in ipsorum vitam calumnias dissipare; quæ domos primum nobilium circumlatæ, celebratæq. sermonibus (quos partim prona in deterius persuasio, partim væsani illius artificium dolorq. excitabat) ad Cardinales etiam, atq. adeo ad ipsum Pontificem peruenerũt. Igitur vulgus, vt est pluma & folio leuius, quos nuper summa cum approbatione suspexerat, eosdem repente contemnere, & acerbiore in dies odio exsecrari, & singulorum caput dira imprecatione defigere; prorsus vt iam non modo cum proximis agere, sed ne pedem quidem ia-

nua

nua tuto efferre possent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati subesse profecto nescio quid, quod tantę inuidiæ flammam foueret; vel immutata, vel certe labefactata in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamuis à sua suorumque consuetudine multos abduci non sine rei Christianæ iactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primo rem dissimulare, atq. adeo officijs cum improbitate certare: deinde vbi malum serpere quotidie latius, & ipsa patientia corroborari audaciam sensit; non tã priuato dolore, quàm rei publicæ detrimẽto permotus, ad Summum Pontificem adijt, ab eoq. suppliciter impetrauit, vt criminum, quæ sibi suisq. denuo obijcerẽtur, acre iudicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Francisco Michaelio Vrbis præfecto. Ij, citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio vel conscientia pertinebat, ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperta, Ignatium & socios non modo absoluerunt lata sententia, sed etiam debitis laudibus & honore verborum extulerunt, increpito valde aduersario, pœnaq. proposita non leui, nisi à petulãtia maledictisq. desisteret. nã, ne grauius in eum animaduerteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est. ita, quod antea semper, tum quoq. Ignatij sanctitatem illustrauit hominum iniuria, & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Ijsdem fere insidijs postmodum appetitus Ignatius est à sacerdote quodam, qui cum domũ catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia maiorem à loci prędidibus Ignatij rationem haberi, quam sui. Sed miser, Ignatio silẽte ac pro eodem orante, breui perfidiæ pœnas dedit. atrocibus enim anteactæ vitæ sceleribus iusto Dei iudicio patefactis, quæ ad eam vsque diem astute suppresserat; sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen

Regimen feminarum à Societate depellit Ignatius. Cap. XVII.

INterea Elisabetha Rosella Barcinonensis, quæ Ignatij prima litterarũ studia fouerat, Societatis IESV coalitæ & confirmatæ fama commota, Romam ex Hispania contulit sese, partim vt Ignatium longo interuallo reuiseret; partim etiam vt vna cum quibusdam alijs pijs feminis ad normam illius atq. præscriptum ageret vitã. Atq. Ignatius quidem, sospitem aduentum mulieri de se optime meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit quæ saluo religionis instituto præstare posset: curam vero feminarum suscipere sese negauit posse, plurimis grauissimisq. occupationibus impeditum. At illa nihilominus instare; sanctissima veteris amicitiæ iura testari; postulati æquitatẽ obtendere: deniq. vbi magis magisq. obfirmatum vidit Ignatiũ, ad aulicas confugit artes. atq. vt erat nobili nata loco, per viros principes facile tenuit vt Põtifex maximus Ignatio munus idipsum quod recusabat, iniungeret. Sed ea res magnum in Societatis commodũ vertit, præter spem: ac nostros, non solum in præsens, verumetiam in posterum à tam periculosa prouincia liberauit. Etenim Ignatius, Pontificis iussu ea procuratione susceptа, paucis diebus tantam difficultatem ac laborẽ sensit, dum querimonias mulierũ audire, superstitiones euellere, inanibus & curiosis quæstionibus respondere identidem cogitur; vt pæne plus ei negotij paucæ feminæ, quàm Societas vniuersa facesseret. Itaq. licet Elisabethæ, pro eius in se promeritis gratificari admodum cuperet, tamen reputans apud se, quantum ex huiusmodi tricis detrimenti respublica pateretur, simul etiam cogitans fore vt harum exemplo aliæ deinceps religiosæ mulieres virginesve idem à Societate in posterum expeterent;

terent; nequaquam ignarus quàm periculosa, & suspicionibus plena sit ea consuetudo; priuati officij rationẽ posthabere communi vtilitati, ac totum hoc genus ad ministrationis à Societate prohibere omni ratione constituit. Igitur adhibita (quod in omnibus grauioribus cautis faciebat) præparatione diligenti, imploratoq. per iteratas preces & hostias cælesti præsidio, ad Põtificem accessit, verbisq. supplicibus demõstrauit, ex onere sibi nuper impositо, quàm exiguo cum fructu quantum laboris ac molestiæ pertulisset. ea ipsa re monitum quàm aliena sit à Societatis instituto eiusmodi prefectura, petere se & orare, vt non ab illis modo, sed ab omnibus in perpetuũ feminarum collegijs gubernandis immunem Societatẽ esse iubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter & cum fide obeant: sibi quidem & suis, prouinciam videri minime accommodatam. neq. vero æquum esse, qui sese ad omnium gentium auxilium, sine vlla regionum aut locorum exceptione, Christi Vicario mancipauerint, eorum operam & industriam, non sine graui publicæ rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus est Pontifex, vt supplicanti omnia large ac prolixe concesserit. Itaq. Societati ab eiusmodi munere vacatio in perpetuum data, eiusque vacationis auctoritas testata est trinis deinde litteris Apostolicis, quæ tempore procedente magno vsui fuere nostris hominibus ad eius generis pericula & molestias abigendas.

Honoribus in Societatem nostram Ignatius aditum obstruit. Cap. XVIII.

ATque ijs difficultatibus perfuncta Societas, prosperum Dei beneficio cursum tenere videbatur, cum

cum noua rursus in eam coorta tempestas est,eo quidem grauior & periculosior, quo in speciem lenior blandiorque.In ijs, qui per Germaniam varijs locis Domini vineam excolebāt,Claudius Iaius è primis Patribus vnus, virtutem & sanctitatem suam cum genti vniuersæ, tum Romanorum Regi Ferdinando ita probauerat,vt eo Rex nullum prorsus ad curandas animas, atq. ad pastorale munus aptiorem existimaret. Is pro sua sapientia cum præclare intelligeret, regni causam cum causa religionis ita esse coniunctam, vt quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obsequio multitudinis, & de imperij maiestate decederet; contra sæuientem eo maxime tempore Lutherianam pestem, velut vnicū remedium, quàm optimos animarum pastores & Episcopos omni diligentia conquirebat. Igitur vita functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quæ ciuitas est Istriæ, (cui tum prouinciæ,quam dixi lues,propter vicinitatem Germaniæ imminebat) circumspectis diligenter omnibus & personis & rebus, denique ecclesiam illam Claudio Iaio perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro tradere ac demandare constituit. Iane, vt vulgo expetuntur huiusmodi sacerdotia, minime timendum videbatur esse, ne delatum vltro præsertim honorem Claudius repudiaret. Si quidem Tergestina cathedra cum in primis eius regionis ampla & honorifica est,tum vero(quod potissimum hodie quæri solet)vectigalibus haud sane contemnendis instructa.Verumtamen Rex,ne quid inscio Claudio cum Pontifice maximo ea de re transigeret; primum omnium litteras ad ipsum Claudium dat,Venetijs tū forte rei Christianæ causa commorantem,ac nihil cogitantem minus.quarum erat sententia,Tergestinum gregem orbum spirituali custode, circumquaq. frementibus lupis,in maximo uersari discrimine; dignam esse vigiliam caritate Iaij,studioq. hominum seruandorum;petere se, vt si

vt si à Pōtifice maximo id ei muneris onerisve imponatur,ne recuset subire;& populo vtilem,& sibi gratā operam vehementer fore.Perculsus inopinata re Iaius, primo cohorruit: non quo detestandum quid sit oblatum putaret,sed quòd Episcopus, qua curā gerit animarum, diuinam pæne virtutē, & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam:qua gradus honoris est (& quidem ad continēdam in officio multitudinem ferme cum splēdore opibusq. coniunctus) à spiritu humilitatis ac paupertatis, quem profitetur Societas IESV, vehemēter abhorreat.deinde, vt sese ex pauore collegit, fusus in preces lacrymasque,etiam atq. etiam obtestatus est Deum, vt ab se tantum discrimen auerteret; neu se primū quasi ianitore speciosos titulos honoresve in Societatem ad id tempus intactam inuehi sineret. tum rescripsit ad Regem,multis rationibus ei suadens, vt tam honorifico iudicio decoraret alium digniorem; longe imparem suam imbecillitatem esse oneri; ac demum ita cōclusit epistolam, vt omissis ambagibus, quod petebatur, præcise negaret.Quæ res iam satis incensum studium Regis,multo vehementius inflammauit,quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam,nequaquam in priuatæ vitæ quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, vt luceret omnibus,collocari oportere. Ergo cū ex litteris Claudij diffideret, vllis aut precibus aut promissis flecti eius animum posse; per Pontificē ipsum, inconsulto vltra Claudio, rem conficere statuit. Ad eum igitur quàm accuratissime scripsit, quanto in periculo Tergestina ciuitas versaretur Episcopo destituta:se quidem pro sua parte diligenter circumspexisse, quem nominaret aptum ei muneri:nec vllum inuenisse aptiorem Claudio Iaio,Societatis IESV presbytero, cuius innocētiam doctrinamque exquisitam plurimis rebus esset expertus; sed frustra per littetas tentasse eius animum, in

ſtudio Chriſtianæ humilitatis ita defixũ,& ab honorum inſignibus admittẽdis vſq. adeo alienum, vt niſi pro poteſtate cogatur, nulla ſit ſpes laborantis illius eccleſiæ tam opportuno præſidio ſubleuandæ. proinde ſupplicíter ſe etiam atq. etiam orare & obſecrare, vt Claudium pro imperio iubeat, delata ſibi gubernacula munusq. ſine tergiuerſatione recipere,quoniam vt quisq. de ſe ipſe minime alta ſentiat,ac proinde ſtudioſe lateat,ita eccleſiaſticis functionibus & ipſo epiſcopatu digniſſimus ſit. Hæc igitur, & alia id genus multa,ad Pontificem. & ſimul Didaco Laſſo mandat oratori ſuo, vt id ipſum & cum Pontifice,& cum quibus opus fuerit, quàm diligẽtiſſime curet,prorſusq. conficiat. Eius rei fama cum per aulicos quoſdam ad Ignatium peruenisſet; primo haud ita ſane commotus eſt.nam & Claudij conſtantiæ,& Põtificis æquitati ac ſapientiæ confidebat;& eiuſmodi petitiones iam ante Societas, Deo adiutore, non ſemel eluſerat.Verumtamen vt quid eſſet rei clarius cerneret; cõtinuo BernardinumMaffeium (qui tum erat Pontifici ab epiſtolis,ac poſtea in Cardinalium numerum cooptatus eſt)vltro conuenit,ac tota de re familiariter pro amicitia ſciſcitatur.Ille haud ſane grauate ipſam epiſtolam Regis oſtendit,ad Pontificem ſummis cum Claudij laudibus & vehementi contentione perſcriptam. qua lecta confeſtim Ignatius eadem de cauſa ad Regis oratorem Didacum Laſſum adit; qui litteras item ad ſe proprie datas demonſtrat, & quidem magna ex parte ipſius Regis chirographo,etiam atq. etiam poſtulantis mandãtisque,det operam,vt Epiſcopatus ab ſe in Claudium collati primo quoq. tempore auctor fiat Pontifex maximus,eiusq. auctoritatis diploma rite confectum ad ſe tranſmittat. His cognitis Ignatius,vbi tam iniquo loco rem vidit eſſe,pertimuit;ſed ita,vti nequaquam animo caderet. ac licet ſe talibus aduerſarijs longe imparem ſciret eſſe, tamen fiducia

ducia numinis omni ope ſibi contra nitendum exiſtimauit.atq. in præſentia Didaco ſuadere conatur,vt ab actione rationi Societatis tam aliena deſiſtat ipſe, & ſimul ab ea mente Regẽ aliquo pacto deducat.quibus verbis cum nihil proficeret, quin potius ab homine rideretur, domum regreſſus quàm intẽtiſſimas preces & ſacrificia de more ſuis indixit:deinde nactus opportunitatẽ,facilemque aditum, Pontifici demonſtrauit quanto res ea damno eſſet futura & Societati noſtræ priuatim, & Eccleſiæ vniuerſæ communiter. non quo dignitatis gradus ac tituli ipſi per ſe mali atq. improbandi ſint, quippe ad Eccleſiam regendam & ordinum diſcrimina retinenda inducti diuinitus: ſed quòd & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus ſæculis exſtiterint, & inſuper ab huius minimæ Societatis inſtituto valde alieni eſſe videantur. Etenim quibus artibus, quove ſpiritu excitata & conflata ſit,eodem profecto alendam & conſeruandam eſſe:non amplitudinis & ſplẽdoris nimirum, ſed humilitatis & parcimoniæ. Quòd ſi aditus in Societatem honoribus pateat, multum vtiq. de vera caritate imminutum iri,quæ nihil omnino habet in vita propoſitum,niſi vnius gloriam Dei. nam (vt ſunt hominũ ingenia) & complures fortaſſe ad hanc religionẽ acceſſuros opum cupiditate magis,quàm diuini obſequij ſtudio: & qui nuper adſcripti ſint,magnitudine laboris,& diſciplinæ aſperitate defatigatos, vt primum præſentis præmij commodum affulſerit, mutato repente curſu, nouæ ſpei velificaturos. atq. vt maxime in officio cuncti perſiſtant; tamen niſi præſenti iacturę eatur obuiam,ſine dubio Societati exitialem(quodDeus auerteret)exitum imminere. Id adeo vel inde facile perſpici poſſe, quòd paucis illis annis, quattuor viris ex ea familia præcipuis totidem Epiſcopatus delati ſint, quos niſi fortiter ab ſeſe Patrum virtus & conſtantia reiecisſet,videlicet alio deinceps atque

que alio dilabẽte, breui miſeram Societatem ipſis luminibus carituram fuiſſe. Atq. hæc quòd priuatim ad conſeruationem ipſius religionis attineat. Iam ſi communẽ ſpectemus vtilitatem, nemini dubium eſſe quantum ex ea re detrimenti res publica perceptura ſit. nihil enim omnibus ætatibus ęque deplorandum fuiſſe, atque in tãta meſſis copia tantam operarum inopiam: atq. ex ea ipſa paucitate, qui vnicuipiam agro addi & affixiq. ſint, longe minus vtiq. proficere, quàm qui Apoſtolico ritu ſoluti ac liberi omnes eccleſias peruagẽtur, ad eamque potiſſimũ reipublicæ Chriſtianæ partem ſubleuandam accurrant, quam maxime laborare cognouerint. Præterea, ad faciẽdam populis fidem, & animos permouendos, nihil eſſe efficacius vitæ ac morum exemplo. itaque adhuc Societatem (abſit verbo inuidia) Eccleſiæ non mediocriter profuiſſe propterea quòd minime ab eius dictis facta diſſenſerint. nunc autem, ſi ad id faſtigium extollantur Patres, quomodo fieri poſſe, vt apud multitudinẽ inſciam arcanorum, ambitionis ac leuitatis crimen effugiant? qua porro fronte, quo vultu, repente aucti ac decorati ipſi honorum inſignibus, de imitatione Chriſti, de fugienda gloria, de voluntario ſui contemptu ac ſubmiſſione verba facturi ſint? Hiſce, alijsq. de cauſis Pontificem maximum etiam atq. etiam obteſtari atque obſecrare, vt quam Societatem primus auctoritate & benignitate ſua confirmauerit, ornauerit, auxerit, eamdem ab omni ſuſpicione incommoda velit eſſe liberam, ſuaq. in eam beneficia tam periculoſo pręſertim tẽpore tueatur. Audijt Ignatium Pontifex perbenigne, vt ſolebat; ſic tamen, vt integritatem hominis admiraretur potius, quàm conſilium approbaret. Itaq. collaudata initio ipſius fide ac probitate, ſenſim flexit orationem, & contra ſententiam Ignatij cum alia multa diſſeruit, tum vero ex veteri oraculo: Cor, inquit, regis in manu Domini: quaſi

quaſi diceret, in Claudio eligendo tantam Ferdinandi Regis cõtentionem plane diuinitus extitiſſe; ac proinde clariorem eſſe numinis voluntatem, quàm vt obſiſti vltra oporteret. Quæ cum Ignatius grauiter ac dolenter accipere videretur; Põtifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum triſtem ac mærentem ab ſe dimitteret, ad extremum iubet illum ſuper ea re amplius conſultare, preceſque ad Dominum fundere; ſe quoq. idem eſſe facturum. Interea Didacus orator negotiũ vrgebat acerrime. iamque inſtabat dies, quo die in Senatu de Tergeſtina eccleſia referendum erat. qua re Ignatius cognita, confeſtim Cardinalium pæne omnium domos, quarum erant multæ longis interuallis inter ſe diſiunctæ, ingenti diurno & nocturno labore circumijt, ſingulis eadem illa fere proponens, quæ paulo ante Pontifici maximo. Sed videlicet eorum mentes iam ante occupauerat orator. Itaq. mire obſirmatos offendit in Claudij electione approbanda; partim quòd tanti Regis voluntati fauerent; partim etiã quòd vigiles & cuſtodes Claudij maxime ſimiles, tã formidoloſo tempore, in Eccleſiæ propugnaculis atq. ſpeculis ipſimet collocandos putarent. Hac quoq. ſpe deiectus Ignatius, vnum reliquum videbat eſſe remedium, ſi Ferdinandum ipſum Regem à ſuſcepto conſilio per litteras auocaret, quem pro ipſius pietate virtuteq. ita in ſe ſuosq. animatum nouerat, vt minime dubitaret, quin cognita re ſalutem Societatis, Tergeſtinorũ rationibus antelaturus eſſet. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum: quippe inſequenti luce de Tergeſtina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur excluſus anguſtijs tẽporis, numquam intermiſſis ad Deum precibus, quaſi ad extremum in rebus humanis perfugium ſeſe contulit ad Margaritam Auſtriacam Cæſaris filiam, de qua ſupra dictum eſt, feminam per id maxime tempus gratia & opibus florentiſſimã. Hanc pro ſpirituali neceſſitudine (erat enim

enim illi à confessionibus) edoctam quanto in periculo Societas esset, infimis precibus obsecrat, vti Societatis causam in se recipiat; & imminentem relationem auctoritate sua interposita tamdiu differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illico datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationē impetrauit. ea demum res aliquid laxamēti dedit Ignatio. etenim spatium nactus, ad Regem scripsit litteras, deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atq. etiam per Christum obsecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflatam, sine causa perditum iret: non ita de ipsius maiestate, regnisq. & se & socios esse meritos, vt ab eo nulla eorum existimationis, famæ, salutis deniq. ratio habenda esset. non defore idoneos viros, qui rem Tergestinam capessant. sineret modo sui ordinis homines qua cœpissent paupertatis & humilitatis via, ad Christi gloriam, & salutem animorum sine offensione pergere. id si (vt sperabat) permitteret; sese & socios immortali beneficio Regi obstrictos fore, precesq. pro ipsius maiestate saluteq. numquam intermissuros. Hisce alijsq. id genus incensis officij religione rationibus precibusq. minime restitit Rex: & quamquam inuitus, tamē suis rationibus amicorum vtilitati posthabitis, quod vix fieri videbatur posse, per epistolam iussit oratorē suum ab instituta, vel potius pæne confecta actione desistere. Quæ res vulgata, & Pontificem maximum facile in Ignatij sentētiam adduxit; & Ignatium ipsum ac socios affecit ingenti lętitia. Itaq. & in posterum supplicationes decretæ, & in præsentia solemnis hymnus in gratiarum actionem publice persolutus est. Ac pari deinde constantia sese Ignatius idem oppossuit, cum nostris hominibus pinguia sacerdotia, quibusdam vero Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgię Hispano dynastæ, qui amplissimis

plissimis in eo regno perfunctus honoribus, diuino instinctu post vxoris obitū rebus mortalibus valere iussis, & sponte depositō Gandiensi Ducatu, magna hominum admiratione Societati se addixerat. Quamquam in Aethiopica legatione, quæ postmodum Lusitaniæ Regis rogatu à summo Pontifice nostris iniuncta est; cum ad eam functionem Ecclesiasticæ dignitatis insignia, & honorū tituli necessario quærerentur, imperanti pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit. præsertim cum periti rerum ęstimatores argute conijcerent, nouam hanc manū, non ad opes & copias, verum ad labores & aperta vitæ pericula destinari. Neq. eos fefellit opinio. si quidem ex ijs qui in illam expeditionem abiere, aliqui multis incōmodis agitati ex itinere mortui sunt: Andreas vero Oviedus Aethiopiæ Patriarcha, qui talem titulum reijcere ab sese omni ope contenderat, in ea loca summo labore delatus, inter Aethiopica bella captus à Turcis, ac mire vexatus, Lusitanorum deniq. benignitate redemptus est. idemq. deinde, vt exiguas in ijs regionibus catholicorum reliquias tueretur, in summa rerū omnium egestate, paratis bobus, agro suis ipse manibus colendo tolerabat vitam.

Confirmatur à Julio III. Societas. Cap. XIX.

POst hæc, Paulus III. Pontifex maximus, senio curisque confectus, è vita migrauit, comitiaq. nouo creādo Pontifici, in magna studiorum ac voluntatum varietate in aliquot menses extracta sunt. Quo ipso tempore cum Vrbs, vt in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementissime laboraret, nostrisq. numero in dies auctis, extrema fames adesse videretur; Ignatius cū aliorum, tum præcipue sacri Collegij Cardinalium eximiā in se

in se suosq. benignitatē expertus est. quippe in summis occupationibus Patres augustos pia nostrorū hominum recordatio subijt: communiq. consilio ad eorum inopiā subleuandam non leuis pecuniæ summa ex ipso Conclaui transmissa est: enixe in primis fauente atq. adiuuante Rodulpho Pio Carpensi, quem Ignatius iam ante sibi socijsq. patronum ac protectorem, vt appellant, è summi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multumque agitatis, Pontifex deniq. declaratur Iulius, eo nomine tertius, qui quòd in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter nouerat, multaq. tum ex ijs, tum ex alijs de Societatis instituto didicerat, Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit. nec enim solum prioris Pontificis de ordine nostro iudicia & acta, firma rataq. voluit esse; verumetiam eumdem ordinem nouis insuper ipse testimonijs atq. decretis ornauit. Cuius rei publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap. XX.

HIsce rebus ita peractis, cum satis in præsentia communi rei consultum esse videretur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seq. Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei commodo potuit Romam euocatis; cum in consilium conuenissent; ne, vt olim, sibi forte coram dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, & initio inuitum, atque adeo coactum, Societatis gubernacula recepisse; & nūc grauiore etiam valetudine, ætateque, multo minus idoneum

neū esse tanto muneri. proinde per Christi Domini sanguinē petere atq. obtestari sese, vt sine vllo sui respectu, communi vtilitati prospiciant, & quàmprimum sibi sufficiāt virum & animo & corpore firmiorem. Id quo libe-
„ rius faciatis, inquit, Ego in nomine Patris, & Filij, & Spi-
„ ritus sancti, vnius Dei ac creatoris mei, depono Genera-
„ latum simpliciter & absolute, meq. abdico hoc munere,
„ priuoque; & omnibus animæ meæ viribus obsecro tum
„ professos omnes, tum si quos professi adhibere ad hanc
„ deliberationem volent, vt huic meo tam iusto desiderio
„ faueant, piamq. oblationem libenter admittāt. Hac epistola recitata, magnus animorum motus est factus, cum partim viri modestiam ac submissionem satis admirari nō possent, partim etiam pro se quisq. metueret, ne quis alius fortassis Ignatij volūtati assentiretur. Verum vt ad suffragia ventum est, idem plane consensus omnium in eo retinendo exstitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixe petenti, præcise negatum. Deniq. per internuntium iussus Ignatius alia omnia cogitare. etenim se quidlibet potius, quàm alium gubernatorem ipso viuēte passuros. Atque hæc communiter. dimisso deinde cœtu, priuatim singuli cum eodem expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omniq. custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deserere conaretur. Pergeret porro, & publicam rem ordinaret, legesq. perscriberet: Deum, cuius manus alligata non sit, in posterum quoque, sicut antea, pijs ipsius conatibus adfuturum. Itaq. Ignatius, quamquam inuitus, & religiosæ quietis, vitæq. priuatę auidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus deniq. cessit, seq. ad institutum opus legum scribendarum quàm diligentissime retulit. Ac primum, vnius Dei gloria, saluteq. animorum sibi proposita, Societatem vniuersam, quo facilius administratio tota constaret,

staret, certas diuisit in classes : prouiditque quantum ingenio & cogitatione assequi valuit , cum vt ceteris vitijs, tum vero vt ambitioni & auaritiæ , quæ duæ pernicioſissimæ sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus: veræq. humilitati & paupertati, quàm maximus & maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ad hæc, rationem Præpositi Generalis creandi, necnon priuatã ac publicam disciplinã, quęq. alia cœtibus hominũ regendis vsui solẽt esse, præscripsit. Nec modo maiora, sed minora quoq. ministeria curationesve, certis legibus ac pręceptis quam accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quamquã lõgo tempore, summaq. cura elaboratas & conditas, non tamen cõtinuo pertulit, sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curauit, vt vsu ipso, & magistra rerum experientia probaretur, satis ne ad Societatis propositum, atq. ad Apostolicam instituti formulam conuenirent. neq. ante ratas fixasq. voluit esse, quàm in proximo conuentu Patrum tota re agitata & plane perspecta, legitime sancirentur. ijsdemque Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi prout expedire videretur in Domino, plenum ius ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap. XXI.

PEr idem tempus Societas, videlicet ne lætiore successu intumesceret, vel ad otium ignauiamq. delaberetur, varijs in Europæ regionibus diuino permissu vehementer exercebatur, idq. partim ab inuidis & obtrectatoribus, partim etiam ab ijs, qui temporibus ita periculosis tam insolitam concionum frequẽtiam, tam assiduã Sacramentorum administrationem, & reliqua instituti nostri

nostri munera, genusque doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero in alijs prouincijs alij, sed in Hispania vel acerrimus nostrorum insectator exstitit Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cum à ceteris Societatis nostræ ministerijs valde abhorreret; tum Exercitiorum spiritualium, quibus nostri eo tempore vel maxime in erudiẽdis hominibus vtebãtur, nomen ipsum pati nõ poterat. Compluti vero, in sua diœcesi, piorum ciuium liberalitate Collegium Societatis IESV repente excitatum, quo academia illa pæne tota conflueret, ita ægre ferebat, vt de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies noctesq. cogitaret. Sed cum in ipsos palã impetum facere vereretur, partim spectata vitæ innocẽtia, partim etiam virorum principum gratia, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, aperte contorquet. Ac primum, quòd è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognouerat; edicto minaci, iuris in Ecclesia Toletana dicundi potestate priuat sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent. deinde, præsenti anathematis pœna proposita, vetat in academia Complutensi omnino quemquam à nostris hominibus Ecclesiæ sacramẽta suscipere. Quæ res, vtpote insigni infamia, varios illico rumores hominum Hispania pæne tota cõmouit: cum alij nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alij contra, nõ sine graui aliqua certaq. ratione tãtum Antistitem ita de Societate statuisse disputarẽt. Nostri, quamuis Dei clementia, & conscientiæ testimonio freti, re tamen tam atroci, tamq. inopinata perculsi, angebantur animo; neq. tam ignominia sua, quàm Ecclesiæ damno permouebantur, quod ex tãta hominum alienatione, tantisq. calumnijs imminere necessario videbatur. Itaq. cum obsecrationibus & sacrificijs, & voluntaria

ria corporum castigatione cæleste numen de more propitiassent; per communes amicos Archiepiscopū docēt, nihil ab se vel contra Ecclesiæ rem, vel contra ipsius Archiepiscopi dignitatem esse commissum, cur in rebus diuinis occupati, & nihil nisi Dei gloriam, & proximorum salutem ex Apostolica auctoritate quærentes, tantis iniurijs affici, præsertim indicta causa, debuerint. Si quid secus ab inimicis ad eum delatum sit, se ad purganda crimina, atq. ad omnem satisfactionem in Domino paratos esse: tantum ab eo suppliciter petere, vti conceptam iram, ad causam vsq. cognitam, pro sua sapientia ac pietate sustineat. Cum ille nihil idcirco de acerbitate remitteret, satisq. appareret, nostri nominis odiū altius in eius animo insedisse, quàm vt euelli, aut mitigari vlla ratione posset; Ignatij voluntatem atq. consilium per litteras quàmprimum exquirunt. Ille, circumspectis rebus omnibus, Deumq. per se, suosq. enixe precatus, vt ea res ad ipsius gloriam, salutemq. animarū, bene ac feliciter eueniret; sine vlla dubitatione, si Archiepiscopus in incœpto persistat, iubet nostros ad consilium Regium prouocare; litteras Apostolicas proferre; Societatis causam cum Christi causa coniunctā æque moderate ac fortiter agere. ipse interea ad Pontificem adit supplex; Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem & auctoritatem implorat, sine vlla tamen grauiore querimonia vel exaggeratione verborum. Ac nostri quoq. in Hispania ex Ignatij præcepto rem ad consilium deferunt: Pontificia diplomata, & iura Societatis legitima ostendunt; obseptum sibi aditum ad proximos adiuuandos expostulāt. Quæ cum nulla ipsorum culpa ab Archiepiscopo acta esse cōstaret; eum deniq. exitū habuit res, vt & Regij consilij decreto, & acri Pōtificis obiurgatione, Archiepiscopus edicta sua reuocare, nostrosq. omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus attulit eo maiorem, quo magis ad eum diem de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atq. haud ita multo post, Archiepiscopo vita functo, nostri a Toletana ciuitate benigne inuitati, & in ijs ipsis ædibus publice collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulo ante clericis quibusdam ædificauerat. vt ab ijs qui diuinam prouidentiam ex rerum humanarum euentis obseruant, non sine causa animaduersum fuerit, omnes tanti Prę̄sulis in Societatem impetus & conatus eo deniq. recidisse, vt cum maxime nostros, opinionis errore deceptus, ex vniuersa Hispania pulsos cuperet, tunc ipsum in sua Toletana metropoli domū illis exstrueret, ornaretque. Eiusmodi fuit igitur Hispanicnsis illius procellæ transitus. Ac pari felicitate in alijs quoq. prouincijs coortę in nos tempestates, Ignatij lenitate, prudentiaq. sedatæ sunt: ac Dei beneficio vbiq. fere Societas maiora in dies incrementa capiebat.

De Julij III. obitu; & de Marcelli II. in Ignatium nostrosq. beneuolentia.
Cap. XXII.

INter hæc Iulius anno Pontificatus quinto demoritur: cui Marcellus Ceruinus Politianus ingenti bonorum omnium gaudio suffectus est. quidquid enim erat spei de publicis rebus, id pæne totū eius Pōtificatus annis vulgo desponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate cum adorandi & gratulandi causa veniisset; arcte amplexus hominem Pontifex, & suauissime exosculatus, multa cum eo inambulans de fidei Christianę propagatione, deq. restituēda Ecclesiastica disciplina serio cōtulit: atq. ob id ipsum nonnullos ab eo petijt viros, quos haberet apud se consilij causa. Ceterum in primis dilexit Iacobum Lainem, & Martinum Olauium, quorū videlicet vtriusq.

vtriusq. virtutem ac sapientiam optime nouerat. nam de Francisco Xauerio, cuius fama, rebusq. gestis valde permouebatur, iam ante exorauerat, vt illum omnino Romam ex India reuocaret: quòd tanti viri videndi, ruendique in eius amplexũ miro quodam desiderio teneretur: quinetiam nostros quotquot ea tempestate Romæ versabantur, ad se in palatium adduci iusserat: quòd hasce copiolas recensere, & singulos coram quasi bonus imperator milites vellet inspicere. deniq. multis de nostra Societate verbis vltro citroq. habitis: Tu bellatores (inquit Põtifex) confice; nos vtemur. Cum ab eo congressu, alijsq. deinde colloquijs lætus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implesset; breui ea lætitia cunctis euanuit. si quidẽ Marcellus altero & vicesimo die quàm Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus; ingenti omnium luctu Christianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus. Cap. XXIII.

SVccessit Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cũ propter nonnullas interpositas offẽsiones acerrimus nostri ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longe fefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificum se se præbuit; & Societatem multis rebus decorauit, auxitque: & nostrorũ hominum opera maximis in rebus Ecclesię plurimum usus est: & de fundando collegio seu academia, quã in Vrbe Ignatius magno reipublicæ Christianæ bono instituerat, serio cogitauit. Hunc Pontificem inter & Philippum Catholicum Regem exorto graui & periculoso bello, quod breui deinde compositum est; cuncta misceri; compleri armatis Vrbs; tympanorum, ac tormentorum horrifico strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse.

Quocirca Ignatius pertæsus temporum, & Societatis rebus vtcumq. compositis, cõtemplandi studio secessit in villam, quam non longe ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in vsum præcipue Romani Collegij, amicorum benignitate nuper exstruxerat. Ibi, vel tectorio noui operis male acceptus, vel vrgente iam senio, letalem in febrem incidit; sic, vt cum eius intima vrerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis existerent. tantum insolita quædam lassitudo in membris ac motu apparebat. Itaq. domum relatus, in lectulo collocatur. accersiti confestim medici bono animo iubent nostros esse. At ille cum sibi vltimum diẽ instare sentiret, mirãtibus ceteris, misit qui à summo Pontifice sibi decedenti salutarem expiationem & indulgentiam ritu catholico precaretur. deinde cum ad multam noctem de more vigilasset, quinetiam nonnulla cum domesticis in rẽ Collegij transegisset; sopori se dedit: itemq. qui aderant, cubitum discessere, nihil admodum periculi suspicantes. at ecce mane postridie duo e fratribus, eius vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causa introeunt; ad lectulum sensim accedunt, ac prẽter omnium opinionem vitali spiritu pæne defectum offendunt. Accurritur illico ad socios. alij ad medicum aduolant: alij interea ad refocillandas vires (vt assolet) iusculum porrigunt: quibus ille cum nihil iam opus esse dixisset, IESVM intermortuis vocibus identidẽ appellans; placidissime efflauit animam hora post solis ortum prima, feria sexta, pridie Kalendas Augusti, anno post Christum natum M.DLVI. Qui vero ad Pontificem pridie sub vesperam fuerat destinatus, quòd nihil tale metueret re in proximam lucem dilata, cum quod volebat, statim impetrasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatiũ prosequente; grauiter deinde semet incusans, tempori non occurrit. Defuncti corpus tum inspiciendi, tum exẽterandi

terandi causa dissectum, summam viri abstinentiam & sobrietatem liquido comprobauit. siquidem & stomachus venterque prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mire contractus apparuit: & iecur ea ipsa de causa ita obduratum aridūque, vt pæne lapidesceret. Sane Realdus Colūbus, egregius ea tempestate sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ Porta dicitur, lapides tres sese inuenisse testatur in suo de Anatomia libro. vt pro miraculo non leui habitum sit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exustis, hominem tamdiu viuere potuisse, præsertim hilari semper eodemq. vultu exsequentem Præpositi Generalis officia & munera. Mortuus est autem anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conuersionis ferme trigesimo quinto, confirmatæ vero Societatis sextodecimo. quam ille tam exiguo temporis interuallo tam longe lateq. propagatam reliquit; vt iam tum ab ipso constitutæ numerarentur prouinciæ duodecim, & in ijs varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgata eius morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atq. hi manus, hi pedes certatim exosculari: alij rosaria quæ vocantur applicare corpori, multi etiam, pilei, vestiumve, quibus vti consueuerat, frustulū aliquod enixe rogare: quibus tamen modestiæ gratia nihil a nostris est datū. Corpus in eodē cubiculo vbi exspirauerat, biduo ferme seruatum, sabbato sub vesperā inclusum arcæ, post exsequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximę humatum est. ac statim præsentem opem ex Ignatij patrocinio nostri sensere. Non enim, vt multi putarant, orba tali parente Societas mærori se dedit, aut concidit: quinimmo stetere animis Patres; perq. omnes ordines insolita quædam suauitas spiritus, & mentium vigor ad subeundos Christi causa labores, & cœpta strenue promouenda peruasit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

DE IGNATII LOIOLAE VITA ET MORIBVS

LIBER TERTIVS.

HActenvs Ignatij toto vitæ cursu proposito, nunc præcipua quędam de ipsius factis, dictis, ac moribus, & quidē quo magis in promptu sint, per species exsequemur. Ac primum de studio precandi meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

De orandi assiduitate, & studio pietatis. Cap. I.

INitio conuersionis, vt ante diximus, precādi contemplandiq. causa magnam sibi vim intulit, partim in rerum caducarum, quibus assueuerat, vitanda recordatione; partim etiam in scrupulorū molestijs abigendis. Procedente deinde tempore, cum magis in dies à contagione corporis, Deo adiutore, se abstraxisset, tantam eius generis facultatem adeptus est, non modo vt è cæli, siderūque aspectu, quo maxime capiebatur, sed etiam vt ex intuitu floris, aut herbæ, aut leuissimæ cuiuslibet rei, confestim in Dei cogitationem amoremq. suauissime raperetur. Idq. nostris hominibus cupiebat esse familiarissimum, vt in singulis creatis rebus, quoad eius fieri posset,

creatoris potentiam,ſapientiam,bonitatem agnoſcerẽt. Eoſdem monebat,vt contra quotidianas dæmonum inſidias,ne circumuenti repente in fraudem inducerentur; vel inſtructo,quod aiunt,agmine ſemper incederent,vel certe diſſipatis in varias curas & negotia viribus animi tamquam receptui canerẽt ſtatis horis diei ; & in ſemetipſi deſcenderent,ſuaq. omnia dicta,facta,cogitata,corã Deo quam diligẽtiſſime reputarent, adhibito etiam monitore,ſi opus eſſet,vel memoriæ, vel etiam notitiæ cauſa:deniq. omnia probe contemplati, cõtra id vitium maxime pugnam capeſſerent, quo vitio ſe præcipue vrgeri & laborare ſentirent; nec ante deſiſterẽt,quàm Deo duce debellatum eſſet.Sane ipſe,quamquã ſe habebat ſemper in poteſtate,& ex diui Bernardi præcepto, non ſe rebus tradere,ſed cõmodare conſueuerat; tamen, qua erat diligẽtia, in ſingulas horas vltro inquirebat in ſe: idque, propter diuturnam exercitationem,nullo negotio : magisq. ac magis in ſpiritu proficere nitebatur , diem cum die,vt ſupra diximus,hebdomadã cum hebdomada conferens : qui curſus ad candorem animi ac perfectionem certiſſimus eſt . neq. id ſolum, ſed etiam ſtatis quotidie temporibus,erepto ex ſummis occupationibus otio,contemplationi vacabat.quam ad rem aliquoties à domeſticis clam obſeruatus eſt hoc maxime modo ſe comparãs. Vt enim ſuperiorem aſcenderat ædium partem , vnde liber eſſet proſpectus ad ſidera;ſtabat aliquantiſper oculis in cælum defixis:tum prouolutus in genua, totius huiuſce pulchritudinis conditorem ſuppliciter adorabat; deinde propter imbecillitatem, humili ſcabello ſimul atq. conſediſſet , continuo ex oculis vberes lacrymarum riuuli profluebant;idq. nullo prorſus vel ſingultu,vel ſtrepitu.Atq. in hunc fere modum , eque animo & corpore immotus, excipiebat diuini luminis radios; ac patri cæleſti mira quadam ſpiritus dulcedine iungebatur . Neq. vero

vero ad beatos hoſce congreſſus, tantummodo ſub orationis horam componebat ille ſeſe, verum in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras,& otioſam mentis euagationem. nec minus accurate animũ ab omni labe tuebatur , quàm qui pretioſis ornati veſtibus , via lutulenta coguntur incedere . intẽta erat cuſtodia ſenſuum; quotidiana cuiuſlibet omiſſionis confeſſio; iugis recordatio beneficiorum Dei; in aliorum factis dictisq. interpretandis nulla temeritas. deniq. ſumma obſeruabat cura quidquid ad Chriſti gratiam vel tuendam , vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret . Mortalium rerum curas , ac præcipue quæ ad affines cognatosve pertinerent , omnino refugit,illud Apoſtoli dictum reputans apud ſe:Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus. Erat ei proneptis ex fratre,virgo,quæ deinde Ioanni Borgiæ nupſit hodie Philippi Regis apud Cæſarem legato . de hac in matrimonio collocãda cum ad eum ſubinde referretur; totam ille rem ſemper ad cognatos reiecit , nec adduci vmquam potuit,vt vel minimam eius negotij partem attingeret . Oranti aliquando per hiemem clauſo cubiculo , allatas è Guipuzcoa litteras ianitor feſtine reddidit;ratus gratiſſimas fore, quòd nimirum longo & locorum & temporum interuallo afferrentur. at ille faſciculum,vt erat ligatus, illico in ignem abiecit , re ipſa ianitorem admonens,qui ſeſe cæleſti militiæ addixerit,huic eſſe mortalia negligenda. Peregrinis hominibus,conditionem, ipſo interprete(quòd multum apud principes auctoritate valeret)in aula quærentibus,negabat ſibi niſi cum ſummi Regis aula rem eſſe : ad eam ſi aditum optarent,daturum ſe operam, quantum labore ac precibus aſſequi poſſet,vt eſſent in intimis Regis amicis ac familiaribus . quo reſponſo vulgato , minus multi iam in eo genere moleſtiam illi exhibebant . Nihil maioris momenti

menti aggrediebatur vmquam, nisi attente consulto ac propitiato Deo. nec vllum quamuis leue religionis obibat officium, quin eius animi ardor, ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atq. oculis emicaret. ex quo facile existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sane, cum initio sacerdotij, in medio Lateranensi tẽplo, Christi natalitia celebraret ad aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquijs inclytam, tanta est repente spiritus dulcedine delibutus, vt inter diuinã rem peragendam lacrymas tenere nulla vmquam ratione potuerit. Quo tam insolito spectaculo commotus è circũfusa multitudine quidam, ac rem lõge secus interpretatus, Francisco deinde Stratæ Ignatij administro in aurẽ insusurrans: Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitijs coopertũ, qui conscientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto pæne sacro defleuerit. Visionum præterea exstat libellus, ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obuenere, quo maxime tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ causa in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueuerit. Septem etiam Vrbis templa, & religione & Pontificum indulgẽtijs celeberrima, certis anni temporibus diligẽter & caste visebat pedes, & quidem per hiemem lacernatus, haud sine mantelo: nec vlla corporis lassitudine, aut ceteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum communione fraudari patiebatur. Piacularia vero grana quæ dicuntur, & cereas agni cælestis effigies, pictasq. Sanctorum icunculas, & alia id genus quæ ab impijs irridentur, ita studiose tuebatur, & caras habebat, vt in eius scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ecclesia catholica, ac nominatim pro Chri

Christianis Regibus atq. principibus, quotidie ardenter orabat: pro summo vero Pontifice numquam sine vberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In ceteris ornamentis ac beneficijs, donum etiam lacrymarum Ignatius à Christo Domino acceperat, sic, vt in singulas preces illico fletus erumperet. qua consuetudine eo deniq. adductus est, vti propter acrimoniã humoris paulatim exesa luminis vi, aciem oculorum pẽne amiserit. hac ille iactura, quod ad ipsum priuatim attinebat, non sane mouebatur: quinimmo triumphabat se in obsequio Christi oculos perdere. Sed quoniam id fieri sine magno communis rei detrimento non poterat; suorum præsertim accedẽte impulsu, precari Dominum institit, vt sibi liceret interdum à lacrymis temperare. nec frustra. si quidem ex eo tempore tantum in lacrymas ius & arbitriũ obtinuit, vt earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem atq. remitteret. Quæ res cuipiã fortasse veritatis fidem excedere videatur; sed nobis vtique in tam recenti memoria mentiendi causa non est.

Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap. II.

AC licet precationi vsq. adeo deditus esset, tamen eo studio, se vel à publica re administranda, vel à caritatis ceterarũq. virtutum officijs minime patiebatur abduci. & quamquam certum vnicuiq. spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresq. diuinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine solitudinis, & diuinæ familiaritatis illecti, in arenam descendere, & sua primum vitia euellere, deinde etiam proximos adiuuare negligerẽt. quinimmo

mo,pluribus doctus experimẽtis,aiebat, qui minus in eo genere ſibi temperant, eorum pleroſq. (niſi periti cuiuſpiam ductum ſequantur, vel præcipuo Dei fulciãtur auxilio)partim dæmonũ illuſionibus obnoxios eſſe, partim etiam contumaces,& ſibi placentes,& in ſua ſentẽtia mire obſtinatos ac peruicaces euadere:qua peſte nulla propemodum eſſet hominũ cœtibus capitalior.itaq. ſuorum ille profectum, non tam ex continuata precatione, vel diuturno ſeceſſu, quàm è ſolidæ virtutis officijs, ac præſertim ex manſuetudine atq. animi æquitate ſpectabat. Cum è familiaribus neſcio quis, fratrem præſtanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixiſſet:En hominem iugiter precationi vacantem:immo vero,mutata voce,en,inquit Ignatius,hominẽ ſibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd ſtomachoſior eſſet natura, & ſubinde in amara verba prorũperet, ſeſe fratrum cõſuetudini alieno tempore ſubtrahentem, Ignatius blande compellans:Quin te,inquit, ſtatutis horis in fratrum conſuetudinem das? cum ille iracundiam naturæ,bilemq. prętenderet; Næ tu vehemẽter erras,ait Ignatius: etenim hæc & huiuſmodi vitia,non fugiendo, ſed reſiſtendo vincuntur. Deniq. licet piæ precationis laude præcelleret ipſe,vt dictum eſt, ſemper tamen ſpiritum,quem vocant mortificationis,ſpiritui ſpeculationis antetulit.nam vt in eloquentiæ ſtudio,cum & ars,& vſus ipſe ſit neceſſarius, longe plus tamen à ſapientibus viris vſui quàm præceptioni tribuitur; ſic in parandis virtutibus cum & cõmentatio,& actio requirantur; multo plus tamen agendo & pugnando,quàm ſpeculando vel cogitando proficitur.

De cari-

De caritate ipſius in Deum. *Cap. III.*

CAritate in Deum fuit,quanta par eſt eum eſſe, qui ipſius Dei gratia rebus humanis nuntium ſponte remiſerit. neq. ſolum eatenus Dominum amabat,vt præ illo reliqua omnia nihili duceret, quæ virtutis huiuſce præcipua eſt pars;verum inerat in amore voluptas mira: prorſus vt quantiſlibet preſſus curis, ac moleſtijs fatigatus, in vnius Dei recordatione, & quaſi amplexu, per ſummam delectationẽ acquieſceret. Chriſtum vero Dominum ac liberatorem videndi ſicuti eſt, tanta flagrabat cupiditate, vt eam ipſam ob rem ſolui corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaq. ſi quando grauiorem incidiſſet in morbum; concepta migrandi ſpe, abſtrahebatur illico à ſenſibus non ſine magno valetudinis detrimento: quocirca mentẽ à cæleſtibus rebus interim auocare etiam atq. etiam iubebatur à medicis. & quoniam acerbiſſima Chriſti mors pro ſalute humani generis obita Ignatio ſemper obuerſabatur;viciſſim ille pro Chriſto per ſummos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties vero ingeſta in illum conuitia & ludibria reputaret apud ſe; non modo rei atrocitate permouebatur vt multi, ſed etiam accendebatur generoſo quodã imitandi ſtudio; atq. in ſemetipſum quaſi tanti ſceleris auctorem acerrime exardeſcebat: ac niſi eum cohibuiſſet exiſtimationis ratio propter ſalutem aliorum; ſimulata dementia, ad plebem in ſe concitandam, nudus onuſtusq. cornibus,aut alio fœdo corporis habitu prodire non dubitaſſet in publicũ;& inceſſentes cœno vel ſtercore pueros, vocesq. improbas, & ſputa, & omnes alias inſanæ multitudinis contumelias libentiſſime pertuliſſet. Sed quoniã eiuſmodi nulla ſe dabat occaſio; certe quod erat proxi-

proximum ſedulo faciebat,vt immortalia Domini beneficia in ſe,memoria coleret ſempiterna;& in eiuſdem vel indaganda voluntate, vel gloria quærenda, ſuas omnes curas cogitationesq. conſumeret. cuius rei vel hoc ſatis magno argumento ſit. Inter ipſam negotiorum molem perditas meretriculas tanto ſtudio conabatur ab impuritate auocare,vt ſi qua ex ijs reſipiſceret, ſeq. intra pudicitiæ ſepta recipere vellet;grādis iam natu vir, & Præpoſitus Generalis, antecedere ipſemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Chriſti cauſa non erubeſceret. In quo cum admoneretur à quibuſdam, fruſtra tempus ac laborem inſumi, quippe inſanabiles eſſe eiuſmodi feminas, ac licet in præſentia pœnitentiam oſtēderent,breui tamen ad ingenium redituras: Ego vero, inquit ille, cuiuſlibet iſtarum, vnius dumtaxat noctis impediſſe flagitia & iniurias in Deum, omnis operæ ac vigilantiæ pretium duxerim.

De caritate in proximos.
Cap. IV.

EX hoc tam incenſo in Deū amore,egregia nimirum illa caritas in homines redundabat. quos quoniam pretioſo eiuſdem ſanguine redemptos, ac proinde cariſſimos illi ſciebat eſſe,quidquid in Deū non poterat nullius egentem rei,omne id,ipſius gratia in proximos conferebat. Vt primum è peccatorum cœno emerſit,confeſtim ad ceteros ex eodem cœno extrahendos incubuit. atq. ob id ipſum (vti ſupra dictum eſt) ingenti labore & incommodo litteris operam dedit: & in Societate inſtituenda nihil ſpectauit aliud, niſi vt errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone,cum in grammaticæ ſtudio verſaretur, eodemq. tempore

pore, animorum quoq. ſalutē acerrime procuraret; virginum quoddam collegium,cuius nomen conſulto reticeo, ſoluta admodum diſciplina, corruptisq. moribus, ad veterem ſanctimoniam ac ſobrietatē omni ſtudio reuocare nitebatur: ſuadebatq. illis præcipue frequentem vſum ſacræ Confeſſionis, & Euchariſtiæ. Quam ad rem, temporibus illis inſolitam, quo facilius eas adduceret, præire ipſemet illis palam decreuit,adhibito ad id Moyſe Puialto ſacerdote, quo ipſe ad confeſſiones vtebatur, ſpectatæ virtutis ac ſanctitatis viro. Igitur ex eius manu corpus Domini cum ſubinde ſumpſiſſet, feminis ex odęo ſpectantibus;tam præclaro exemplo & aſſiduis hortationibus incitatæ, pleræq. ad ſalutarem pœnitentiā officiūque tractæ ſunt.quod nefarij quidā amatores vbi ſenſere,aditumq. ſibi ad optata flagitia magis in dies obſeptum videre;in extremam efferati rabiem, Ignatiū & Puialtum ex inſidijs adoriri conſtituunt: ac die quodam è templo redeūtem vtrumq. fuſtibus ita male acceperūt, vt Puialtus paulo poſt è vulnerum dolore ſit mortuus: Ignatius vero dies aliquot in lecto iacuerit. ſed vixdum receptis viribus,nec alterius nece, nec ſuo malo perterritus,ad inſtituta caritatis officia redijt alacer. cumq. eū vulgo monerent, ac per Deum obteſtarentur amici, ne denuo in capitis diſcrimen daret ſeſe: Quid mihi optatius,inquit ille, quàm pro Chriſto Domino, meisq. proximis emori? Pariſijs,amicum à turpi cuiuſdam feminæ conſuetudine fruſtra ſępe reuocare conatus,cuius ille flagitij cauſa vicum ſubinde petebat,non longe ab vrbe poſitum;deniq. egreſſus hominis & itinera diſſimulāter explorans, deterrendi eius conſilium tale commentus eſt. Stagnum erat propter viam qua tranſeundū erat illi de more;eo mature præuertens Ignatius, tempeſtate perfrigida ſeſe nudus aquis collo tenus immerſit;ibiq. ſalutares amico tetendit inſidias. nam vt appropinquantē

aſpexit, Deum precatus vt ea res vtriq. feliciter eueniret, horribili repente in aduerſum intonuit voce: Quo, quo miſerrime properas? non intelligis in quanto verſere periculo? nonne intentũ in te diuinæ iuſtitiæ gladium vides? Perge porro, perge nefariam iſtam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua cauſa macerabo, quoad cæleſtes iras meo malo auertam abs te. At ille ſubita voce perculſus, atq. ad Ignatij aſpectum veluti deprehenſus, obſtupuit: demiratusq. caritatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in poſterum Deo adiuuante ſeſe ab illa peſtifera familiaritate cõtinuit. Alius quidam Ignatij alumnus, præſtanti vir ingenio, magnos in virtute proceſſus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas eſt) labore victus, dæmone ſolicitante, circumſpiciebat fugam. quod vbi ſenſit Ignatius, varijs ad eum retinendum hortationibus monitisq. incaſſum adhibitis, eo deniq. deſcendit, vt pro diſcipuli ſanitate totum triduum omni cibo potuq. abſtineret, precesq. cum lacrymis ad ſuperos funderet. qua pœna, tamquam remedio, languenti animo applicito; reſipuit ille, ſuumq. errorem gemebundus agnouit; ac deinde in ſuſcepto genere vitæ cum laude perſtitit. Pariſijs, vt antea dictum eſt, depoſita pecunia fraudatus à cõtubernali, ſic, vt ad ſeſe alendum ſtipem emẽdicare deinde cogeretur magno ſtudiorum detrimento; non modo iratus amico non eſt, verum etiam inſigni beneficio rependit iniuriam. Cum enim fraudator ille poſtea Hiſpaniam repetens, graui morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi ſubſtitiſſet (quæ vrbs tridui ferme iter diſtat Lutetia) ingraueſcente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam eſt redactus, cũque, vt ignotus in alieno ſolo, ſpem nullam ſubſidij cerneret; licet præterita meminiſſet, ac præclare ſibi eſſet conſcius, quàm male de Ignatio meritus fuiſſet; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, vt non

vt non dubitauerit illum de ſuo caſu per litteras facere certiorem; & aliquid opis ab eo ſuppliciter petere. Tum Ignatius, quaſi hereditas aliqua ſibi obueniſſet, ſic alacer nulla interpoſita mora ſe in viam dat; Deum pro amici ſalute etiam atq. etiam obſecrans; quinetiam (quod longe mirabilius eſt) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus nullo prorſus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Vrbem ingreſſus, conquiſitum hominem amiciſſime inuiſit, affectum ſemianimemq. ſedulo miniſterio recreauit. atq. vbi morbo leuatus eſt, litteras ei commendatitias ad amicos in Hiſpaniam dedit; & mendicato ab ſe viatico inſtructum in nauem impoſuit, cum ille ſimul pudore gaudioq. confuſus, dextrã Ignatij tenens, Deum ſuperosq. omnes inuocaret ad gratiam illi pro ſe referendam; ſatisq. mirari non poſſet, ſeneſcẽte iam mundo, tantum caritatis exemplum in terris exiſtere. Per idem ſtudiorum tempus, tametſi multum de ſpirituali functione remiſerat, numquam tamen potuit ſe cõtinere quominus ereptum ex litterarijs occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorũ ſalute cõſumeret. itaq. & condiſcipulos ad virtutem ac pietatem ex occaſione incitabat; & ex collatitia pecunia multorũ ſubleuabat inopiam; & ægrotos viſendo recreandoq. humaniſſime ſolabatur. In ijs cum ad quemdã adijſſet, graui & contagioſo vlcere laborantem; & miniſtrandi cauſa, vt fit, decumbentem ſubinde attrectaſſet; in diſceſſu metus Ignatium ſubijt, ne ex eo contactu dextra peſtilẽtiam cõtraxiſſet: quæ ſuſpicio cum ſolicitaret hominem vehemẽtius, eumq. ab huiuſmodi caritatis officio in poſterum auocaret; ille cognita fraude confeſtim in ſemetipſum exarſit; dextramq. in os identidem inſerẽs, increpuit vltro: Qui de vna manu tam anxius es, quid vniuerſo corpori facies? Atq. hac fortitudine & præſentem depulit metum, & ad eadem porro exſequẽda pietatis opera ſeſe

ra seſe vegetum atq. hilarẽ præstitit. Atq. hanc ægrotos adiuuandi consuetudinem non modo priuatus, vbicumq. terrarum fuit, verum etiam Societati Præpositus diligẽtissime tenuit. Nam è nostris vt quisq. in morbum inciderat, cuiuslibet esset ordinis, ex templo acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitti eorũ, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam, diuenditisque, si opus esset, lancibus, stragulisque, & cetera supellectili. Sane, cum ex laicis adiutoribus quidam sæua conflictaretur febri; ad eumq. refocillãdum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulorum domi erat, denarios tres eam vnam in rem insumi iussit. ac resistenti paulisper obsonatori, nihilq. præterea pecuniæ ad ceteros alendos superesse dicenti: Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. atq. ita languenti coẽptum obsonium est. Ipsos vero decumbẽtes inuisebat subinde ipsemet, cõfirmans vnumquemq. verbis plane diuinis atq. cælestibus; dabatq. operam, vt omni deposita solicitudine, superioribus esse curæ se suamq. salutem, sine vlla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso priuatim, vel de Societate communiter bene meritos diligentissime coluit, nullumq. in eos neq. viuos neque mortuos grati ac memoris animi officium prætermisit. quippe non modo pro ipsorum salute Dominum per se suosq. precabatur assidue; sed etiam, dum viuerent, sæpe domum veniebat salutandi causa, eosdemq. adeuntes ad se quamquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter; deq. Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissime facere certiores: atq. etiam, cum opus esset, quibus rebus poterat, benigne adiuuabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctori (qui cum erat ei magna necessitudo) non modo grauiter ægrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto,

tuto, probos & industrios è Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus patricius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minus, quàm genere nobilis, Collegio nostrorum hominum constituendo Patauij, opimum sacerdotiũ eiusdem vrbis addixerat, dimidia tantum parte vectigalium, sibi quoad viueret reseruata. At vero Ignatius, ne se vinci pateretur officio; patentibus litteris eum vltro perpetuum sacerdotij administratorem declarauit; neq. è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos è nostris alendos per eleemosynam præberetur. quinetiam eius fratris filio pẽsionem decreuit annuam aureorum ad quadringentos: quam tamen bonus ille Prior nequaquam admisit. ac ceteros item, quorum beneficijs prouocatus esset, eximio quodam studio & obseruantia prosequutus est.

Mansuetudo eiusdem, & comitas.
Cap. V.

AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit. vestigium in eo contumaciæ cerneres nullum. &, quod difficillimum est, leniratẽ ita cum grauitate miscebat, vt neq. facilitas de auctoritate, neq. seueritas quidquã de suauitate detraheret. Parisijs per iocum inuitatus à nobili quodam, vellet ne trudiculis ludere (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem, eburnea pila traijcitur) Ego vero ludã, inquit Ignatius. At enim qua sponsione, subijcit ille, qui pecunia careas? Tum Ignatius: Hac sponsione, respondit, vt certo vtique dierum numero tibi deseruiam: verumtamen, arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. Cum ea conditio placuisset. Age sane. in certamen descenditur.

cumq.

cumq. nihil minus calleret Ignatius, diuinitus factum eſt, vt in ſingulos omnino traiectus victor euaderet: ſubinde exclamante aduerſario, ſe merito plecti, qui Ignatium prouocaſſet: ſeq. diuinum iudicium prorſus agnoſcere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus, in aliquot dies abductum, è ſponſione, ſpiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemq. ſitu ac delicijs animum ipſius, ad ſalutarem Dei metum, æternæq. vitæ cogitationem excitauit. Venetijs Patauium pedibus cum iter haberet, domeſtica, eaq. admodũ attrita lacerna ob inopiam indutus, Iacobo Laine comite; pecuarius quidam puer, qui à via non longe armenta paſcebat, conſpectis eminus peregrinis, ad eos repente propius aduolat; habitusq. fortaſſe nouitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemq. licentius cœpit illudere. cumq. Ignatius vultu placido ſubſtitiſſet; cõuerſus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque iſtius pueri petulantiæ ſubtrahis? Immo vero, inquit ille, cur puerum oblata ſibi præter ſpem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaq. conſulto etiam diutius hæſit in ijſdem veſtigijs; ac ſe curioſius intuendum ridendumq. affatim proteruo adoleſcentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicumq. ſui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alij ex vulgi plauſu fauſtaq. acclamatione percipiunt. Atq. hunc manſuetudinis tenorem diligenter in omni vita ſeruauit: ac ſatis cõſtat, annis ipſis triginta, quibus Chriſtum ſequutus eſt, neminẽ prorſus ab eo fuiſſe non modo contumelioſe tractatum, ſed ne appellatum quidem acerbius. Si quid præciperet; roganti erat propior quàm iubenti. Alloquendi vero eius cauſa, nihil erat neceſſe tempus opportunum, aut molles captare aditus: qualibet adijſſes hora, ſiue corpore melius haberet, ſiue deterius, proſperis æque atq. aduerſis in re-

in rebus, & accipiebat benigne, & patienter ad finem vſque ſine interpellatione audiebat. ac nullũ quamuis infimæ ſortis hominem ſtare coram ſe, nedum aperto capite patiebatur eſſe. nec modo ex deſtinato congreſſu, verum etiam ex occurſu fortuito, fratres ita lętis intuebatur oculis, vt vel ex hoc, inſitã animo in omnes beneuolentiam ſatis oſtenderet. Amicos præterea, tum domeſticos, tum externos interdum ad prãdium aut cœnam, ſiue vt appellabat ipſe, ad pœnitentiam inuitabat; nec repudiabat ſi quis vltro ſe offerret: quinetiam interuenientes cœnæ, vel in ipſo iam exitu, nihilominus iubebat accumbere; & fruſtula panis ipſe carpendo, & ſimulanda appetentia, conuiuium conſulto extrahebat, quoad nouiſſimus quiſque ſine rubore aut ſolicitudine, per otium abſolueret. Si quis ab eo quidpiam, ſibi alijsve peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel ſi abnueret, cauſas afferebat eiuſmodi; vt ille ſe contemptum nullo modo exiſtimare poſſet. ac tãta ipſius erat in eo genere vel efficacitas vel ſuauitas, vt qui ad eum legati à quopiã venerant, cum id quod volebant, minime impetraſſent, Ignatij rationibus interdum ita victi pacatiq. diſcederẽt, vt vltro ipſi mutata ratione, apud eos à quibus miſſi fuerant, ipſius cauſam pertinaciſsime tuerentur.

Grauitas eiuſdem, & in cuſtodia diſciplina ſeueritas. Cap. VI.

AB hac porro comitate, quemadmodum auſteritas, ſic etiam leuitas omnis aberat & ineptiæ. Ita enim compoſitus fuit moribus, vt nec manum, vel oculũ, membrũve aliquod ſine cauſa & ratione moueret; & in ſtatu, inceſſu, accubatione, ſeſsione, decorum teneret. Iam in loquen-

loquendo fuit adeo consideratus & parcus, vt nullũ plane verbum nisi consulto ac meditato proferret. neq. figuris vel amplificationibus vtebatur, sed rei gestæ seriem, & rationum momenta sine fuco exponebat. qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quàm alij calamistris & lenocinijs. De se ipso, deq. suis rebus, nisi necessitas coge ret, vel Dei gloria postularet, nihil dicebat vmquam. ab aliorum vero factis dictisve exquirẽdis, nisi ad suam curam spectarent, omnino abstinebat. Consueuerat etiam eos reprehendere qui de soluta Ecclesiæ disciplina, deq. emendandis Principum moribus temere disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi iudicij, & eorũ quæ tali tempore à semetipso proprie exigẽda forent. quæ si pro se quisq. reputaret, haud ita facile homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tãta inerat in eius sermone prouisio, tarditasq. longo vsu parta, vt cum bilioſus ac præferuidus esset natura, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atq. hi mores, cum admirabili vitæ sanctitate coniuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent veneration is. nam vt quisq. intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maxime. Ludouicum quidem Consaluum Lusitanum, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum vsu, magna prudentia virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio coram egisset, præclare sese vtiq. de illo existimare solitum, qui tali Societati præesset. at vero, postquam ipso familiariter vsus est; Societatem magnifacere cœpisse, quam Deus tali præside ac moderatore donasset. Iacobus vero Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, ceterique Patres, quamuis humanissime cũ illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reuerebãtur, vt bene moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos, adstare diceres. Quod si quando (quod tamen perraro fiebat)

bat) rei necessitate coactus, vultum indueret seueriorem, & aliquem increparet asperius; tanta erat vis, pondusq. verborũ, vt cõtra ne hiscere quidem auderet quisquam. idq. præsertim in causa viri cuiusdam insignis apparuit; qui cum turbulentior esset, quàm vt eum diutius ferri oporteret; cumq. eius animum Ignatius blandis monitis præceptisq. nequidquam sanare tentasset; ad extremum oratione conuersa, diuinam testatus iustitiam, ac cælestis iræ minas intentans, tantum ardorem spiritus præ se tulit, ipsi vt parietes tectaq. non dubio motu nutare & & concuti viderentur. quo terrore perculsi qui aderant, illico procumbentes, Dei pacem precibus ac votis exposcere. ipse vero qui accusabatur, exanimis ad pedes Ignatij sese confestim abiecit, ac supplex confusa voce, culpæ veniam petijt, seq. posthac in officio fore pollicitus est. Cõtinebat autem in disciplina, cum ceteros omnes, tum eos maxime qui vel insigni eruditione, vel generis nobilitate præstarent: quippe quorum dicta factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum. Otium vero, vt omnium vitiorum fomitem ac seminariũ, in primis oderat: itaq. duos tresve rei familiaris adiutores, cum ad ianuam alieno tempore confabulãtes è superiore loco aspexisset, illico iussit aceruum lapidum in proximo situm, in summam ædium contignationem sine cunctatione transferre. eosdem tertio post mense cum ibidem iterum otiantes animaduertisset, illam ipsam lapidũ congeriem, vt in eumdem locum referrent, vnde asportauerant, imperauit. amice insuper admonens, nihil in Dei famulatu periculosius esse desidia. Cum quemdam in tradito sibi munere valde remissum atq. oscitantem inuenisset; quæsiuit ex eo, cui nam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cum ille se Deo vtiq. deseruire dixisset: Plectéris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accurate versanti, iure forsan ignouerit

quiſpiam; at immortali Deo miniſtrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum eſt. Spectaculis publicis, quamuis alioqui licitis, vel etiam ſacris, adeſſe noſtros non ita facile permittebat. quòd ſi qui, facta poteſtate, ſe ad ea conferrent; eos etiam atq. etiam iubebat, ſine vllo arrogãtiæ ſeu leuitatis indicio modeſtiam ac ſubmiſsionem tenere; cedere omnibus; & infimum ſemper locum (niſi aliter à circumſtantibus cogerẽtur) eligere. Cum è Romano ab ſe nuper inſtituto Collegio, adoleſcentes quoſdam ſolutius in publico ambulantes vidiſſet; caſtigandos curauit palam, hortandosq. graui oratione, vt quem haberent inſitum animis pudorẽ ac verecundiam, eum externo item corporis habitu præ ſe ferrẽt: & quoniam Apoſtolo teſte ſpectaculum facti eſſent omnibus; cauerent etiam atq. etiam, ne ſuperuacanea locutione, curioſo oculorum obtutu, aliove incondito geſtu, motuve corporis quemquam offenderent; præſertim cum eo de genere toto, multa cum precatione, lacrymisq. conſcripta pulcherrima ipſe præcepta paulo ante edidiſſet. Nihil noui moris in Societatẽ induci ſe inſcio eſt paſſus; principijsq. vigilanter & acriter obſtitit: quippe qui exempli vim noſſet, & rerum incrementa fallẽtia. Quoſdam, qui ad vineam iniuſſu luderant pila, laicum etiam ſapone manus lauãtem, haud impune abire permiſit. ſeditioſos vero, & alienę laudis obtrectatores, & rerum nouarum cupidos, non diu tulit: ſed omnia expertus, quę ad reuocandam dubiam indolem, & peiore loco poſitam facere viderentur; ſi parum proficeret, ad extremum è Societate pellebat. nec vmquam carcerem compedesve in Societatis mores induci permiſit, negans, qui vinclis cõſtringendi forent, eoſdem eſſe ad noſtrum inſtitutum idoneos. itaq. cuſtodiæ loco ianuam oſtentare conſueuerat. acciditq. aliquando, vt iuſta de cauſa complures adoleſcentes exauctoratos vna dimiſerit. atq. huiuſmodi fere (quod

(quod ſilentio prætereundum non eſt) è Societate pulſi homines, exitialem exitum ſortiti ſunt, ſatisq. conſtat, alios inter ſymphoniam laſciue ſaltantes repente occidiſſe, alios contracta rixa interfectos, alios deniq. alio miſerabilis leti genere perijſſe. In puniendo autem id ſequebatur in primis, vt noxæ reſponderet animaduerſio, & in ſuo quisq. vitio plecteretur: ſuperuacanea verba ſilentio; ignauiam labore; honoris cupiditatem ignominia lueret. ac ferme animaduerſionum Ignatij genus erat illud: circulum humi deſcribere, ex quo noxij ne iniuſſu excederent: colloquijs certorum hominum nominatim interdicere; verberationes ad præfinitum temporis ſpatium iniungere, & alia eiuſmodi. Noxas autem leuiores & quotidianas intelligo; cuiuſmodi in homines etiam ſtudioſos perfectionis cadunt: nam grauiores Ignatius minime toleraſſet. Solebat etiam ſontibus, ad humilem menſam in triclinio accumbentibus, obiurgatorem inducere, infimę plerumq. conditionis hominem, ſed ingenioſum & acrem; qui cunctis audientibus, vitia reorũ increparet, exprobraretq. religionis annos, & negligentiam: idemq. ceteros carptim nec opinãtes repente perſtringeret; nimirum edomandæ ſuperbiæ cauſa, mentisq. è pigritiæ veterno excitandę. Sed qui deliquerant, priuſquam ex conſuetudine punirentur, quàm leniſſime operam dabat, vt ſuam ipſi culpam agnoſcerẽt; atq. vltro ſibimet mulctam irrogarent: quæ tamen ſi grauior videretur, confeſſione contentus, ita moderabatur, vt multum ſæpe de acerbitate minueret.

Eiuſdem animi ſubmiſsio, & quid de virtute Obedientiæ ſenſerit.

Cap. VII.

NEgabat, ſuo quidem iudicio, quemquam probe intelligere

telligere quàm vehementer in se quisq. diuinæ bonitatis operationem impediat: quantave illius beneficia & dona per socordiam ignauiamq. corrumpat. quo crimine sese accusabat in primis. atq. ita de suis rebus demisse & humiliter sentiebat, vt se mortalium omnium infimũ, & opis diuinæ maxime egentem putaret: sibiq. ceteros omnes ad virtutẽ pietatemq. & exẽplo & incitamẽto fateretur esse. Priuatę vero vitæ quãto desiderio teneretur, & initio declarauit in recusando magistratu; & deinde, cũ vt redigeretur in ordinem, aliusq. sibi succederet, omni ope cõtendit. quod tametsi consequutus nõ est; tamen obedientiæ studium quibuscumq. rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cuius in verba præcipuo sacramento iurauerat, ita erat præsto, vt ad ipsius nutum sese paratum exhiberet, confecta iam ætate, vnius baculi adminiculo, pedibus quocumq. opus esset, peregre proficisci, vel etiam nauigium ascendere plane exarmatum, seq. eodem Pontifice iubente, mari ventisq. sine vlla dubitatione committere. Quem ipsius animum vir quidam primarius cum haud satis probaret, & in eiusmodi re consilium prudentiamq. requireret; prudẽtiam quidem, non obedientis, verum imperantis esse respondit Ignatius. Et sane, cum in Societate nostra virtutem hanc ceteris omnibus anteferret; tũ nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum iussis & consilio examinando moram, vel potius arrogantiam. negabatq. obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate iudiciũ quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum holocaustũ, cum omnes animi vires, ac præsertim intelligentia & mens, quæ summum in homine obtinẽt locũ, in obsequium Christi cogũtur. qui vero inuiti ac dissentientes, actu exteriore dumtaxat, iussa præpositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius

potius numerandos aiebat. Exstat eius epistola ad socios Lusitanos in hanc sentẽtiam scripta, (qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius) quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quàm iure Ignatius tãtum huic vni mentis & rationis obsequio tribuendum putarit. Quinetiam in sermone quotidiano sæpissime vsurpare consueuerat; qui ad superioris nutum, voluntatis propẽsionem solummodo, non etiam iudicij consensionem accommodarent; eos altero tantum pede intra religionis septa versari. Neq. vero eiusmodi præcepta verbis tantũ explicabat ille, sed, quantum ei res & persona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties ægrotaret, ita se dicto audientem præbebat, vt eius monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuisse, & omnem suæ salutis curam & solicitudinem in eumdem proiecisse videretur. Cum stomacho grauissime laboraret aliquãdo, ex nimio videlicet hepatis calore, vt supra diximus; adhibitus medicus, quo domus eo tempore vtebatur adolescente nec peritissimo; frigidæ corporis cõstitutioni causam illico tribuit. nec mora. quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefacienda, præscripsit. ac primũ fenestras, foresq. cubiculi, ne quid afflaret auræ, obserari diligenter iussit; deinde languentem multa sub veste continere sese; postremo quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici. quæ omnia Ignatius licet sibi, non leuibus argumentis, minime accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimũ, neq. exercitatissimum sciret esse; tamen, ne cum extremo quidẽ vitæ periculo, contra eius edicta nihil vmquam effatus est. Aestas erat summa: calores, vt in Vrbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è membris omnibus tanta sudoris copia, vt culcitræ ac vestes maderent; ac nihilominus ex præcepto se intra calida fomenta cohibebat

ægrotus

ægrotus. ardebat siti; nihil omnino poscebat: discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neq. tamen significabat; deniq. peruersa curatione eo adductus est, vt cum vltimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, vno excepto valetudinarij curatore: atq. id demum exstitit signum, desperata iam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaq. Patres in re tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici præsertim iunioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate prouecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplo acciri iubent. Is vt inspexit Ignatium, genusq. & ordinem adhibitæ medicinæ cognouit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia; leuari stragulis lectum; frigidæ haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiã plane coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quieuere; & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem breui recepit. Rursus, cum ieiunia cineralia, seu Quadragesimam quamuis affecto corpusculo perseueranter nihilominus obseruasset; ipsa deniq. feria quarta sanctioris hebdomadæ, febri correptus est; nec dubitauit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proueniret; quo circa pulli gallinacei esum ad vesperam illi præscripsit, abijtq. admodum incertus animi, vtrum Ignatius tali tempore iussa facturus esset. redit deinde postridie, quæritq. solicitus, num se refecerit pullo. cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexãder, ingenue id quod res est. Complures non custodita solemni abstinentia, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. quibus ego cum accersitus, carnium cibatum indixerim, vix ægreq. ab ijs impetraui, vt obtemperarent. propterea

pterea quòd per hos dies carnibus vesci, nimis graue piaculum ducerent. tu contra, peracto iam pæne curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere. hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum est, inquit. nec plura in eam sententiam effatus est. quo responso mirifice delectatus Alexander, & sanctitatem viri magis magisq. suspiciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde narrauit. Atq. ad sapientem hanc sanctamq. stultitiam cæcæ, vt ipse appellabat, obedientiæ; suos, vt essent ad subita ac seria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito iam signo, paratus ad sacrificium, & calicem tenens, cum è vestiario pedem efferret; per nuntium ab Ignatio qui totam rem è propinquo obseruabat, repente iubetur, sacro deposito ornatu, pallium sumere prodeundi causa. Paruit ille sine tergiuersatione, ac palliatus Patri confestim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine; sit ne ægre passus, in procinctu iam ad immolandum, subito se iuberi sacra deponere vestimenta, remque diuinam omittere? Cum ille, se, ne tantulum quidem esse commotum affirmaret: Atqui me, scito (inquit Ignatius) non quo te in præsentia opus habeam, sed periclitandi tui obsequij gratia id fecisse de industria. & sic habeto; plus te sacrificio deferendo esse meritum, quàm si id ipsum, vt destinaueras, illico peregisses: nam & si altaris mysterium tanti apud Deum est, quanti profecto est; tamen, vt scriptum legimus, melior est obedientia quàm victimę. Quemdam etiam, cum maxime confessionem nobilis cuiusdam exciperet, consulto vocari ad se iussit. cum ille se peracto mysterio mox affuturum dixisset; accersit eum denuo: at ipse nihilominus confitentis rogatu hæsit paululum. ac venienti demum Ignatius: Ita ne vero? iterum, inquit, euocandus es? Et grauioribus verbis ac

cepit

cepit hominem; non quo illius tum quidē opera egeret; sed obseruantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat; cupere se, quemadmodum ceterę Deo dicatæ familiæ, ex instituto aliæ paupertatem, aliæ silētium, aliæ psalmodiam, aliæ deniq. aliud præcipuo studio colerent; sic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate animoq. parendi; & maxime proprium insigne nostrorum hominum esse Obedientiam; quippe quæ, diuo Gregorio teste, virtus vna, ceteras omnes animo virtutes inserat, insertasq. custodiat. Hisce ergo artibus, & huiusmodi, subinde alumnos exercere consueuit; vt ad quamlibet præfecti vocem, aut significationē parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent; seq. expeditos vbi vbi opus esset, illico sisterent.

Paupertas eius, & castimonia. Cap. VIII.

VOluntariam paupertatē (quam ille religionis murum appellabat) ad extremum vsq. constantissime coluit; nec modo ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem, quamuis genere nobiles, ac delicijs olim assuetos, quidquam habere permisit. quinetiam quemquam è professa domo apud Germanicum, Romanumve Collegium, nisi admodum raro & iusta de causa prohibuit vesci: quo nimirum, si opus esset, iurare verius posset, nihil omnino ad ipsam domū ex Collegiorum fructibus peruenisse. Pauperem autem spiritu eum sibi deniq. aiebat videri, qui erga ea quibus vteretur, sic esset affectus animo, vt instar statuæ cuiusdam videretur esse, quæ nullo pacto resistit recusatve, quominus omni quamuis pretioso amictu & ornatu confestim exuatur. Castitatis vero laudem Dei beneficio tantam adeptus est, vt ex quo die

die sese in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto; nullam, vt initio dictum est, deinde quamuis præferuidus natura, carnis tyrannidem senserit. Porro in Societate nobilissimā hanc virtutem tanto studio custodiri volebat, vt nihil omnino neq. in dictis neq. in factis lasciuum aut petulans appareret: ac quoad fieri posset, nostri cælestem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione seiuncti. Quinetiam in scholis Terentiū explicari (ni perpurgatus esset) quamquam optimum Latinitatis auctorem, & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quòd eum videlicet parum verecūdum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui; ne plus moribus noceret, quàm prodesset ingenijs. ex quo facile existimari potest, in ceteris rebus quàm acer & vigilans custos pudicitiæ fuerit.

Aequitas animi, & constantia eiusdem. Cap. IX.

ADuersus ea quæ videntur acerba, & contra omnes varietates quæ in vita versantur, animo fuit semper ita præsenti, vt numquam vel à statu naturæ, vel à religiosi dignitate discederet. Romæ cum apud nobiles quosdam, vt solebat, de rebus diuinis familiariter ageret, instituto iam sermone, trepidus ab domo nuntius ei repente in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem à creditoribus immissos, cuncta miscere & euertere: vix ab eis impetratum sustinerent tantisper dum ipse tota de re certior fieret. His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: & inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absoluit. Quærentibus dein amicis quid subitæ rei accidisset: Noster, inquit, œconomus ad necessariam

fariam ædificationem ære alieno contracto, in præsentia soluendo non est. impatientes moræ creditores ad auferenda pignora ministerium forense miserunt. ij perturbare dicuntur omnia: sed me res non mouet. nam strata si abstulerint, humi pro nostra paupertate cubabimus. vnũ vereor, ne inter tumultum, commẽtarij de religione pereant, magna cura & labore confecti. hos ego sane velim saluos: cetera nẽgligo. Tum ij qui aderant, Patris patiẽtiam admirati, facinus indignum exclamãt; domum nostram aduolant; prædesq. pro Ignatio facti, satellitũ proteruitatem magno conuicio cohibẽt. neq. ea res cuiquã amicorum fraudi fuit: si quidem aureis ducentis ab Hispano doctore, cuius modo meminimus, Hieronymo Arzio, & quidẽ quid accidisset ignaro, postera die submissis, nullo ipsorum incommodo æs alienum est persolutũ. Suscepta negotia in finem vsq. perseueranter vrgebat; neq. vero, quos sibi socios expeditionũ assumpserat, torpere patiebatur. Vbi necessarium iter, vel quid aliud grauioris momenti destinasset in diem certam, præsertim si postularet occasio, nulla vi tempestatis, aut alia quauis difficultate deterrebatur, quominus ad constitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille necessario & sæpe faciebat; cunctas aulæ molestias, & indignitatem, & aulicorum contumaciam deliciasq. vorabat alacritate mirabili. acciditq. aliquãdo, vt aditu excluſus, commodam admissionem horas ipsas quattuordecim ieiunus obsederit. Si quid, re bene perspecta, consiliarijs etiam adhibitis, decreuisset; haud ita facile se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticã disciplinam pro sua parte adiuuandam, statuerat ne quis ex alijs Ordinibus transfuga, quamuis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatẽ admitteretur. Obtulere se multi; nec prece, nec gratia vnquam adductus est, vt quemquam reciperet. quinetiam si quis

si quis per nostrorum imprudentiam irrepserat, qui vel diem vnum in alienis castris fuisset, contra nitentibus interdum aduenæ propinquis, amicisq. gratiosis, remittebat ad pristina signa, vel si minus pareret, certe è Societate pellebat: ne ceteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent; aut Societas quasi quoddam perfugium desertoribus esse putaretur. Neq. minorem animi fortitudinem præstitit in ijs tuendis, quos, probato ipsorum spiritu & vocatione, in Societatem adscripsisset. quorũ constantia cum à parentibus (vt fit) per amplissimos etiam viros acerrime interdum oppugnaretur; Ignatius, vbi opus fuit, coram summo ipso Põtifice, suorum causam contra opes & gratiam, diuino fretus auxilio, sine vlla dubitatione metuve, non solũ defendit, sed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros Iulius III. Pontifex maximus festiue admonebat, ne cum Ignatio contenderent; vtique ni vellent è certamine victi discedere. Cum lege cauisset, ne quis è nostris vel exsequiarum, vel sacrificij, vel cuiuspiam omnino ministerij nomine pecuniam aut eleemosynam vllam acciperet, nedum cogeret; eam ipse legẽ diligenter sancteq. in omni vita seruauit; neq. commisit vmquam, vt fidem suam, in rebus præsertim sacris, temere obligaret; vel (quod vitandum est maxime) specie pietatis quæstum facere videretur. quo in genere illud insigne memorant. Grauiter ægrotabat ætate iam deuexa, idem Hieronymus Arzius. ad hunc, visendi causa (fuit enim in colendis amicitijs diligentissimus) cum venisset Ignatius, hominemq. benigno & spirituali alloquio recreare conatus esset; ille de futura vita solicitus, aureos ducentos ad piacularia sacra pro se facienda sudario inuolutos institit Ignatio obtrudere. quos cum obfirmato animo reiecisset Pater, quòd diceret se alieno periculo doctum, ab huiusmodi conuentis iampridem abstinere, neq. plus oneris velle suscipere, quàm quantum præsta-

re cum fide posset; admiratus ille sanctimoniam & integritatem viri, eam ipsam summam paulo post ad eumdē sine vlla conditione transmisit. Tum Ignatius sponte cōplures hostias ad expianda amici peccata decreuit; neq. in officij & caritatis certamine vinci se ab laico passus est. Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur) non modo cum suis, verumetiam cum alienis omni cura studioq. retinuit semper; & cauit, ne, aut per se, aut per suos facto dictove quemquam offenderet. Cum Martinus Olauius, qui Collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrinaque, theses aliquot de more proposuisset, in quibus erat caput de Immaculato, vt appellant, Conceptu beatæ Virginis; licet ea de re Ignatius pro sua egregia in Deum & Virginem pietate minime dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani qui ad disputationem inuitabantur, id ægre ferrent, seq. nominatim prouocari putarent, (contrariam enim sententiam auctore D. Thoma tuentur eorum pleriq.) eam thesem, quamquam ingemiscente Olauio, induci tolliq. omnino imperauit. Anno Christi nati M.D.LIII. cum Societas in Hispania, Deo adiuuante, maiorem in modum crescceret; grauia in nostros crimina repente conficta ab iniquis, & Exercitiorū spiritualium præcipue liber in suspicionem apud sacros Inquisitores magno apparatu artificioq. vocatus est. quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuere, vt se suosq. omni ope tueretur; accusatorum calumnias & improbitatem in tanto præsertim suæ existimationis ac famæ periculo redargueret. At ille conscientiæ testimonio ac Dei bonitate subnixus, nihil extimuit, remq. totam sine vllo tumultu magistratibus cognoscendam reliquit. quorum opera, & veritas breui patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in ijsdem prouincijs feliciores in dies habuit progressus. Nec minor anno insequente in nostros

stros qui in Gallia versabantur, procella desæuijt. Siquidem graui ab aliquot illustribus Theologiæ doctoribus, decreto proposito, vsq. adeo lacerata ac tantam in inuidiam adducta Societas est, vt eam non modo profanum vulgus, verumetiam concionatores ipsi quotidianis probris & conuicijs è superiore loco proscinderent. Ei decreto criminibusq. scripto refutandis cum se aliquot è nostris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna, minimeq. toleranda cunctis videretur esse; verbis ex Euangelio desumptis Ignatius: Pacem, inquit, do vobis, pacem meam relinquo vobis: neq. certamen cum aduersarijs vllo pacto suscipi est passus; quòd diceret, proculdubio fore, vt ipsa dies & nostrorum innocētiam satis probaret, & inimicorum cogitationes & cōsilia frangeret. Id quod non ita multo post, Dei beneficio est factū: nam & accusatio tota breui cōsenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas radices in ijs regionibus egit altiores. Admirabilem vero facilitatem, vel potius animi altitudinem Romæ ostendit Pater in acerbissimis vicini cuiusdam iniurijs perferēdis. namq. is, vt nostros in proximam sibi domum, quæ Petri Codatij fuerat, immigrasse cognouit; cū Ignatiū sociosque, vt alij multi, sine causa pessime odisset; vna re valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, vt peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, varijs artibus patientiam hominis exercere constituit. ac primum in atrij cuiusdam interiacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter inuasit: neq. tamen Ignatius eam rem iudicio persecutus est. In id atrium deinde pauones, & alia demisit altilia; quæ obuersis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuq. obstreperent: nequaquam expostulauit Ignatius. eidem, triclinij parietes in eam partem luminis

minis causa perforare volenti, per summã contumeliam restitit ille: nihilominus quieuit Pater, atq. ob id ipsum cæco aliquot annos triclinio est vsus. Cum hæc maxime ageret vicinus, vltro Ignatium ac socios tota Vrbe institit criminari, bipedumq. nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, non contenti male parta ingenti pecunia, domibusq. per falsam religionẽ occupatis, possessiones in dies continuare, seq. ipsum patrijs ędibus pęne per vim exturbare contenderent. Quæ res cum delatę ad Ignatium essent, non modo sedato animo tulit, vt cetera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro aduersario cœpit ardentius. Deniq. cum ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretium perduxisset, & piorum subsidijs domus tandem esset coëmpta; ita ex ea migrauit, vt, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeo elaborati lapidis quidquid potuit secum asportauerit. neq. tamen grauius ea de re questus Ignatius est. neq. tali homini, aut vlli omnino mortaliũ vllo vmquam nomine litem intendit. Neq. vero ab hominibus tantum, sed etiam ab ipsis pæne temporibus, inuictum animum præstitit. siquidem nulla vmquam vel domestica inopia, vel publica annonæ caritate adduci potuit, vt cõtra Christi consilium de crastino solicitus esset; aut, qui nomen Societati profiterentur, modo ad institutum idonei forent, eos, quamquam ingenti pressus familia, repudiaret. Atq. id, eo magis homines mirabantur, quòd eo ipso tempore viri locupletes ac principes, inopiæ metu, multos è domesticis conuictoribus non sine rubore dimitterent. Itaq. cum ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alij diuites & pecuniosi, in tantis annonę difficultatibus familiam sumptusque minuerẽt; contra ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eamdem augeret? Non satis attendis, inquit

quit ille, quæ sit vis ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat; cui, certis & exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, vt idẽ ait, quæ videtur, non est spes. nam quod quis videt, quid sperat? Neq. vero timendum esse, ne qui aues cæli pascit, & agri lilia splendidissimo vestit ornatu, quæ neq. serunt, neq. nent, neq. in horrea congregant; idem suis operarijs in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet cum iam inde ab ipsa conuersione multis documentis præclare didicisset; tum vero post susceptа Societatis gubernacula, magis magisque experiebatur in dies. quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam. Cum in sumptus quotidianos aliquãdo esset opus pręsenti pecunia; atq. ad nescio quid coëmendum Ioannes Cruceius rei domesticæ curator exisset, incerta etiam tum luce quidam ei repente saccum auro plenum obtulit, ac nihil effatus illico sese è cõspectu proripuit. Ioannes vero, qua erat simplicitate, vt auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædem beatæ Mariæ supra Mineruam sese recipiens, diuinam opem suppliciter implorauit. domum deinde regressus, pecuniam inspectam, & forma & materia probam reperit: Deiq. clementiam ac benignitatem admirans, in ea quæ destinauerat, sine cuiusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cum in magnis rei familiaris angustijs Deo superisq. in Laterano supplicasset; in reditu ad Colosseũ theatrum illi subito vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac statim apparere desijt. Qua re Ioannes nõ tam lætitia, quàm horrore perfusus, pecuniam domum attulit. Ignatius vero gratias quidem egit Domino, sed talibus iampridem assuetus, nihil rei nouitate commotus est. Rursus nostris pecuniæ inopia laborantibus, quidam è Patribus dũ

nescio

neſcio quid exquirit in arcula tomento ſcrutisq. viliſſimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceum inuolucrum aureis refertum ita nitidis atq. micãtibus,ac ſi tum primum ex officina prodirẽt: quo tam inſperato ſubſidio præſenti egeſtati peropportune ſubuentum eſt. Quodam die ſub veſperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defeciſſent; poſtridie mane, præter omnium exſpectationem, à nobili matrona vehes lignis onuſta ſubmittitur. ea ligna dum in cella vinaria,vt fit, condit ianitor; ianuam domus in Capitolium eo tempore obuerſam, patentem reliquit imprudens: recordatus deinde, cum ad occludendum accurriſſet, repente modios aliquot frumenti, & vini cados in ipſo veſtibulo reperit: neq. adhibita quantauis diligentia vmquam reſcire potuit,quis ea dona miſiſſet. Hęc igitur & alia eiuſmodi ſubinde accidebant, quæ politico ſupercilio rem ęſtimanti friuola cuipiam fortaſſe videantur,ſed certe & paternam in famulos, Dei prouidentiam ſatis declarãt; & Ignatij ſecuritatem atq. fiduciam ab omni ſtultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

Eiuſdem ratio gubernandi.
Cap. X.

IN conſilio capiendo,& rebus gerendis,cum Deũ ſemper,vt dictum eſt, accurata ſupplicatione conſuleret, tum vero (quod mirum fortaſſe cuipiam videatur) non pietatis guſtum, ſed rationis ductum præcipue ſequebatur: vt non rationem ſpiritus dulcedo præiret, ſed dulcedinem ratio. Hoc enim aiebat vno maxime belluis hominis antecellere,quòd hi ratione vtãtur,illę nequaquam. Idem ad exſequenda conſilia,quoad fas eſſet, omnes artes & humana præſidia ſic adhibebat, quaſi omnẽ ſpem in

in ijs repoſitam haberet; rurſus ita Deum orabat,& ex eo pendebat vno,ac ſi nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret. atq. hoc pacto (quod longe optimum ac perfectiſſimũ eſt) prudentiam cum pietate iungebat, ipſaq. negotia tamquam onera paribus examinata põderibus, quamuis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumq. exitus perducebat. Ad conſultandum autem,illud obſeruabat in primis, vt in quaq. re ſemper eius rei peritiſſimos adhiberet. qua communicatione ac lenitate nimirũ aſſequebatur, vt & rationes iniret optimas, neq. in arte ſua ſe quiſquam ab eo vel præteritum, vel contemptũ,iure conqueri poſſet. Ac ceteris etiam in rebus videbat etiam atq. etiam,vt vniuſcuiusq. dignitatis,ætatis,ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Piſaurẽſis,qui ante aliquot annos mortuus eſt,egregia pietate & virtute presbyter. is, cum tres minores natu germanos fratres ad Societatem ſuis adhortationibus perduxiſſet; eum ſemper Ignatius adoleſcentulis loco parẽtis ac præſidis voluit eſſe: neq. de ijs grauius quidquam, niſi ex illius auctoritate ac ſententia ſtatui paſſus eſt. Ad officia vel negotia, quæ per ſe obire non poſſet, cum viris principibus tranſigenda, viros eligebat, rerum vſu ac dicendi copia præditos,atq. ijs ita vel ſcripto, vel verbis mandata dabat, vt liberum ijs omnino relinqueret, cum in rem præſentem veniſſent,ſine vllo ipſius reſpectu omnia ex re,& ex tempore moderari. Idemq. ſub veſperam ad ſe redeunti cuipiam ex ijs, cum rei geſtæ rationẽ ab eo repoſceret,primum omnium: Satin'(aiebat) ex animi tui ſententia? quæ liberalitas hominis, & ipſi cauſæ multum proderat; & ſuorum illi mire deuinciebat animos; & eoſdem ad exſequenda negotia perquàm alacres promptosq. reddebat. Anno poſt Chriſtum natum M.D.LIII. cum ad res in Luſitania cõponendas Michaelem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem

admissum; licet ei varias præceptiones ac monita ediderit consignata litteris; tamen cum probe nosset fidem ac prudentiam viri, non modo permisit, vt cum in prouinciam perueniſſet, suo arbitratu cõsilia rebus aptaret; sed etiam permulta ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet, ac deinde obsignatas epistolas cuicumq. expediret, ipsius nomine redderet. atq. hanc consuetudinem laxe cum procuratoribus ac nuntijs agendi, semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferioribus minime maligne suum cuiq. ius ac potestatem impertire consueuerat: cauebatq. diligenter, ne quę per eos agenda forẽt, vsurparet ipse; vel ea re quidquam omnino apud subiectos de illorum auctoritate vel existimatione minueret. Verumtamẽ ijs ita laxabat habenas, vt easdem adduceret, quoties vellet; nec nõ in eorum instituta, moresq. & administrandi genus dissimulanter inquireret. Extat epistola ipsius ad Præpositum prouinciæ Lusitanię, in hanc sententiam scripta; cuius mihi partem
» hoc loco inserere visum est: Neq. vero Prouincialis aut
» Generalis Præpositi officium est, inquit, minuta quęque,
» ac temporaria præsertim, in administrãdo sectari: sed cũ
» ad personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatẽ
» animi tutius est, ea præfectis inferioribus delegare, & rei
» confectæ rationem ab eis deinde repetere. Equidem in
» meo fungendo munere id ipsum sequor: atq. huiusce cõ-
» silij maiorem in dies fructum capio, quippe cum & labo-
» re & solicitudine leuari me magnopere sentiam. ac tibi
» quoq. valde sum auctor, vt curas & cogitationes tuas de-
» figas in commodis & salute potissimum vniuersę prouin-
» ciæ: & in rebus quidem singulis ordinandis ac disponen-
» dis, cum opus est, & ipse versere, & hominum tuo iudicio
» peritorum sententiam exquiras; ceterũ ab ijsdem rebus
» per te curandis trãsigendisq. vt plurimum abstineas, sed
instar

» instar excelsi cuiusdam motoris, orbes tibi subiunctos
» æquabiliter & cũ grauitate ciere pergas: à quibus dein-
» de, vt à proximis causis, propria cuiusq. effecta proue-
» niant: quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri con-
» uenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris. Præ-
» terea illud est in hac ratione commodi, quòd si quid in
» agendo peccetur, eius peccati præstat in tuis administris,
» quàm in te residere culpam: ac multo magis decet, quid-
» quid ipsi deliquerint, corrigi abs te, quàm si tu erraueris
» (quod perfacile est singula curiosius persequenti) te ab
» inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Domi-
» nus Iesvs Christus, ad ipsius voluntatem & clare intel-
» ligendam, & rite exsequendam pro sua benignitate lu-
» mẽ ac vires impertiat. Romæ XI. Kal. Ianuarias M.D.LII.

Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu plane diuino tenebat Ignatius, eamq. in omnes partes plurimum aiebat valere. Primum, quòd inferiores præfecti, quo plus credi sibi, & quo liberalius tractari se vident, eo libentius, ne videlicet humanitate vincantur, vltro ipsi cum superiore communicent. deinde, quòd multo acrius ac studiosius versentur in opere: nam vt quisq. maxime suum habet negotium, ita summam in eius procuratione vigilantiam præstat. accedit, vt maior sit in dispiciendo ac statuendo claritas, maius auxiliũ Dei; quippe sicut in rebus communibus, cum vniuersali Præposito numen cæleste præcipuo fauore conspirat; sic idem proprijs cuiusq. præfecti muneribus, suo quodã ac peculiari munere assistit. quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arcte circumscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt, illi suscipiant; primum ipsa diffidentia odiosa est, &, vt in alienis quodammodo rebus, continuo languescit industria. deinde per eam cupiditatem & ambitionẽ, peculiaris ille, de quo dictum est, diuinæ gratiæ quasi concursus amittitur. præterea, cum ad rem bene

gerendam, & facultas & scientia necessario requirãtur; scientia plerũq. inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habetq. subiectam oculis. huic si minuatur ius, & superior ipse, causa non æque bene cognita, rei transigendæ se immiscеat; ingenti prorsus malo potestas à cognitione seiũgitur: atq. hinc nimirum in omni cœtu suspiciones, discordiæ, rixæ, cum rectores & curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes inuadunt: perque summam confusionem tollitur discrimen officiorũ, & ordo ille, quo nihil est in hac rerum vniuersitate præstantius. Ad hæc, vbi is qui destinatus est quopiam, certis alligatur præceptis, rarum est vt quidquam è sententia possit efficere. magna enim cõsilij pars est in tempore, & nouis quotidie casibus interdum ipsa negotiorum species immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud se, dum cogitur ad absentes referre; interim, irreparabili sæpe damno videlicet, occasionis præteruolat opportunitas. Quæ cũ præclare Ignatius nosset, cum suis adiutoribus procuratoribusve, nisi si res aliter postularet, ea quam dixi facilitate vtebatur. Itaq. & in magnis & arduis plerumq. actionibus voto respondebat euentus; & tanta erat ipso regente concordia, is ordinum cõsensus, vt Societas tota vno eodemq. spiritu ductuq. agi videretur. Beneuolentiam & caritatem suorum erga se, non solum affabilitate, mãsuetudine, ceterisq. virtutibus, verum etiam industria quadam alebat: cauebatq. diligentissime, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illo se minus vel diligi, vel probari putaret. Quod & in creando primum Generali Præposito seruauit, vt dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cum ægrotaret, Vicario Generali: nec nõ in eligendis, qui Marcello Pontifici maximo, vt item supra dictum est, Pontificis ipsius iussu, in Palatio adsisterent. quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium reie-

reiecit; ne certos ipse appellando, ceteros ad eiusmodi munera minus idoneos iudicasse videretur. Præterea, si quid pro imperio asperius exsequendum esset; eius inuidiã ad inferiores administros reijcere solitus est, ipsis videlicet non inuitis; communem q. parentem pie ac religiose tuentibus. Qui hominibus cum potestate præsunt, hos cum aliæ fraudes & mala circumstãt, tum illud
» in primis, de quo sanctus Bernardus ad Eugenium: Est
» item vitium, inquit, cuius si te immunẽ sentis, inter om-
» nes qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solita-
» rius, quia veraciter singulariterq. leuasti te supra te, iux-
» ta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc est: cuius calli-
» dissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis
» cauisse versutias. Ab hoc igitur scopulo, sicut à ceteris, magnopere Ignatius declinabat; quippe satis ad omnem animaduersionem ipsa varietate suorum temporum eruditus. ac delatoribus ita vnam aurem præbere consueuerat, vt semper alteram reo reseruaret absenti. Quinetiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultusque omnes attente obseruabat: crebrisq. ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia fatigabat hominem: totam deinde rem, si opus esset, per se & per idoneos viros omnibus vestigijs indagabat leniter ac sine tumultu: cauebatq. nõ modo ne quemquam damnaret indicta causa, verumetiam vt ne quid omnino præiudicati ad causæ cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus præsertim grauioribus, obseruabat interdum; vt accusatorem iuberet sua manu scribere quæ deferret: primum, quòd hominum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, & stylum quàm linguam longe facilius contineri: tum etiam, vt si quod mendacium, vt fit, tempore procedente exstitisset, id, ipso delatoris chirographo teneri & coargui posset. atq. hoc temperamento fiebat, vt neque, si quid grauius accidisset, ignoraret Ignatius; neque

que innocentes per calumniam aut per factionem circumueniri vel opprimi ſineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter curabat; neq. committebat (in quo grauiter à magiſtratibus fere peccatur) vt dum vnam amplecteretur, deſereret alteram. Verumtamen præcipua quadam fuit obſeruatione in hominibus ad Societatem adſcribendis. quam ille rem tanti momenti ducebat eſſe, vt cum alioquin è cuſtodia corporis euolare quàm primum optaret, hanc vnã ob cauſam in aliquot annos propagari ſibi vitæ ſpatia cuperet; quoad nimirum tyrocinij formula ac diſciplina, ad Societatis vſum & inſtitutum probe conſtituta foret. Tyrones autem ille non à naturali quadam bonitate, vel potius tarditate; ſed à vigore magis ingenij, & rerum gerendarum adiumentis, legebat; negabatque, qui ad populi negotia factus nõ eſſet, eumdẽ eſſe ad miniſteria Societatis idoneũ. Quòd ſi quis bardũ quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipſum vtiq. è ſęculi naufragio diceret euaſurum; nihilominus recuſabat Ignatius, neminem affirmãs è Societate Iesv dicendum eſſe, qui ad ſuam vnius, non etiam ad aliorum ſalutem, & acriter & ſciẽter poſſet incumbere. Quos autem ad probationẽ admiſerat, eorum ſpiritũ dabat operam vt quàm plurimis experimẽtis cognoſceret penitus: neq. illos tãtum ad ſuauem quemdam ſenſum pietatis (quo imperiti omnia metiũtur) ſed ad veras ac ſolidas virtutes erudiebat: ac præſertim (quod ſæpe iam diximus) vt ad nullius rei quamuis ceteroqui laudabilis amorem tamquam ad ſcopulum adhęreſcerent, ſed ab omni alia cupiditate, vel etiam propenſione ſoluti ac liberi, ex vno tantum ſuperiorum nutu ac voluntate penderent: neq. aſſueſcerent abditos eorum ſenſus exquirere, vel imperia ſciſcitari; vel quem, quibusve de cauſis, ijdem aut ſupra ceteros tollerent, aut etiam infra, ſuo arbitratu deprimerent: ſed illis omne iudicium & conſilium à ſuperis datum; ſibi ſimplicitatis & obſequij gloriam eſſe relictam putarent; eſſentq. proinde ad omnia quãuis ardua & abſurda & ſubita paratiſſimi. Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat: ac ſolabatur verbis humaniſſimis. atque etiam diligenter curabat, vt ſalua religionis diſciplina, & Præfectorum dignitate, vnicuiq. ſatisfieret. Neq. vero minori vigilantia & ſeueritate Præfectos ipſos quàm reliquos omnes in officio continebat; quinetiam tãto pluſ ra maioraq. ab illis, quàm ab his exigere ſolitus eſt, quanto ſuperiores inferioribus, gradus & virtutum inſignibus antecellunt. Idem, in reſpondendo agendoque, ſimplicitatem ita cum cautione coniunxit, vt ſatis appareret, alteram alteri non modo impedimento non eſſe, verum etiam ornamento atq. præſidio. Suſpenſa, vel ambigua, vel obſcura verba, perplexũ de induſtria incertumq. ſermonem; vti barbaras artes, & ſubdola mendacij tegumẽta, fideiq. ac ſocietatis humanæ perniciem, ſemper eſt deteſtatus: ac ſuo monſtrauit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem interſit.

Eiuſdem ratio proximos adiuuandi. Cap. XI.

MIræ fuit ſolertiæ in ſolicitandis mortalibus, & à diaboli ſeruitute ad Chriſti Domini obſequium traducẽdis. ac, quibus artibus dæmon ad animarum perniciem vtitur, eaſdem ipſe (quoad liceret, ac fas eſſet) ad hominum ſalutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum quibus cum ageret, feſtine odorari; ambitioſis ſplendida, auaris vtilia, voluptuoſis iucunda proponere; & ſuo, quod aiunt, hamo vel eſca quemq. piſcari. Iam in congreſſu, maxime Principum, id obſeruabat

uabat in primis,vt ſermonis initia illis daret,extremare-
ſeruaret ſibi:cauebatq. ne de rebus etiam diuinis inepte
vel ad ſatietatem ac faſtidium ageret. Triſtem vero &
horridam ſapientiam (vtiq. poſtquam in lucem hominũ
prodijt) ſemper vitauit: cumq. philoſophiæ nomen ip-
ſum,intelligeret,etiam ſi modeſte tractetur, tamen ſatis
odioſum eſſe per ſe;nihil in habitu ſuo, vel in genere vi-
tæ,rarum aut notabile conſpici voluit: ac ſemper ſeſe,
quibus rebus honeſte ac religioſe potuit,ad communem
conſuetudinem accommodauit:neq. commiſit, vt quod
ipſe non faceret,id in alijs reprehẽdere putaretur: prorſus,vt eius mores prima fronte,vel eminus intuenti,vnus aliquis è populo videretur eſſe: verũ quo propius illum inſpiceres, quo diutius ac familiarius vterere: eo magis præſtantiam virtutesq. viri, tamquam odorem ex affrictu, ſentires. atq. id ipſum eſt cauſæ, cur noſtris nullam in veſtitu ornatuve,religionis iniunxerit notam:ſed quo facilius in hominũ cœtus & conſuetudinem irreperent, ac tempeſtiuis colloquijs vnumquemq. adiuuarent; vbicumq. gentium verſarentur,quàm modeſtiſſimo eius gẽtis habitu iuſſit incedere: neq. vllum dare ſignum animi à ſenſu communi vel ab humanitate abhorrẽtis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel vna eademq. via,ac ferme quam ipſi tenuiſſent, ceteros etiam ad ſtudium virtutis conarentur adducere;vel, dũtaxat ſi quis ad pietatem eſſet ſua ſponte propenſus, formandum regendumq. ſuſciperent: ſed ipſe nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, ſic, vt à ſingulis quod dabatur acciperet: & quos ad conſilia Chriſti prouehere non poſſet, certe ad præcepta ſenſim allicere nitebatur. atq. vt bonus agricola nõ tantum rectas & fructuoſas arbores,ſed etiam deprauatas, neq. ita fertiles colit;easq. vel adminiculis erigit,vel circũcidendo caſtigat, vel ſub aliena latentibus vmbra cælum aperit,

rit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum; ſic ille,
rerum difficultate nequaquam exterritus, diſpiciebat in
primis quod ingenium qua ratione tractandum eſſet:ijſ-
demq. ſæpe morbis, pro varietate naturæ, non diuerſas
modo, ſed etiam contrarias inter ſe medicinas adhibere
conſueuerat. Quòd ſi quem,omnia expertus, tamen è
cœno peccatorum extrahere nequiuiſſet;non ideo con-
trahebat animũ,vel ſe angori dabat, quaſi oleum & ope-
ram perdidiſſet; ſed conſcientiæ & officij fructu conten-
tus, acquieſcebat in alto Prouidentiæ diuinæ conſilio.
De ſpirituum diſcretione (quam ille ſcientiam habuit
maximam) deq. moderandis affectibus, multa præcepit
egregie: quæ quoniam exſtant ſcripta (quemadmodum
initio diximus) nihil eſt quod à nobis hoc loco inge-
rantur.

Vita eius quotidiana,& domeſtica.
Cap. XII.

SOcietati Præpoſitus,deuexa iam ætate, viuendi pri-
uatim hanc ferme normam tenebat.Mane, vt primũ
euigilaſſet,certum tempus dabat precationi,& contem-
plationi bonorum cæleſtium;deinde,ſi ſacrificandum illi
eſſet(quod munus propter ſummam animi attentionem,
& corporis imbecillitatẽ, ſæpe intermittere cogebatur)
ſacro,ſub veſperam pridie, ad Vrbis conſuetudinem or-
dinato, & accurate præcognito, rem diuinam faciebat:
quæ recitanda forent,vel in priuato ſacello,nemine præ-
ter adminiſtrum adſtante, contra morem Hiſpanienſem
elata pronuntians voce. vſq. adeo Eccleſiæ Romanæ ri-
tus omnes & cęremonias adamauerat. A pſallendo,quã-
quam inuitus abſtinebat, quòd ei propter vim lacryma-
rum,& frequentem ecſtaſim qua corpus mire affligeba-

tur,eiusmodi officio summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cuius negotij causa prodeundũ esset, comite vno prodibat:si minus, admittendis audiendisq. vel domesticis vel externis operam dabat, serena pariq. semper ,vt diximus, fronte: minime suspiciosus ille quidem, aut timidus ; attamen apprime circumspectus ac prouidus ; vt illi non facile quisquam posset imponere. Actiones autem omnes, è D. Basilij præcepto condiebat tacitæ precationis sale:seq. ipsum,vt dictum est,excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem,remissionis causa, de rebus haud ita serijs molestisve sermones habebat iucundos;qui tamen,vt plurimum, ad agendi & gubernandi scientiã facerent.Inde vel actibus publicis,vel subscriptioni lectioniq. epistolarũ, tempus dabat.ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse.tum,si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. à cæna vero, insequentis diei negotia disponebat; accersitisq. administris, vel procuratoribus, sua cuiq. seperatim dabat mãdata: deinde cum eo quem sibi à secretis elegerat,per otium agebat:eo dimisso,ad multam noctẽ solus inambulabat innixus baculo, maiorem in modum attentus meditansq. apud se:prostremo quod supererat tẽporis, necessariẹ tribuebat quieti;id erat spatium horarum circiter quattuor. Cubiculo vsus est perangusto ac tenebricoso; cuius formã ne successores quidem adhuc,religionis,vt puto, causa mutarunt. cibi potusq. fuit adeo parcus, vt gustatum funditus perdidisse videretur ; nisi si quando pauculis vesceretur castaneis, quibus patrio more puer olim assueuerat.nulli vmquam ferculo quamuis famelicus ac ieiunus,arrisit;nullũ edulij vel condimẽti genus cuiquam indixit ; nihil vmquam inter edendum est questus;licet per adiutorum inscitiam incuriamve cibaria male cocta conditaque;vinum etiam fugiens

fugiens aut acidum præberetur.nihil deniq. sibi proprie apponi vmquam est passus: & grauiter administrum aliquando punijt,quòd vuæ racemũ vni sibi præter ceteros attulisset.quæ sane peritus rerum æstimator haud ita leuia duxerit,si hominis vel ætatem ipsam, cui multa dantur,vel infirmitatem valetudinis plura imperantem, vel deniq. summam inter suos potestatem & licentiam, vt ita dicam,suo arbitratu viuendi;consideret.Munditias in victu cultuq. dilexit;sed faciles, & nequaquam exquisitas;cuiusmodi & viatorem, & Christi famulum decent: placuitq. ei semper, ad alliciendos præsertim homines, vt dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me nõ fugit) alia id genus multa narrantur;verum singula persequi necesse non est. tãtum ad virimores virtutemq. intelligẽdam,hæc pauca libauimus.

Pietatis opera publice per eum instituta. Cap. XIII.

INter ipsam Societatis administrationem,cui potissimũ inseruiebat,non exiguam partem curarum alijs quoq. rebus impertijt;atq. ijs maxime,quæ ad salutem & commodum populi, atq. ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis,& pœnitentiæ sacramento, Innocentij tertij Papæ lex est : Aegrotos nisi peccata rite confessos, à prima inspectione medici neve adeunto,neve curãto.Ea lex cum ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius vt salutaris illa cõsuetudo, longo interuallo reuocaretur ; visendi tamen spatio in alteram vsq. vicem extracto : qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibusq. consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capi-

tisve periculo dissidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas diuidere consueuerat: sed cum crescceret numerus;ne cui grauior esset impensa,locum ijsdem recipiendis alendisq. publice parare constituit; suumq. consilium impertijt primoribus ciuitatis. quibus rem ita probantibus, vt nemo tamen se profiteri vellet tam glorioſi operis principē,hanc rationem Ignatius inijt rei ad exitum perducendæ. Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cuiusmodi multi ruinis veteribus continentur. hos igitur lapides,in magna rei familiaris inopia vendi, & summam ex ijs cōfici aureorum centum Ignatius imperauit: eam pecuniam cum ad opus inchoandum primus in medio posuisset,tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus natura propere sequendi quę inchoare piguit) vt ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium,quo eius generis feminæ sese reciperēt; ibiq. securæ tamdiu delitescerent,quoad compositis controuersijs in gratiam cum maritis redirent: atq. idcirco cœnobium(vt supra diximus)Male nuptarū vulgo appellatum est. Ad eius autem loci custodiā atq. administrationem Ignatius piorum hominum sodalitatē adhibuit, prudenti sane consilio.Etenim in communem vtilitatem intentus, ne vno dumtaxat munere implicitus teneretur, vt quodq. opus absoluerat, confestim eius operis procuratione certis atq. idoneis hominibus demādata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atq. alia transferebat. Parthenonem etiam sanctæ Catharinæ, cui à Funarijs vel à Rosa cognomen est, Ignatius idem instituit.quo in Parthenone puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna præfectorum diligentia conquisitæ,interdum etiam pro potestate,si res exigat,è complexu parentum abreptæ,hodie ad cētum & quinquaginta sub claustris, & sanctimo-

ctimonialium seminarum disciplina, magno labore & impensa educantur.eædemque, simul atq. maturum est, vel perpetuæ religioni & castitati sponte se consecrant; vel idoneis viris dātur nuptui,dote à loci prę sidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cum plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, vt in Vrbe plena peregrinis & aduenis, destituti vel orbi parētibus, miserandum in modum per plateas & compita seminudi & egentes errarent; vtriusq. sexus & commodis & saluti,eodem Ignatio suadente,prouisum est. Itaque ex eo tēpore duabus in ædibus, hoc est sanctæ Mariæ in Aquiro,& sanctorū quatuor Coronatorum, masculi seorsum ac feminę,& gratis aluntur,& rudimentis Christianæ fidei,ac partim litteris, partim etiam necessarijs ad vsum reipublicę artibus atq. opificijs imbuuntur.Vtriusq. autem sexus est hac tempestate numerus capitum amplius ducentorum;quorum illi præter domesticas exercitationes,ad funera quoq. prosequenda psallentes & candidati procedunt:hæ, vbi adoleuerint,vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt. Quinetiam,quod olim in patria sua perfecerat,idipsum Romę quoq. molitus est:vt vlcerosi ac mendici per compita mi sere quiritantes, vnum in locum coacti,publica impensa ex censu & collationibus alerentur. eamq. rem ingenti ciuitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quisquilijs Hebræorum si cuipiam Euangelij lumen affulserat,hunc hospitio cōfestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benigne tractabat,quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renascceretur.neq. à procurādis neophytorum commodis ante destitit, quam ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt,quas Catechumenorum appellant:quibus in ædibus hodie masculos

los seorsum ac feminas,cum aliorum,tum præcipue Gregorij XIII. Pontificis maximi munificentia large sustentat.atq. etiam (quod expressius caritatis argumentũ est) baptizati ex eo loco non ante mittuntur,quàm aut litterarum præsidio quas interim edocentur, aut artis cuiuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adiumenta parauerint. quo pietatis officio multi ex eadẽ secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adiungunt.Illud vero optimum,quod ad catholicæ fidei reliquias in Septemtrionali plaga fouendas, augendasque, auctore atque adiutore in primis Ioanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Vrbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes Romam ex ijsdem regionibus mitterẽt.atq. id Seminarium, siue collegium Germanicum, vt appellant, acerbissimis deinde tempestatibus,ingenti labore ac perseuerantia tutatus Ignatius est; præstãtissimis è tota Societate doctoribus ad eam iuuentutem & litteris & moribus instruendam adhibitis.quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento, & Germaniæ magno adiumento & fuisse, & esse hodie vel maxime constat,cum in eius pæne collapsi instaurationem & amplificationẽ,idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modo, sed ceterarum quoq. gentium pueros & adolescentes Ignatius,pijs ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam vnam expeditissimã emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se suosque admonitu plane diuino suscepit. atq. ob id ipsum, gymnasia, quibus æque infimi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solum,sed etiam toto pæne terrarũ orbe constituit,summa adhibita cura, vt ne quid professores nostri, quamuis acutum & plausibile afferrent peregrini vel noui dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis;

tis;verum in singulis quæstionibus celeberrima quęq. & probatissima doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira. *Cap. XIV*

PRæter ea quæ superioribus libris Ignatio diuinitus accidisse retulimus,non pauca de eodem admirabilia prædicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conuersione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem exspectat, interea diuinam rem,sacras conciones,& alia religionis officia quàm accuratissime obire nõ destitit. Accidit autem aliquando, vt cum in templo verbum Dei audiret; conspicata hominem femina princeps, peregrini habitu fæci plebis immistum;videre sibi visa sit eius caput ac faciẽ eximio quodam fulgore splendentem, idq. tãta sua cum animi voluptate,vt quamquam inuita ac repugnans mo destiæ causa, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset auertere.Igitur concione dimissa,nihil ei fuit antiquius, quàm vt mariti permissu, peregrinum per idoneos homines oppido conquisitum hospitio acciperet. qui domum ingressus,percunctantibus illis,quis aut cuias esset;peregrinari se Hierosolymã dixit, neq. de se ipso verbum vltra addidit: verum enim vero sermonem de rebus diuinis instituens,omnes qui aderant,cælesti quodam solatio lætitiaq. perfudit.Qua re vehemẽtius etiam permoti,operam dedere, vt nobilis quidam vir, ipsorum propinquus,in Italiã traiecturus, vna cum Ignatio conscenderet, rati, nauigium vtiq. tali vectore perire non posse;neq. eos fefellit opinio: siquidem alia nauis, cum eodem fere tempore vela fecisset, non longe à portu vi tempestatis absorpta est: at vero qua Ignatius vehebatur,

tur, celerrimo cursu Caietam incolumis tenuit. Post reuersionem vero, dum Barcinone, vt initio dictum est, Grammaticæ rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud leuis momenti. In parœcia beatæ Mariæ, cui à Mari cognomẽ est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigauerant. Ac deniq. à iudicibus lata sententia, is qui causa ceciderat, præ nimio dolore ad vltimam desperationem redactus, impulsu dæmonis è cubiculi trabe laqueo se suspendit: ea re cognita vicini ad tætrum illud spectaculum confluunt mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simul atq. Ignatius audiuit, cõfestim aduolat, pendentem ex infelici tigillo restem præcidit, hominem vel cadauer potius collocari iubet in lectulo. deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis instituit. Res mira. deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obuersis, & exspectatione suspensis; miser ille repente sustulit oculos, vocisq. vsum eatenus dumtaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata rite confessus est, ac demum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptam Domino reddidit. cuius rei fama totam vrbem, finesq. illos magna cum omnium admiratione peruasit; & supersunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quæsiui. Ac multo post, Romæ, constituta iam Societate aliud non minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petronio, cuius ante meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum vsum amicitiãq. contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse, visendi causa cum adijsset, quamquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate à domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem inuenit. & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, puluino sensim assedit. ac nihilominus

minus Alexander è somno excitatus, & repente Felicitatem vxorem inclamans: Quis nouus hic splendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculũ complet? At illa simpliciter, id quod erat, vnum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo grauis & prudens, nõ dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatiũ tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisq. suspexit: totamq. deinde rem ipse mihi alijsq. serio exposuit. Parisijs, Michael quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrum in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronum suum Franciscum Xauerium è medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianæ traductum fuisse, ira percitus, Ignatium, vt pote eius rei auctorem, interficere omnino constituit: cumq. in hospitium ipsius vltro inuasisset, strictoq. iam gladio scalas furibundus ascenderet, diuina repente voce perterritus: Quo tendis infelix? retulit gradũ, totamq. rem conscientia victus postmodum ipse confessus est.

Anno à Virginis partu M. D L I V. Rodulphi Pij Cardinalis opera, Societatis collegium ad Lauretanam ædem institutum est: acciditque, vt domus nostris ad habitãdum attributa, lemurum terroribus, & faunorum ludibrijs admodum esset infesta. cumque, noctu præsertim, modo hi, modo illi detractis è cubiculi stragulis, vel insolito quodam cachinno excitati per cæcas tenebras trepidarent; ad eam pestem auertendam multa nequidquam experti, deniq. per epistolam ad sacrificia & preces Ignatij, tamquam ad sacram anchoram communi consensu confugiunt. Ille re cognita, Deum attente precatus, rescripsit socijs, bono essent animo, ac diuino præsidio freti (quod in tali re fecerat ipse non semel) dæmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu. recitatis litteris omnes confestim ea molestia spectrisq. nõ modo in præsens, verumetiã in posterum liberati sunt. Cum Ignatij defuncti

functi corpus exsequiarum causa iaceret in feretro, Bernardina quædam Romana, filiam diuturno morbo laborantẽ, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus admouere vehementer optabat: certam ex eo contactu, filiæ valetudinem sibi pollicita: sed cum præ turba, impetu sæpe capto puella numquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiæ caritas valentiorem audacioremq. reddebat, non ante destitit, quàm ex Ignatij vestimentis frustulum abscidit. id frustulum virginis collo simul atq. alligatum est, tamquam præsenti numinis ope morbus euanuit: cuius miraculi rumor cunctis, vt par est, admirantibus longe lateq. manauit. Ac ne prophetiæ quidẽ insigni dono caruisse putandus Ignatius est, si quidem aliqua partim abdita aperuit, partim longe à conspectu remota monstrauit; partim etiam multo post futura, sine vllo errore prædixit. In ijs qui Barcinone Ignatium maxime coluere, ac præcipuum ex eius consuetudine & monitis fructum vtilitatemq. cepere, vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paschala familia. hęc cũ cetera caritate Ignatium adiuuit, eiusq. sustentauit inopiam, tum Parisios proficiscentem, ad vsq. templum sancti Andreæ tria millia ab vrbe passuum, officij causa persecuta est vna cum Ioanne filio, optima spe summæ virtutis ac pietatis adolescentulo. Hunc in digressu cum oscularetur Ignatius, eiq. præcepta in reliquam vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cum alij abs te exculti, tuisq. monitis incitati, vel Christi consilia sint sequuti, vel certe in virtute magnos progressus effecerint, me vnum, parens optime, rudem informemq. destituis? Quid misero mihi te absente futurum est? Atqui bono animo esto fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ, deque Deo bene merendi materies. namq. vbi adoleueris, vxorem duces, multisq. incommodis afflictaberis, quę te soluui de-

ui delicijs, & in auxilio diuino implorando torpere minime patientur. Neq. abfuit dicto fides. si quidem post ali quot annos ille contracto matrimonio multos suscepit liberos; cumq. haud ita diues esset, debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieq. confecta iam ætate senex, seq. familiamq. suam quotidianis laboribus ægre sustentat. Eius deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissime obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, vt litteræ Antonij Araozij qui morienti viduæ affuerat, nihil ei super illa re noui postmodum attulerint. Petro Fabro defuncto, quem sibi propter egregias viri virtutes successorem, animo & spe destinauerat, aperte vaticinatus est, se decem ipsos annos ei superstitem fore; neq. fefellit euentus: quippe Faber sæculi huius anno sexto & quadragesimo, Kalendis Sextilibus; Ignatius (vt dictum est) ipso quinquagesimo sexto, pridie Kalen. decessit.

Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cum ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, vt somnum capere vix posset, ac de repetẽdo sæculo cogitaret; Ignatius rem diuinitus odoratus, adolescẽtem nocte intempesta è lectulo vocari ad se iussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cum animo valde perturbato venisset; ficta persona quæsiuit ex eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei consilij daturus esset? ac per eam fermocinationem omnes illi obstupescenti sensim eius animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedauit. eodemq. caritatis officio erga alios quoq. multos pari perspicacitate perfunctus est, qui cum suos morbos propter inscitiam aperire non possent, vltro ijs ipsemet ante medicinam, & genus ęgritudinis, & causas detegebat. Vicetiæ, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis exspectat,

ceteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repente affertur, Simonem Rodericum, Bassani, grauissima febri correptum, in extremo versari vitæ discrimine. quo nuntio perculsus Ignatius, licet ipse quoq. febricula teneretur, tamen illico surgit, ac Iacobi Lainis qui grauius laborabat, cura pijs hominibus demandata, sequẽte Fabro se pedes in viam dat, eodemq. die passuũ octodecim fere millia confecit ea quidem celeritate, vt præcedentem vix Faber consequi posset. Cumq. ex itinere, de Simone solicitus, orandi causa paululum è semita diuertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces: atq. ad Fabrum rediens, pro certo affirmauit, Simonem è morbo euasurum. ad quem vt venit, arcte complexus hominem, læta omnia sperare, & certam sanitatem exspectare iussit. Nec sane frustra: quandoquidem Simon paulo post, contra omnium opinionem pristinæ valetudini redditus est; atq. id beneficium hodieq. secundum Deum Ignatio sese acceptum referre testatur. Haud longe à Bassani mœnibus loco edito templum cernitur beati martyris Viti, ex quo in subiectam conuallem despectus est cum cetero cultu visendã, tum crebris aquarum è Medoaco amne deriuationibus. Id templũ eo tempore tuebatur solitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers, & idiota quidem ille, verumtamen seuerus, & grauis, & ipso totius corporis atq. oris habitu venerabilis; ac proinde apud illas gentes magna virtutis & sanctitatis opinione. Is Ignatium nihil insigne præseferentem, elato supercilio (vt ipse postea fatebatur) contemnere apud se cœpit, ac parui facere; quoad intentius aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quantus esset Ignatius, quàmq. multorum adiumento & saluti diuina prouidentia destinatus. ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiose dein colere atq. obseruare instituit. Per eosdem forte

forte dies quidam ex Ignatij socijs, partim anachoretæ consuetudine, partim etiam ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se: Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur. raro, quam extulimus domo, mentem spiritumq. referimus: nimium pulueris sordiumq. campestri hoc opere & exercitatione colligimus. ac ceteris quidem maior forsan gratiæ diuinæ fiducia, plus virium fuerit ad obuia quæq. superanda: mihi vero meę infirmitatis præclare conscio, nonne conducat, procul negotijs tumultibusq. cælestem in terris vitam vna cum hoc sancto eremi cultore transigere? & abiectis multiplicibus curis vni Deo vacare? Hęc apud se identidem reputanti, occurrebant ex altera parte, Ignatij caritas, dulcedo sociorum, cœpta communia, datæ dexteræ, & deserendi nefas. Eiusmodi cogitationũ æstibus cũ aliquandiu fluctuasset; deniq. consultãdi causa ad anachoretam ipsum adire cõstituit. sed nequaquam cessit illi res è sententia. quippe vixdum extra oppidum extulerat pedem, cum ei vni spectrum est obiectum, armatus vir, trucibus oculis, stricto gladio minitans. Exterruit primo ea species hominem: dein impetu capto cum nihilominus pergeret; iratus ille ac furens in obuium irruere visus. Tum vero peregrinus haud dubie terga dat, ac sine respectu in oppidum auolat, mirantibus incolis quòd tam effuse fugientẽ aspicerent, nemine persequente. At ille à præcipiti cursu non ante destitit, quàm in ipsius Ignatij diuersoriũ sese cum insana trepidatione conniecit. Cui renidens Pater (totã quippe rem Deo reuelãte cognorat) Siccine titubas? inquit. Modicæ fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione, & in præsentia valde compũctus, & in posterum ne ab instituto deficeret, magnopere confirmatus est. Cum Ioannes Codurius, è primis Patribus vnus, è graui morbo in vltimũ vitę periculum

culum esset adductus: ad rem diuinam pro socij salute faciendam Ignatius ædem sancti Petri in Monte aureo petijt: cuius & loci, & Apostoli, vt supra diximus, præcipua quadam religione tenebatur. cum ad mediũ fere peruenisset pontẽ Ianiculensem, qui Sixti pons hodie dicitur; sublatis intentisq. repẽte in cælum oculis, retulit pedem attonito similis: ac deinde conuersus ad comitem (is erat Baptista Viola Parmensis, ex quo hæc ipsa cognoui) Domum redeamus, inquit: Codurius noster migrauit è corpore. Creditus est Ignatius ex illo stupore, & siderum intuitu, & repentina reuersione, vt olim Hozij, sic tum Codurij animam vidisse cælum intrãtem: licet iustis fortasse de causis de hoc celauerit, quod iustas item ob causas de illo non reticuerat. nam & idipsum alius aspexisse ferebatur, & ex horarum ratione compertum est, eo ipso temporis momẽto Codurium exspirasse: & alioqui non fuit, cur amicissimi viri cognito excessu, domum extemplo reuerteretur, vel ad piaculare sacrũ eius causa de more faciendũ, recta pergere omitteret. Id autem accidit anno post Virginis partũ M.D XLI. quarto Kal. Septembris. Eodem fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cum Stephanus Baroëlius Nouocomẽsis, qui viuit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita solicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneria Toletanus, qui hæc ipsa mãdauit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanũ constanter asseuerauit. nec vana fuit prædictio: si quidem haud ita multo post, ægrotus nõ sine magna omniũ admiratione conualuit. Cum Patauij, nostris ad gymnasium & reliqua Societatis munera, sanctæ Marię Magdalenę templũ, & eius templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cuius mentionem antea fecimus;

fecimus; de adeũda loci possessione graue certamen à nobilissimis viris iniectum est. Venetijs tum Laines & Salmeron Societatis causam agebant. ij ad rem perficiendã omni conatu nequidquam adhibito, cum aduersariorum potentia valde premerentur, ac pęne ab incœpto desistere decreuissent; postremo (quod vnum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cum quinta circiter feria litteras accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re diuina peracta, respondit, Christi causam ne desererent; eodem adiuuãte, voti compotes fore. nec vana fuere promissa: quippe, re in Senatu diu multumq. agitata, deniq. possessio nostris adiudicata est cunctis ferme suffragijs: atq. à peritis rerum æstimatoribus non leue miraculum est habitum, in eiusmodi ciuitate, à duobus ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorum ciuium opes & gratiam superatã fuisse. Paulo IV. Pontifice maximo, cum inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelã ac patrocinium, oneris & impendij grauitate defatigatus, abijcere cogitaret; idemq. auctor esset Ignatio, vt, ne, in re iam desperata ac pæne collapsa, diutius operam & oleum perderet; sane fortiter Ignatius illi respondit, Faceret ipse quod vellet; se quidem, quoad viueret, eam procurationem numquam esse depositurum. neq. vero dubitare se, quin tam præclare inchoatum opus diuina prouidentia conseruatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modo necessarijs, verumetiã copiosis ad victum cultumq. vectigalibus id Collegium instrueret. Per eadem fere tempora vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem, sed cum is descriptionem quamdam suam sequeretur, cum dignitate quidem illam & elegantia, verumtamen ad religionis nostræ vsus parum idoneam; Ignatius piam

viri

viri voluntatem vtiq. accepit, egitque, vt debuit gratias; rem vero ipsam animo fidenti reiecit; quòd sibi compertum esse diceret, non defuturum olim, qui templum nostris muneribus accommodatũ exstrueret. Quarum duarum præsensionum alteram Gregorij XIII. Põtificis maximi summa, vt dictũ est, pietas atq. benignitas; alteram Alexãdri Farnesij Cardinalis amplissimi eximia religio, & regia plane magnificentia comprobauit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quę quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere. præsertim quòd clarorum hominum sanctitas, non tam signis atq. miraculis, quàm caritate in Deum, & vitæ innocentia continetur.

Eiusdem forma, & statura corporis. Cap. XV.

STatura fuit modica, grato & pleno dignitatis aspectu; colore inter album & aquilum; exporrecta latáque fronte; viuacibus oculis; oblongo & incuruo naso, quam vel in primis certam prudentię notam metoposcopi existimant. claudicauit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra vllam deformitatem; vt nemo fere nisi curiosus animaduerteret. Effigies circumfertur illius, nõ admodum ad viuum, vt familiares affirmant; siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expressere plastæ, quoniã ipse, dum viueret, quamquam multorũ precibus fatigatus, neq. pingi neq. fingi se passus est, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius; ac dignus profecto, cuius vitæ sanctimoniam præstantissimasq. virtutes, pia posteritas, tanti parẽtis memor, in omne tẽpus imitetur & celebret.

FINIS.

INDEX

INDEX CAPITVM OPERIS.

Libri primi.

ORtus Ignatij, & educatio. Cap. I. pag. 1.
Conuersio eius ad Christum. Cap. II. 3.
Ad Montem serratum religionis causa proficiscitur. Cap. III. 10
Acta eius in Monte serrato. Cap. IV. 14
Ardores eiusdem in studio pœnitentiæ. Cap. V. 16
Molestiæ scrupulorum, & tentationum eiusdem. Cap. VI. 18
Ignatij profectus in spiritu. Cap. VII. 23
De studio collato ad proximos adiuuandos. Cap. VIII. 26
E graui morbo periclitatur. Cap. IX. 28
De inanis gloriæ vitio superato. Cap. X. 29
De profectione Hierosolymitana. Cap. XI. 30
Nauigat in Italiam. Cap. XII. 31
Nauigat in Palæstinam. Cap. XIII. 35
Palæstinæ loca sancta perlustrat. Cap. XIV. 37
In Hispaniam redit. Cap. XV. 41
Barcinone ad studia litterarum aggreditur. Cap. XVI. 45
Eiusdem commoratio Complutensis. Cap. XVII. 49
Lutetiam proficiscitur. Cap. XVIII. 60
Extremæ inopiæ incommoda superat. Cap. XIX. 62
Varie propter Christum exercetur. Cap. XX. 64
De socijs ad Ignatium adiunctis. Cap. XXI. 68

Libri secundi.

AEger Hispaniam repetit. Cap. I. 74
Venetias ingenti labore contendit. Cap. II. 78
Venetias ad Ignatium socij veniunt. Cap. III. 81
Sacris initiatur Ignatius: & de rebus ab eodem, & socijs in Veneta ditione gestis. Cap. IV. 86
Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet: & vnde Societati IESV nomen inditum fuerit. Cap. V. 89
Ignatius Romæ Christianæ rei dat operam: in Casinati monte animam Hozij cælum intrantem videt. Cap. VI. 92
Romam Patres vniuersi conueniunt: veterem plebis erudiendæ morem, & frequentem vsum Confessionis, & Eucharistiæ restituunt. Cap. VII. 95

Falsis criminibus circumuenitur Ignatius, & absoluitur. Cap.VIII. 96
Ignatius & ceteri Patres de constituenda Societate deliberant. Cap.IX. 105
Patres in varia loca Pontificis iussu discedunt. Cap.X. 107
Ignatius plebi fame periclitanti succurrit. Cap.XI. 111
Confirmatur à Pontifice maximo Societas. Cap.XII. 113
Præpositus Generalis creatur Ignatius. Cap.XIII. 115
Generalis Ignatius denuo Catechisticæ munere fungitur. Cap.XIV. 121
Societas augetur, distribuuntur prouinciæ. Cap.XV. 122
Variæ in Ignatium tempestates excitantur. Cap.XVI. 124
Regimen feminarum à Societate depellit Ignatius. Cap.XVII. 126
Honoribus in Societatẽ nostrã Ignatius aditũ obstruit. Cap.XVIII. 127
Confirmatur à Iulio III. Societas. Cap.XIX. 135
Magistratu sese abdicare conatur Ignatius. Cap.XX. 136
Societati in Hispania valde laboranti succurrit. Cap.XXI. 138
De Iulij III. obitu, & de Marcelli II. in Ignatium nostrosque beneuolentia. Cap.XXII. 141
Ignatij obitus. Cap.XXIII. 142

Libri tertij.

De orandi assiduitate, & studio pietatis. Cap.I. 145
Quod eius fuerit de perfectione iudicium. Cap.II. 149
De caritate ipsius in Deum. Cap.III. 151
De caritate in proximos. Cap.IV. 152
Mansuetudo eiusdem & comitas. Cap.V. 157
Grauitas eiusdem, & in custodia disciplinæ seueritas. Cap.VI. 159
Eiusdem animi submissio, & quid de virtute Obedientiæ senserit. Cap.VII. 163
Paupertas eius, & castimonia. Cap.VIII. 168
Aequitas animi, & constantia eiusdem. Cap.IX. 169
Eiusdem ratio gubernandi. Cap.X. 176
Eiusdem ratio proximos adiuuandi Cap.XI. 183
Vita eius quotidiana, & domestica. Cap.XII. 185
Pietatis opera publice per eum instituta. Cap.XIII. 187
Quædam de Ignatio mira. Cap.XIV. 191
Eiusdem forma, & statura corporis. Cap.XV. 200

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

A

Abdicare sese magistratu conatur Ignatius. pag.136
Abstinẽtia & sobrietas eiusdẽ. 17. 22. 171
Accusatoribus qua obseruatione aures præbere consueuerit Ignatius. 181
Adrianus VI. Pont. Max. 32
Aegrotorum curandorum lex. 187
Aenobarbus archipirata. 78
Agni cælestis cærea effigies. 148
Alexandri Card. Farnesij pietas, & magnificentia. 121. 200
Alexander Petronius medicæ artis laude præstantissimus. 166. 192.
Alfonsus Fonseca, Toletanus Archiepiscopus. 54
Alfonsus Salmerõ Toletanus, Ignatij socius. 71
ad montem Celsum secedit. 87
Ambitio & auaritia, duæ pernicio fissimæ mortalium pestes. 138
Andreas Foxius, cognomẽto Asparotus. 4
Andreas Gritus, Venetorũ Dux. 36
Andreas Lipomanus, vir pietate & genere nobilis. 157. 198
Andreas Ouiedus, Aethiopiæ Patriarcha. 135
Animorum curatio difficilis. 26
Antonius Araozius Hispaniæ præponitur. 123
eius litteræ. 195
Apostolorum limina, & præcipue religionis templa nostri Romæ obeunt. 85
Arbensis Episcopus Ignatium ad sacerdotium euehit. 86
Ardebalus Ignatij præceptor. 46
Artiaga se ad Ignatij institutum aggregat. 49
eius mors. 78
Augustinus quidam Augustinianus hæreticus nostros Romæ infecta tur. 96

B

Baiona, olim Aquæ Augustæ. 75
Baptista Viola Parmensis. 198
Barcinone ad studia litterarũ Ignatius aggreditur. 45. 152. 192
Barptolemæus Guidicionius Cardinalis. 114
Barreria Hispanus Romæ cum alijs in nostros conspirat. 100
hæreticus comprehenditur. 104
Bassanum, oppidũ agri Patauini. 87
Bellum inter Gallos & Hispanos. 4
inter Venetos & Turcas. 86
inter Paulum IV. & Regem Philippum. 142
Benedictus Conuersinus, vrbis Romæ gubernator. 100
Beneuolentiam suorũ erga se quomodo aleret Ignatius. 180
Bernardina quædã Romana, filiam admotam Ignatij defuncti feretro sanat. 194
Bernardinus Maffeius Card. 130
Bertramus Loiola. 75
Bisinianum opidum. 116

Bonæ ſpei promontorium. 108
Bononiam Ignatius peruenit. 79
Bononiam veniunt Xauerius, & Bobadilla 90
Braſilica ora 108
Brixiã mittitur Claudius Iaius. 108

C

Calliſtus ſe ad Ignatij ductum aggregat. 49
Carcerem in Societatem inducinumquam permiſit Ignatius. 162
Caritas Ignatij in Deum. 151
in proximos. 152
Caſtitatis laude inſignis Ignatius. pag. 168
Caſtitatis virtutem in Societate magno ſtudio cuſtodiri voluit Ignatius. 169
Catecheſi Chriſtianæ operam dat Ignatius. 122
Catechumenorum ædes, curante Ignatio, paratæ. 189
Cazeres Segouienſis Ignatij ſocius. 49
in patriam reuertitur. 77
Chriſtus tentationum iuſtiſsimus arbiter. 19
Chriſti patientiæ ſtudioſus Ignatius. 43
Circus Flaminius Romæ. 112
Claudius Iaius Gebennenſis Ignatij ſocius. 71
Baſſanum ſecedit. 87
Brixiam abit. 108
Tergeſtinorum Epiſcopatum reijcit. 128
Collegiũ Montis acuti Pariſijs. 61
Collegium S. Barbaræ Pariſijs. 63
Collegium Hiſpanicæ nationis Bononiæ. 79
Collegium Germanicum Romæ. pag. 190.199
Collegium Laureta num. 193
Compluti artium curriculum init Ignatius. 49
Concionantur Patauij Codurius, Hoziusque: Ferrariæ Rodericus & Iaius: Bononiæ Xauerius, & Bobadilla: Senis Paſchaſius, & Salmeron. 90
Vicetiæ Ignatius, Faber, & Laines. 88
Concordia nihil valentius ad res arduas moliendas. 106
Confeſsio totius anteactæ vitæ Ignatij. 14
iterum, iterumq. ab eodem repetitur. 21
quotidiana cuiuſlibet omiſsionis. 147
Confeſsio generalis P. Fabri. 70
& aliorum ſociorum Ignatij. 70
Confeſsionis frequẽs vſus ab Ignatio & ſocijs Romæ reſtitutus. 96
commendatur ab Ignatio Barcinone. 153
Crucem pauci ex animo amplexantur. 76

D

Dæmon Ignatium ab incepto reuocare conatur. 18
Ignatio difficultates repræſentat. 19
Ignatium a litterarum ſtudio remouere nititur. 47
Detractiones & ſuſurri animos diſiungunt. 119
Didacus Guias Cantaber. 80.
Didacus Laſſus Ferdinandi Regis orator. 130
Dignitatis gradus perfectos viros requirunt. 131
a Societatis inſtituto valde alieni. 131
D. Dionyſij Areopagitæ tutela. 72
Diſcretio ſpirituum, conſumatæ ſapientiæ virtus. 9
Doctrinæ Chriſtianæ præceptis plebem imbuit Ignatius. 49.50.76. 80.96.112.122.
Doctrinam Chriſtianam profeſsi tradere debent. 107
Domini-

Dominicani fratres Salmanticæ Ignatij doctrinam expẽdunt. 55
Domus profeſsæ egeſtati Romæ mirabiliter ſubuenitur. 170.175.176

E

Eccleſia primitiua Ignatij quæ. 91
Eccleſia Rom. princeps, magiſtra q. orbis terrarum. 96
Eleemoſyna Ignatij in pauperes. 42
Eleemoſynis vndique conquiſitis alios ſubleuat Ignatius. 50
Eliſabetha Roſella Ignatium victu benigne alit. 47
pecunia eumdem iuuat. 79
Romam venit. 126
Emendicat victum Ignatius Compluti. 50
Guipuzcoæ. 76
& ſocij Romæ. 86.95
Eraſmi libros abijcit Ignatius, & in Societate legi vetat. 48
Euchariſtiam octauo quoque die ſumit Ignatius. 61
idem quotidie. 90
Euchariſtiæ frequẽs vſus Romæ ab Ignatio, & ſocijs reſtitutus. 96
commendatur ab Ignatio Barcinone. 153
Examen conſcientiæ bis quotidie habetur ab Ignatio. 61
item in ſingulas horas. 146.186
Examen conſcientiæ P. Fabri. 70
Exemplo vitæ ac morũ nihil efficacius ad animos permouẽdos. 132
Exercitiorum ſpiritualium liber ab Ignatio conſcriptus. 9
a Rom. Pontifice cõprobatus. 27
Salmanticæ examinatur. 58
a ſacro Inquiſitore Pariſijs receptus. 65
item in Hiſpania. 172
Exercitijs ſpiritualibus perpolitur Faber. 70
Xauerius. 71
& alij ſocij Ignatij. 72
item multi Venetijs. 80
Romæ. 93
Nouitij probandi. 107

F

Feminarum regimen a Societate depellitur. 126
Feminarum conſuetudo periculoſa. 127
Ferdinandus Rex Rom. 128
Ferrariam venit Ignatius. 42
Rodericus & Iaius. 90
Fiduciæ diuinæ innixus Ignatius. pag. 31.33.37.79
ad Foſſam Clodiam Ignatius peruenit. 34
Franciſcanæ familiæ fratres Hieroſolymis. 38
Franciſcus Borgia Gandienſiũ dux, Societati ſe addicit. 135
Franciſcus Mendoza. 57
Franciſcus Michaelius, Vrbis præfectus. 125
Franciſcus Strata Ignatio ſe adiungit. 95.148
Franciſcus Xauerius Cãtaber Ignatij ſocius. 70
primus in Iaponiorum terras Euangelium intulit. 71
Bononiam proficiſcitur. 90
ad montem Celſum ſecedit. 87
in Luſitaniam tendit. 115
in Indiam mittitur. 110
Indiæ Prouincialis. 123
in Sinarum aditu obit. 71
Franciſci Xauerij per ſomnum viſio. 111
Frias, Vicarius Salmanticenſis Epiſcopi. 57

G

Gaſpar Contarenus Card. 93.114.
Gaſpar Doctus pro Ignatio & ſocijs. 103
Genuam proficiſcitur Ignatius. 43
Georgius Nauerius, inſignis doctor. 53
Germanicum Collegium in Vrbe inſtitutum. 190
Giennium,

Giennium, vrbs Bæticæ. 52
Grammaticæ rudimẽta discit Ignatius. 47
eadem Parisijs repetit. 61
Grana piacularia. 148
Gregorius XIII. Pôt. Max. 190.200
Guipuzcoa prouincia. 1.76

H

Hæreticorum fastus. 97
Hæretici ab Ignatio cum Ro. Ec. in gratiam restituti. 69
Hercules II. Dux Ferrar. Ignatij & sociorum innocentiæ testimonium tribuit. 103
Hieronymo Arzio ægrotanti frequens adest Ignatius. 156
Hieronymi Arzij liberalitas. 170. 171.
Hieronymus Verallus Legatus Apostolicus Venetijs. 81.96
Hierosolymitana profectio ab Ignatio decernitur. 30.
a Paulo III. impetratur. 85
Hierosolymam venit Ignatius. 38
Honoribus in Societatem aditus obstruitur. 127
Hortatur homines Ignatius ad odium peccatorum, amoremque probitatis. 56.64.76
Hospitium S. Iacobi Parisijs. 62.63
ad Hospitalem domum diuertit Ignatius. 49.76
Hozius Hispanus Venetijs Ignatio iungitur. 80
Taruisium secedit. 87
Patauium proficiscitur. 90
eius mortui animam cælos penetrantem videt Ignatius. 94
Humilitas Christiana ceterarum parens, custosq. virtutum. 16
Humilitatis spiritum profitetur Societas. 129

I

Iacobus Gouea Lusitanus. 66.108
Iacobus Laines Seguntinus Ignatij socius. 71
Romæ sacras litteras profitetur. 92
cum Petro Fabro Parmam contendit. 108
Italiæ prouincialis. 123
Ieiunium P. Fabri. 71
P. Xauerij. 71
& aliorum Ignatij ociorum. 72
Iesv nomen vnde Societati inditum. 91
Ignatius etiam ante conuersionem ab omni impietate atque auaritia alienus. 2
in Pompelonensi obsidione vulneratus. 4
grauiter ægrotat. 6.28.36
vrbanæ munditiæ apprime deditus. 7
lectione librorum spiritualium conuersus. 7
ad Montem serratum proficiscitur. 10
singulis noctibus se acerrime verberat. 12
singulis diebus ter sese flagellis cædit. 17
Mariae virgini se voto castitatis obstringit. 12
in Maurum quendam irritatus. pag. 13
de peregrinatione Hierosolymitana solicitus. 14.30
quo anno militiæ Christianæ nomen dederit. 15
excessu quodam raptus. 25
magnam rerum spiritualium peritiam nactus. 25
cur interdum ab alijs ad prandium inuitatus, accederet. 27
inanem gloriam superat. 29
a diuina prouidentia totus pendens. 31
in Italiam nauigat. 31
Romam ingreditur. 32
Adriani VI. pedes exosculatur. 32
Ve-

Venetias ire parat. 32
a comitibus destitutus. 34
Venetias perductus. 34
nauigat in Palæstinam. 35
Palæstinæ loca sancta perlustrat. pag. 37
in Hispaniam redit. 41
ab Hispanis militibus contumelia affectus. 43.45
artium curriculum init Compluti. 49
in carcerem conijcitur. 53.57
Salmanticæ examinatur. 58
extremam inopiam superat. 62
Philosophiæ studia aggreditur Parisijs. 63.64
sacram Theologiam amplectitur. 64
varie propter Christum exercetur. 64
ad sacrum Inquisitorem Parisijs defertur. 65
ab eodem Inquisitore absoluitur. 65
virgarum periculo liberatus. 65
multos à turpi vita cõuertit. 69
æger Hispaniam repetit. 74
Venetias contendit. 78
sacris initiatur. 86
plebi Romæ periclitanti succurrit. 111
in culinę ministerijs versatur. 118
Generalatu se abdicare conatur. pag. 136
prophetiæ dono præditus. 194
Ignatij ortus & educatio. 1
acta in Monte serrato. 14
Minoressæ. 17
in Guipuzcoa. 76
Venetijs. 80
Vicetiæ, 87
Romæ. 93
animi altitudo. 3
submissio. 163
æquitas. 169
ardor in studio pœnitentiæ. 16
caritas in Deum. 151
in proximos. 152
castimonia. 168
cautio in negotijs gerendis. 3
constantia. 169
conuersio ad Christum. 3
Confessarius Dominicanus Salmanticæ. 55
alter ex ordine Minorum Romæ. 117
clementia & lenitas. 120
fiducia in Deo. 79
forma & statura. 200
grauitas & in custodia disciplinæ seueritas. 159
gubernandi ratio. 176
mansuetudo & comitas. 157
maturitas ac dexteritas in tractandis hominum ingenijs. 3
obitus. 142
Opera. liber Exercitiorum. 9
libellus de rebus Christi & sanctorum præclare gestis. 10
liber de Trinitate. 24
epistola ad socios Lusitanos de Obedientia. 165
epistola ad Præpositum prouinciæ Lusitaniæ. 178
commentarij de religione. 170
carmina Hispanica de B. Petri laudibus. 6
scripta de spirituũ discretione, & de moderandis affectibus. 185
paupertas. 168
persecutio Lutetiæ. 65
Romæ. 96
pietatis studium. 145
profectus in spiritu. 23
ratio proximos adiuuandi. 183
scrupuli. 20
sermo de contemptu rerum humanarum. 57
studium ad proximos iuuandos. 26.50.55.68
virtutes. 118
vita quotidiana & domestica. 185

Ignatio nocte vigilāti MARIA virgo vna cum paruulo IESV sese palam ostendit. 10
eidem Romam appropinquanti Christus apparet. 91
Ignatium socij omnes, vt parentem diligunt ac reuerentur. 73
Inanis gloriæ vitium superat Ignatius. 29
Indica expeditio nostrorum studijs apta. 108
Innocentij III. Papæ lex de curandis ægrotis. 187
Ioannes Borgia Philippi Regis legatus. 147
Ioānes Codurius Ignatij socius. 71
Patauium profic scitur. 90
Taruisium secedit. 87
graui morbo laborat. 197
Ioannes Cruceius, rei domesticæ curator. 175
Ioannes Figheroa Vicarius Archiepiscopi Tolet. 51.103
Ioannes Gallus Ignatij socius. 49
monasticæ se vitæ addicit. 77
Ioannes Moronus Card. 190
Ioannes Lusitaniæ Rex. 71
Ioannis tertij Lusitaniæ Regis curæ. 108
Ioannes Penna Ignatij in philosophia præceptor. 64
Ioannes Siliceus Toletanus Archiepiscopus, nostrorū insectator. 139
Ioannes Vega Hispanus. 123
Iudæi multi versantur in Hispania. 53
Iulius III. Pont. Max. Societatem confirmat. 136
eius mors. 141

L

Loiolarum familia. 1.76
Ludit trudiculis Ignatius. 157
Ludouicus Consalnus domus Romanæ minister. 160
Lusitani Brasilicam & Indicā oram aperiunt. 108
Lutetiam proficiscitur Ignatius. 60
Lutetiæ Parisiorum descriptio. 62

M

Magnates in Hispania qui vocentur. 2
Male nuptarū cœnobium ab Ignatio institutum. 188
Marcelli II. Pont. electio, atq. obitus. 141.142
Margarita Austriaca, Octauij Farnesij vxor. 113.133
MARIA virgo Ignatio noctu apparet. 10
MARIAE virginis patrociniū. 72.90
MARIAE virginis ad Niues, ædes Romæ. 89
S. MARIAE à Strata templum. 121
in MARIAE virginis honorem sabbata obseruat Ignatius. 53
Martinus Garzia Ignatij frater. 11
Martinus Luther hæresiarcha. 15
Martinus Olauius excellēti vir ingenio. 141.172
Matthæus Ori, Dominicanus pag. 65.103
Medicis valde dicto obediens Ignatius. 165
Mendicitas maximum affert detrimentum studijs. 62
Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius. 152
Michael quidam Hispanus. 193
Michael Hispanus Romæ nostros accusat. 99
idem exsilio multatur. 100.104
Michael Turrianus in Lusitaniam destinatur. 177
Minoressa oppidum, hodie Manresa. 16
Mira de Ignatio. 191
Missæ sacrificium Ignatij socij Vicetiæ primum faciunt. 89
Ignatius autē postea Romæ. 185
Missionis Pontificiæ exordium nostris 111
Modestiam scholasticis nostris commendat Ignatius. 161
Mons serratus. 12
Mons aureus Romæ. 198
Mons Casinas. 93
Mons Celsus, vicus agri Patauini. pag. 87
Mons Martyrū extra Lutetiam. 72
Montis acuti Collegiū Parisijs. 61
Mores nouos in Societatem induci non est passus Ignatius. 162
Mortificationis spiritus speculationis spiritui antefertur. 150
Moyses Puialtus sacerdos.. 153
Mudarra Hispanus nostros Romæ criminatur. 100
hæreticus deprehensus sibi fuga consulit. 104
Muliebris sexus ad pietatem propensus. 52

N

Negligentem in quodam ministerio quendam arguit Ignatius. 161
Neophytorum ædes Romæ. 189
Nicolaus Bobadilla Palentinus, Ignatij socius. 71
Veronam proficiscitur. 87
Aenariam insulam petit. 108
in Brutios discedit. 116
in Indiam destinatus impeditur ischiade. 110
Nouitij Societatis quibus exercitationibus probandi. 107
Nouitios quosnam legere soleret Ignatius. 182

O

Obediens apprime magistratibus Ignatius. 51
summo Pontifici. 164
Obedientiæ sacrificio nullū Deo suauius est. 106
Obedientiæ nexu nostri Christi Vicario mancipati. 109
Obedientiæ virtutem ceteris omnibus antefert Ignatius. 164
Obedientiæ præclarū exemplū. 167
Oliuetus mons. 40
Orationi multum temporis tribuit Ignatius. 47
Orandi assiduitas in Ignatio. 145
Otium, vt omnium vitiorum fomitem, detestatur Ignatius. 161

P

Palæstinæ loca sancta perlustrat. pag. 37
Parisij in D. Dionysij Areopagitæ tutela sunt. 72
Parthenonem S. Catharinæ a Funarijs instituit Ignatius. 188
Paschasius Broëtus, Ignatij socius. pag. 71
Veronam tendit. 87
Senas. 108
Galliæ Prouincialis. 123
Patauium ingreditur Ignatius. 34
Pauli III. Pontificis maximi laudes. 85
Paulus IV. Pont. Max. 142.199
in D. Pauli æde, extra Vrbem, nostri solemni professione suæ religionis vota suscipiunt. 118
Paupertas voluntaria religionis murus est. 168
Paupertatis spiritū profitetur Societas. 129
Paupertatis amor summus in Ignatio. 118
Peregrinatione probandi nouitij. 107
Peregrinationis initium Societati 108
Perfectionis studium. 150
Peruigilium armorum, quid. 15
Petronius Pisaurensis tres germanos fratres ad Societatem perducit. 177
Petrus Apostolus Ignatio sanitatem affert. 6
Petrus Canisius Germaniæ Prouincialis. 123
Petrus Codatius Laudensis nomen dat Societati. 123
Procurator domus professæ Romæ.

mæ. 188
eius domus. 173
Petrus Contarenus nobilis Venetus. 80
Petrus Faber Allobrox Ignatium primus sequitur. 69
alijs socijs præponitur ab Ignatio. 75
Scholasticam Theologiam Romæ profitetur. 92
in Germaniam ducitur. 115
Petrus Faber & Laines rerum spiritualium administri Rainutio Card. Farnesio dati. 108
Petrus Mascarenias, Regis Lusitaniæ orator. 109
Petrus Ortizius, Cæsaris Legatus, Ignatium & socios ad Pontificé maximum introducit. 85
Petrum Fabrum in Germaniam ducit. 116
exercitijs spiritualibus ab Ignatio eruditur. 93
Petrus Ribadeneria Toletanus. 198
Philippus Archintus, Salassiorum Episcopus. 121.125
Pietatis opera publice per Ignatium instituta. 187
Pontifici Romano suam operam defert Ignatius. 92
Præpositus Generalis creatur. 115
Principum Hispanorum filij quinam in patrimonio succedant. 1

Q

Quæsitorum sacra tribunalia. 69
Querimonias suorum perbenigne audit Ignatius. 183
Quirinus Garzonius Romæ Ignatium & socios tecto recipit. 95

R

Rainutius Cardinalis Farnesius Legatus Parmensis. 108
Raúenæ quid acciderit cuidam ex Ignatij socijs. 85
Realdus Columbus egregius Anatomiæ magister. 144
Regulas perscribit Ignatius. 107
Rodulphus Pius Carpensis Card. Societatis protector. 136.193
Roma vrbs, totius æquitatis parens. 102
Romam ingreditur Ignatius. 32
iterum. 92
Romam Patres vniuersi conueniunt. 95
Romæ Faber & Laines sacras litteras profitentur. 92
Romæ Confessionis & Eucharistiæ frequens vsus restitutus. 96

S

Salmanticam ad sua prosequenda studia migrat Ignatius. 54
Salmanticæ in carcerem conijcitur. 57
Scrupulorũ molestijs agitatur. 20
Seminarium Clericorum in Vrbe conditum. 190
Senas proficiscuntur Paschasius & Salmeron. 90
Septem Vrbis templa Ignatius & socij obeunt. 118.148
Sequana fluuius. 62
Simon Rodericus Lusitanus Ignatij socius. 71
Bassanum secedit. 87
in Indiam destinatus. 110
in Lusitaniam proficiscitur. 115
item Ferrariam. 90
Lusitaniæ prouincialis. 123
Bassani grauissima febri correptus. 196
Sinæ vltimi. 108
Sobrietas moderata animum vegetat. 28
Socij priores Ignatij. 49
inconstantes. 77
Socij posteriores Parisijs ad Ignatium adiuncti. 68
Romæ fictis criminibus circumueniuntur, & absoluũtur. 96.124
Socij & Ignatius de constituenda Societate deliberant. 105

Socij

Socij in varia loca Pontificis missu discedunt. 107
Societas Iesv vnde dicta. 92
minima ab Ignatio vocatur. 92
confirmatur a Paulo III. Pont. max. 113
item a Iulio III. 135
augetur, & distribuuntur prouinciæ. 122
humilitatis & paupertatis spiritum profitetur. 129
quibus artibus conseruanda. 131
varijs locis exercetur. 138
Societatis dignitati in posterum prouidet Ignatius. 101
Spectaculis publicis adesse nostros nõ facile permittit. 162
Stephanus Baroëlius Nouocomẽsis. 198
Stephanus Guia Cantaber. 80
Submissio plurimum valet ad conciliandos homines. 117
Sudarium sacrum, in oppido Gienni celebratum. 52

T

Taruisium secedunt Codurius & Hozius. 87
Tentatur à dæmone varijs artibus Ignatius. 18.19.20.21.29
Tentatione patriæ ac domesticorũ nullà fere periculosior. 75
Terentium in scholis nostris explicari vetat Ignatius. 162
Theodosius frater ex ordine Minorũ, a confessionibus Ignatij Romæ. 117
Theologiam sacram Ignatius Parisijs aggreditur. 64
Timore humano agitatur Ignatius. 44
de Trinitate liber Ignatij. 24
Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit. 24

V

Valetudinarij publici ministerijs probandi nouitij. 107
Venetias Ignatius perducitur. 34
redit. 42
Venetiarum vrbis descriptio. 34
Verba suspensa & ambigua, vti subdola mendacij tegumenta, semper est detestatus Ignatius. pag. 183
Veronam contendunt Paschasius & Bobadilla. 87
Vicetiam Ignatij socij conueniunt. pag. 89
Vicetiam petunt Ignatius, Faber, & Laines. 87
Vicetinorum liberalitas erga Ignatium & socios. 89
Vigilia immoderata vires frangit. pag. 28
Virtutis pulchritudo, & vitij fœditas explicatur ab Ignatio. 56
Visionibus diuinis illustratur Ignatius. 10.23.24.25
Voto se obstringunt Parisiis Ignatius & socij. 72.90
Votum idem renouant. 73
Votum Ignatij perpetuæ castitatis & paupertatis nuncupatum Venetijs. 86
Votis tribus solemnibus quartum addunt nostri 107
Vota suæ religionis nostri in Petri & Pauli solemni professione suscipiunt. 118
Vulgus pluma & folio leuius. 124

X

ad Xenodochium publicum diuertit Ignatius. 49.76
Xenodochij ministerijs probandi nouitij. 107

FINIS.

Errata sic corrige.

Pag.	Vers.		Lege
1	4	Loiolea	Loiolarum
19	34	uon	non.
48	27	ad vitiosa quoq. descenderet	ad vitiosa descenderet
62	4	sædulo	sæculo
73	9	decimoseptimo	decimooctauo
97	15	ipsemet	ipsimet
116	5	redierat	discesserat
193	25	cubiculi	cubili

REGESTVM.

(†) ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc.

Omnia integra folia, præter (†) & Dd. semifolia.

ROMAE.
Excudebat Franciscus Zannettus,
Anno M. D. LXXXV.

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT
DOM KSIĄŻKI
E ✲ 104378